

Onsdagen den 22 november

Kl. 10.00

Medbestämmandefrågor m. m.

§ 1 Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1978/79:36 till trafikutskottet

§ 3 Föredrogs men bordlades åter
Justitiekammarens betänkande 1978/79:12
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1978/79:10 och 12

§ 4 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställningar 1978/79:91–93

§ 5 Medbestämmandefrågor m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:11 med anledning av motioner om medbestämmandefrågor m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:275 av Karl Hallgren m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen med bifall till motionen beslutade att hemställa hos regeringen om förslag till lag som gav arbetare i konflikt rätt till tillträde till deras arbetsplatser,

1977/78:349 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att såväl lagen om medbestämmande i arbetslivet som lagen om offentlig anställning tillfördes en ny paragraf med av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att anställda hos företag eller myndighet ägde rätt till politisk verksamhet på arbetsplatsen,

1977/78:609 av Gunnar Biörck i Värmdö (m),

1977/78:618 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade att i medbestämmandelagen införa bestämmelser som innebar att lokal facklig organisation tillerkändes vetorätt mot arbetsköparens beslut i följande frågor:

- köp och försäljning av företag
- nedläggning av företag
- avsked och permittering
- anställningsstopp

Onsdagen den
22 november 1978

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

– personalpolitiken,

2. att riksdagen i enlighet med punkten I beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i 38 § lagen om medbestämmande i arbetslivet samt att 39 och 40 §§ skulle utgå ur lagen med ikraftträdande från och med 1 april 1978,

1977/78:827 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet I) yrkats att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till ändrad lydelse av 60 § medbestämmandelagen, innebärande att enskild arbetstagare ej i något fall skulle kunna ådömas högre skadestånd än 200 kr.,

1977/78:830 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om en utredning med uppgift att avge förslag om rätt till tjänstledighet för fackligt och politiskt arbete,

1977/78:832 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen med bifall till motionen beslutade om ändring i lagen om medbestämmande i arbetslivet 41 och 54 §§ enligt av motionärerna framlagt förslag samt att 42–45 §§ och 55–70 §§ skulle upphöra att gälla, vilket yrkande innebar, att det skulle införas oinskränkt rätt för lokal och central facklig organisation att tillgripa stridsåtgärder i fackliga tvister samt att lagens regler om skadestånd för arbetstagare och fackliga organisationer skulle avskaffas men behållas för arbetsgivare och arbetsgivarorganisationer,

1977/78:895 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att tystnadsplikten för de anställdas representanter i aktiebolags och ekonomiska föreningars styrelser skulle avskaffas den 1 juli 1978 i enlighet med av motionärerna föreslaget tillägg i lagen 1976:351 om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar,

2. att tystnadsplikten i lagen om medbestämmande i arbetslivet (MBL) avskaffades den 1 juli 1978 genom att 21 och 22 §§ i lagen skulle utgå,

1977/78:1333 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk),

1977/78:1337 av Eric Hügemark m. fl. (fp, c, m),

1977/78:1351 av Margit Odelsparr (c) och Karl Erik Olsson (c),

1977/78:1664 av Bo Siegbahn m. fl. (m), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade upphäva 38–40 §§ i lagen om medbestämmande i arbetslivet, vilket förslag innebar, att facklig vetorätt skulle avskaffas vid entreprenadavtal,

2. att riksdagen skulle – om yrkandet under I inte bifölls – hos regeringen anhålla om att bestämmelserna underkastades en utredning i syfte att åstadkomma större rättssäkerhet för olika parter i enlighet med vad som framförts i motionen, och

1977/78:1670 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen begärde förslag till lagstiftning om vetorätt för de anställdas fackliga organisationer vid införande av datorbaserade system vid företag och myndigheter,

2. att riksdagen hos regeringen begärde förslag till komplettering av datalagen med innebörden att protokoll från förhandling enligt 11 § medbestämmandelagen skulle bifogas ansökan om tillstånd att inrätta personregister vid företag eller myndighet.

Utskottet hemställde

1. beträffande allmän översyn av lagen om medbestämmande i arbetslivet (MBL) att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1333,

2. beträffande rätt för minoritetsorganisation att träffa kollektivavtal på den statliga sektorn att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1351,

3. beträffande minoritetsintressen på en arbetsplats att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:609,

4. beträffande tidsfrist för begäran om central förhandling enligt 14 § MBL att motionen 1977/78:1337 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

5. beträffande tystnadsplikt att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:895,

6. beträffande facklig vetorätt mot nedläggning av företag m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:618,

7. beträffande avskaffande av facklig vetorätt vid entreprenader, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1664,

8. beträffande facklig vetorätt vid införande av datorbaserade system, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1670,

9. beträffande fredsplikt och skadestånd att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:832,

10. beträffande 200-kronorsregeln att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:827, yrkandet 1,

11. beträffande rätt till tillträde till arbetsplats under konflikt att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:275,

12. beträffande politisk verksamhet på arbetsplatsen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:349,

13. beträffande tjänstledighet för fackligt och politiskt arbete att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:830.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande avskaffande av facklig vetorätt vid entreprenader, m. m. av Alf Wennerfors (m) och Margaretha af Ugglas (m) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1977/78:1664, yrkandet 1,

b. med anledning av motionen 1977/78:1664, yrkandet 2, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anförde,

2. beträffande 200-kronorsregeln av Bengt Fagerlund, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson, Frida Berglund och Anna-Greta Leijon (samtliga s) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:827, yrkandet 1, skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Bengt Fagerlund, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson, Frida Berglund och Anna-Greta Leijon (samtliga s) beträffande facklig vetorätt mot nedläggning av företag m. m.

BERNT NILSSON (s):

Herr talman! Jag avser att begränsa mitt inlägg huvudsakligen till reservationen 2, dvs. ett fullföljande av motionen 1977/78:827, med ett yrkande om att 200-kronorsregeln skall återinföras i samband med s. k. olovliga konflikter.

I juni 1976 när riksdagen behandlade MBL – medbestämmandelagen – och den togs här, vann de borgerliga en lottseger. Det innebar att 200-kronorsregeln skulle kunna ändras så att skadestånd i princip kunde utgå med obegränsat belopp. Det var något av moderaternas "lag och ordning" som hade smittat av sig, kanske mest på centerpartiet. Centerledaren Fälldin gick ut och talade om att "det skulle svida i skinnet" om man gick med i olovliga konflikter. Ni ställde villigt upp på den borgerliga sidan för att fullfölja Svenska arbetsgivareföreningens recept på hur man kommer till rätta med, stoppa eller begränsa de olovliga konflikterna.

Vi kan då i dag ställa oss frågorna: Vad blev resultatet av detta? Har de olovliga strejkerna på något sätt minskat tack vare dessa åtgärder? Nej, vi kan konstatera att det snarare är tvärtom. Beslutet utlöste en våldsam indignation bland de fackliga organisationerna, och det har vi fått en hel mängd bevis på.

Vi har den bestämda uppfattningen att det är viktigare att undersöka orsaken till att konflikterna uppstår. Anledningarna kan, som vi vet, vara många och skiftande. Det kan vara dålig arbetsmiljö, brister hos arbetsledningen, dåligt löneläge och många andra missförhållanden. De olovliga konflikterna kommer i regel när alla andra utvägar att komma till rätta med problemen är uttömda och stängda.

Felet ligger merendels inte hos ena parten, och därför är det andra metoder än skadestånd som skall till för att klara denna problematik. Med sådana undanröjer man inte grundorsakerna till konflikterna. I stället finns det en utomordentligt stor risk för att man skärper situationen genom att använda just skadeståndsmetoden. Det rätta måste vara att parterna sätter sig ner och diskuterar igenom dessa frågor och tar upp de skäl och brister som har utlöst konflikten. Överläggningar i enlighet med medbestämmandelagen är därför enligt vår mening en metod som är betydligt överlägsen den "piska" som här

har använts. Genom överläggningar kan man gemensamt undanröja grundorsakerna till de konflikter det är fråga om. 200 kr. som maximigräns för skadestånd vid olovliga konflikter är därvid som vi ser det helt tillräckligt. Upphävandet av den gränsen 1976 var ett olyckligt beslut, och jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen 2.

Frågan om facklig vetorätt mot nedläggning av företag har vi socialdemokrater tagit upp i motioner som behandlats i annat sammanhang. Vi har lagt fram konkreta förslag till lagstiftning för att trygga sysselsättningen och skapa rådrum i samband med de omställningar som många gånger är nödvändiga att genomföra. Jag vill därför, herr talman, hänvisa till vårt särskilda yttrande som är fogat vid arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 11.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Bo Siegbahn m. fl. ledamöter har väckt en motion där man kräver att riksdagen skall upphäva 38, 39 och 40 §§ i lagen om medbestämmande i arbetslivet. Om inte det yrkandet bifalles anhåller motionärerna att den fråga som behandlas i dessa tre paragrafer skall bli föremål för utredning. Frågan gäller facklig vetorätt i samband med entreprenadavtal. Just denna fråga var inte behandlad i det tidigare utredningsarbetet när vi 1976 fattade beslut om medbestämmandelagen.

Moderaternas representanter i utskottet är inte beredda att hemställa om bifall till den första att-satsen i motionen, som innebär att man helt enkelt skulle ta bort dessa paragrafer. Vi tycker att detta är, som ungdomar brukar säga, litet väl häftigt. Men det ligger enligt vår mening mycket i yrkandet att denna fråga borde utredas. Vi har därför, herr talman, genom reservationen 1 velat följa upp detta krav från motionärernas sida.

Jag yrkar således bifall till reservationen 1.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Den verkliga beslutanderätten ligger fortfarande fast förankrad hos ett fåtal kapitalägare. Såväl i lönefrågor som när det gäller s. k. medbestämmandefrågor står företagen mycket starka. Under den borgerliga regeringens tid har SAF och företagen allt hårdare gått till offensiv mot våra intressen. SAF och Verkstadsföreningen centraliserar förhandlingsarbetet. Bolagen blir alltmer förhandlingsovilliga. Resultatet är välkänt: rationaliseringar, sysselsättningsminskningar, sänkt reallön osv. Listan kan göras lång.

Nuvarande lagar och avtal försätter de anställda och deras fackliga organisationer i ett hopplöst underläge i denna situation. MBL ger oss mycket få konkreta rättigheter. Otaliga skenförhandlingar förekommer. Oftast står facket utan möjlighet att sätta kraft bakom orden. Bolagen beslutar i realiteten fortfarande självsvaldigt i avgörande frågor.

När arbetarna till sitt försvar tvingas ut i öppen konflikt, döms de till allt högre böter och hotas med avsked. Borgarna vann i lotteririksdagen 1976 och fick igenom att 200-kronorsgränsen togs bort och förvärrade därmed situationen. Den senaste tidens utveckling på löneområdet liksom arbets-

Onsdagen den
22 november 1978

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

domstolens domar visar på nödvändigheten av att kampen intensifieras. Vi kräver att arbetarnas försvar skall avkriminaliseras och säger nej till strejkböter och avsked som påföljder. MBL-avtalsförhandlingar måste påskyndas och skärpas, medbestämmandelagen får inte försvagas ytterligare utan tvärtom på avgörande punkter skärpas. Vi kräver att förhandlingsrätten kompletteras med MBL-avtal med åtminstone de konkreta rättigheter och vetorätsregler som återfinns i LO:s ursprungskrav, exempelvis de anställdas självbestämmanderätt över löneformerna. Vi konstaterar slutligen att en utveckling bort från dagens orättfärdiga raktförhållanden på arbetsplatserna kan på allvar inledas först efter det att den nuvarande borgerliga regeringen fallit.

Detta är ett uttalande av verkstadsklubben vid ASEA i Ludvika. Det kommer från en helt vanlig verkstadsklubb som genomfört mer än ett hundratal MBL-förhandlingar, som fått erfarenhet av lagen och som med den erfarenheten och den sakkunskapen verkligen kan uttala sig.

Uttalandet påvisar tre stora brister, och det är inga detaljer som man har lottat om här i riksdagen utan grundläggande brister. Arbetsköparna, dvs. Svenska arbetsgivareföreningens medlemmar, har i stort sett all makt att genomföra sin vilja. Om arbetarna kämpar vidare och tvingas till konflikt kan de straffas med böter och avsked. I lagen saknas nästan helt konkreta rättigheter för fackföreningen.

Redan när lagen antogs ansåg flera remissinstanser att det fanns brister när det gäller arbetslivets förnyelse. Men dessa synpunkter kom i skymundan till följd av reformistiska dimridåer, illusionsnummer som i dag kan betraktas som århundradets flop.

Allt fler inser de stora bristerna i medbestämmandelagen. I den kapitalistiska krisen har den inte hjälpt mot nedläggningar, avskedanden, permitteringar, inskränkningar, rationaliseringar, strukturomvandlingar, lönenedpressningar osv. Fackföreningarna runt om i landet har, liksom verkstadsklubben vid ASEA i Ludvika, reagerat mot lagens utformning. Senast reagerade tjänstemännen på SIF:s kongress. SIF är med sina 290 000 medlemmar till storleken det tredje förbundet på LO-TCO-området. På sin kongress slog SIF fast att man inte borde utdöma strejkböter, att strejkrätten borde utvidgas och att vetorätten borde utvidgas när det t. ex. gäller nedläggningar och avskedanden.

Vid MBL:s införande pekade vänsterpartiet kommunisterna på att lagen innehöll vissa förbättringar, t. ex. utvidgningen av förhandlingsrätten, informationsmöjligheterna samt den begränsade vetorätten. Men dessa förbättringar stod inte i någon relation till intressekampen på arbetsplatserna. Kapitalets makt i kraft av dess ägande till produktionsmedlen är orubbad. SAF:s § 32 sopades inte under mattan utan putsades i stället upp och har nu fått en ny glans.

I arbetarnas dagliga intressekamp gäller det att få en rimlig lön, att få rimliga arbetsförhållanden och att kunna försvara sitt arbete mot nedläggning. Det är i denna intressekamp som arbetarna i dag enbart har sin egen fackliga styrka att lita till. Konflikterna uppstår ju inte av okynne. När facket i

avgörande frågor blir bakbundet av klasslagstiftningen kan konflikterna utmynna i strejker. I flera avhandlingar, där man undersökt strejkernas orsaker, har det påvisats att strejkerna är uttryck för klara missförhållanden. Arbetsköparna kan med lagen i ryggen konservera missförhållandena. Arbetarna straffas med strejkböter och avsked, därför att de försöker att rätta till missförhållandena. Bodenstrejken – vid Bil & Traktor – är ett exempel på detta. Vad handlar den strejken om? Jo, arbetarna ville höja en låg och fast lön – som inte på något som helst sätt förändrades genom en central uppgörelse – till en nivå som var jämförbar med lönenivån för andra grupper i samma fack. Från företagets sida sade man: Ni kan få höjd lön om ni accepterar prestationslön. Det handlade alltså om utpressning. Priset var ökad arbetstakt. Med anledning av de mycket berättigade kraven på hög lön och bevarande av den fasta lönen blev det konflikt. Med ett dåligt centralt avtal i ryggen kunde företaget och Verkstadsföreningen utnyttja lagen och förhindra en rimlig lokal uppgörelse. Dessutom kunde man ådöma strejkböter två gånger. Och det värsta av allt: man kunde tillgripa lagen och med dess hjälp avskeda. Detta är svensk arbetsrättslagstiftning år 1978.

De borgerliga här i riksdagen och ute i landet kan i dag triumfera. Medbestämmandelagen har blivit vad de avsåg – ett redskap för arbetsköparna. Men hur känner sig i dag mina socialdemokratiska vänner? Har två års praktisk erfarenhet av lagen fått er att inse att det behövs avgörande förändringar av arbetsrättslagstiftningen eller tänker ni fortsätta att tassa omkring i filttofflorna i dessa frågor och tala om medbestämmande, samråd osv.? Eller är det dags för er att tala om makten på arbetsplatsen, möjligheterna att utöva makt mot arbetsköparna, strejkrätt även lokalt, vetorätt i avgörande frågor och framför allt att kasta bort klassarbetspolitiken och ge ert bidrag till en kampduglig fackföreningsrörelse? Först då kan ni ju med gott samvete säga att ett regeringsskifte 1979 skulle innebära förbättringar för arbetarklassen.

Det stora illusionsnumret vid införandet av medbestämmandelagen var ju att parterna skulle få träffa någon form av medbestämmandeavtal enligt vad som stipulerades i 32 § i lagen. När de första misslyckandena med lagen kom ute på arbetsplatserna sade de mest rättrogna socialdemokraterna att vänta bara – när vi får ett medbestämmandeavtal, då skall ni få se på annat. Vänsterpartiet kommunisterna ifrågasatte redan 1976 möjligheterna att med SAF överenskomma om att arbetsgivarna skulle frånhända sig makten på avgörande punkter. Och vi har nu blivit sannspådda. T. o. m. LO har insett hopplösheten att förhandla och så att säga samarbeta sig fram till makt. Nu skall man tydligen avvakta valet och hoppas där få en förbättring av lagstiftningen, så att det går att komma fram till någon form av avtal.

Men man blir orolig. Vid ett studium av underlaget för förhandlingarna och de reservationer som LO och PTK gjort när det gäller maktfrågorna i medbestämmandeförhandlingarna finner man att överensstämmelsen med det ursprungsförslag som framlades av LO och PTK är ganska dålig. Det förslaget innehöll ju bl. a. att facket skall ha rätt att besluta att företagen skall införa såväl kort- som långsiktig planering, facket skall godkänna upplägg-

Onsdagen den
22 november 1978

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

ningen av personalarbetet i företaget, facket skall avgöra löneformen, facket skall ha rätt att bestämma semesterns förläggning, facket skall godkänna införande av och förändringar i datasystem. Trots att det i detta förslag finns avgörande brister framstår det vid en jämförelse med det material som man förhandlat om som rena revolutionen, och det säger ju allt om de tankegångar som det förhandlats om.

Mest oroad blir man av de tankegångar som gäller medbestämmandeombud. Den som har minsta fackliga erfarenhet vet vad ett sådant system skulle innebära: en separering av viktiga frågor från facket till särskilda ombud. I stället för att göra alla frågor till partsfrågor, förhandlingsfrågor, konstrueras enligt avtalet någonting som är skrämmande likt företagsnämndsorganisationen – dvs. man ställer frågorna på sidan om den ordinarie fackliga verksamheten. Inte skall väl fackets toppledning ställa fackföreningen åt sidan!

Ett medbestämmandeavtal kan bara få sitt berättigande om det innehåller bestämda rättigheter. Det är fråga om fackliga vetorätter på avgörande områden, som vpk föreslagit i motionen 618 – exempelvis vid köp och försäljning av företag, mot nedläggning av företag, mot avsked och permittering, mot anställningsstopp och när det gäller personalpolitiken. Detta i kombination med kamp för en lokal strejkrätt skapar en maktposition åt facket. Strejkrättens grundläggande betydelse för att flytta fram arbetarklassens positioner har framför allt under de senaste åren ytterligare understrukt.

En sådan inställning till strejkrätten innebär att skadestånden på grund av strejk måste utgå ur lagen. Det kan aldrig från arbetarrörelsens utgångspunkt vara riktigt att göra den fackliga intressekampen kriminell. Därför ställer vpk kravet om att alla strejkböter skall bort. Ett fasthållande vid den gamla 200-kronorsregeln är därvidlag en eftergift åt arbetarköparnas rättsuppfattning på arbetsmarknaden. Men naturligtvis är 200 kr. i strejkböter att föredra framför 300 och 400 kr.

Det allvarliga i den här lagen är möjligheten till avsked av strejkande arbetare. Därför borde riksdagen uttala att strejk aldrig kan vara saklig grund för avsked.

Ett sådant förslag behandlades av riksdagen för några veckor sedan, och enligt riksdagens arbetsordning kan det inte framföras här i dag. Men det för arbetarrörelsen grundläggande kravet att ställa i dagens intressekamp ute på arbetsplatserna borde vara att strejk, oavsett vilken form den har, aldrig skall vara saklig grund för avsked.

I vpk-motionen 618 föreslås vetorätt för de fackliga organisationerna mot nedläggning av företag, vid köp och försäljning av företag, mot avsked och permittering, mot anställningsstopp och i personalpolitiken. Dessa krav avvisas av utskottet. Utskottet anför: "Den bakgrund mot vilken yrkandet bör ses – minskande sysselsättning inom företaget och hela branscher – är visserligen allvarlig, men den föreslagna vetorätten är ingen realistisk metod för att komma till rätta med problemen. Dessa måste lösas på andra vägar."

Vilka andra vägar, vill jag fråga utskottstalessmannen, och vilka vägar har socialdemokraterna nämnt när de undertecknat denna skrivning? I sitt särskilda yttrande har de i stort sett endast sagt att man vill ha rådrum.

Vilka åtgärder har man att föreslå mot denna arbetsköparmakt och vilka har man föreslagit, som skulle radikalt förändra situationen på arbetsmarknaden i dag?

I vpk-motionen 1670 tas en annan mycket viktig fråga upp, nämligen att de fackliga organisationerna skall ha vetorätt mot införandet av datorbaserade system vid företag och myndigheter.

Datatekniken och därmed följande robotisering av arbetslivet är ett mycket allvarligt problem i dag. I alla nu förekommande fall har arbetsuppgifterna inte miljömässigt förbättrats. I stället har datatekniken och robotiseringen drivit på utslagningen i arbetslivet. Datatekniken utnyttjas för att motivera en hierarkisk och människofientlig organisation, som leder till utarmade arbetsuppgifter, minskade sociala kontakter i arbetet och även försämrade arbetsvillkor för de fackliga företrädarna. Även LO och PTK ställde näst intill ett vetorättskrav i sitt förslag till medbestämmandeavtal, när man krävde att "facket skall godkänna införandet av eller förändringar i datasystem. Facket skall också ha rätt att kräva ändringar i redan befintliga system."

Men utskottet avvisar, trots datateknikens uppenbara fiendlighet mot arbetarna, alla former av vetorättskrav. I dessa fall behövs inga utredningar, och det visar även LO- och PTK-kraven. Utskottet hänvisar till utredningar om datateknikens effekter på arbetsliv och sysselsättning samt effekter på näringslivets utveckling. Alla dessa hänvisningar är undanflykter som döljer oviljan att förhindra datorisering och robotiseringens helvete.

Herr talman! Vad det gäller är att förändra MBL till en lag som stöder arbetarnas intressekamp för högre löner, rimliga arbetsvillkor och rätten att få ha sitt jobb kvar. För detta krävs att fredsplikten i lagen tas bort, att skadestånd och avsked aldrig får tillgripas mot strejkande arbetare och att facket genom vetorätt kan förhindra arbetsköparna att vidta åtgärder som strider mot de anställdas intressen.

Att de borgerliga partierna inte understödjer en sådan politik är förståeligt; de är ju arbetsköparnas partier. Hur är det med socialdemokratin? Är det här och nu som ett radikalt alternativ till borgerligheten måste framläggas? Eller skall det bli samma politik som nu efter ett eventuellt regeringskifte nästkommande år?

Vänsterpartiet kommunisterna har lagt fram ett radikalt alternativ. Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-motioner utom nr 895, 618 och 349, som Karl Hallgren senare genom ett särskilt yrkande kommer att hemställa om bifall till.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Införandet av medbestämmandelagen innebar ett viktigt steg på vägen mot en demokratisering av arbetslivet. Det var ett viktigt steg; det är viktigt att betona att det inte var någon slutföring av den här processen.

En demokratisering av arbetslivet är nödvändig och angelägen av flera skäl.

Det första skälet är allmänt-principiellt. Demokratien som beslutsform är någonting som vi länge har hyllat och anslutit oss till i samhället i övrigt, och vi tycker det är självklart att de människor som mest berörs av beslut också skall ha möjlighet att påverka hur de besluten utformas. Den principen måste naturligtvis också gälla under de timmar på dagen då man finns på sin arbetsplats.

Det är också på det viset att det leder till större arbetstillfredsställelse om man har möjlighet att påverka förhållandena på sin arbetsplats – både arbetsförhållanden och sådant som har att göra med produktionsinriktningen osv. Från den synpunkten måste man kunna se det som en självklar rättighet för varje människa att vara med och forma ramarna för det arbete som man själv deltar i.

Utan tvivel är det också mycket bättre sett ur de olika företagens synvinkel om de anställda har en reell påverkansmöjlighet. Det ökade intresse som det kan leda till är en positiv faktor. En annan positiv faktor är att man kan ta till vara de stora fonder av kunskap som de anställda besitter – den största experten på en arbetsuppgift är givetvis den som dagligen håller på med arbetsuppgiften. Allt detta gör att det finns förutsättningar för en mycket bred uppslutning bakom kraven på en fördjupad företagsdemokrati.

När riksdagen tog beslutet om medbestämmandelagen var det också en mycket bred uppslutning här i kammaren bakom det beslutet. Visserligen fanns det en lång rad reservationer fogade till dåvarande inrikesutskottets betänkande, men de reservationerna gällde sällan principfrågorna, utan det var mest olika praktiska delar av reformen som meningsskiljaktigheterna gällde.

En mycket stor del av reservationerna var signerade moderata samlingspartiet eller vänsterpartiet kommunisterna. Det kanske i och för sig är betecknande att det är ute på kanterna av det politiska livet som invändningarna mot reformen har varit störst. Att man sedan har haft olika utgångspunkter för sin kritik mot medbestämmandelagen är i och för sig en självklar sak.

Samtidigt som vi är på det klara med medbestämmandelagens stora betydelse som ett steg på vägen mot en demokratisering av arbetslivet måste vi också vara på det klara med de begränsningar som medbestämmandelagen har. Att införa demokrati i arbetslivet är en stor reform. Det innebär en djupgående förändring av maktförhållandena inom en viktig sektor av vårt samhälle. Det är naturligt att sådana förändringar tar tid. Därför är också medbestämmandelagen utformad som en ramlag. Riksdagen fastslog inte i detalj hur olika praktiska beslutsproblem skulle lösas inom företagen – det överlät man till arbetsmarknadens parter att göra i förhandlingar. Det är inte konstigt att de förhandlingarna kan bli segslitna och komplicerade. Det är besvärliga frågor det handlar om där intresset är stort på ömse håll. Men det är min fasta förvisning att den starka fackföreningsrörelse som vi har här i landet på ett framgångsrikt sätt kommer att kunna föra den här frågan i hamn.

Vi måste också vara på det klara med att medbestämmandelagen inte kan

ersätta sysselsättningspolitiken och den ekonomiska politiken. När man lyssnade på föregående talare fick man föreställningen att om bara de anställda hade tillräckligt stora beslutsbefogenheter skulle inga företag någonsin behöva inskränka driften, man skulle aldrig behöva skära ned personalstyrkan på ett företag och det skulle aldrig bli fråga om några företagsnedläggelser. Det är alldeles givet att företagsdemokratiska beslut inte kan ändra på ekonomiska realiteter. Det fordras andra åtgärder från samhällets sida för att trygga sysselsättningen. Att samhället är berett att mycket kraftfullt ställa upp för sådana åtgärder har vi stor erfarenhet av.

I det betänkande som vi skall ta ställning till i dag behandlas ett antal förslag till ändringar i medbestämmandelagen. Förslagen är delvis gamla – det är frågor som behandlades redan när medbestämmandelagen antogs. I några få fall är det lite nyare tankar som har förts fram.

Arbetspartiet kommunisterna, som inte fanns som parti den dagen då lagen antogs, vill utifrån ganska kritiska synpunkter på hur medbestämmandelagen fungerar ha en allmän översyn av lagen. Arbetsmarknadsutskottet konstaterar att en sådan allmän översyn ständigt pågår i den nya arbetsrättskommittén. Formellt är alltså apk:s krav tillgodosett, trots att de värderingar som apk har bakom sitt yrkande kanske inte har särskilt bred förankring i svenskt politiskt liv.

Vänsterpartiet kommunisterna har fört fram en rad yrkanden. Ett yrkande gäller tystnadsplikten för styrelserepresentanter. Den frågan behandlades av inrikesutskottet när lagen antogs. Utskottet konstaterade då att det är viktigt att det finns en begränsad tystnadsplikt om de anställdas styrelserepresentanter skall få tillgång till förtroliga fakta. Om tystnadsplikten inte finns är risken väldigt stor att företagen på olika sätt försöker undanhålla styrelserepresentanternas viktiga fakta som är känsliga från konkurrenssynpunkt. Tystnadsplikten är viktig just för att informationskanalerna till styrelserepresentanterna skall hållas öppna på det sätt som vi vill.

Vpk kräver också facklig vetorätt mot nedläggning av företag. Det är naturligtvis en vacker tanke att man bara skall kunna besluta att ett företag skall drivas vidare, och så görs det, men det bygger inte på några större insikter om ekonomiska realiteter. Den frågan är det därför inte särskilt mycket att göra åt, förrän vpk har lyckats genomföra sin centralplanerade ekonomi, där man driver även företag som inte lönar sig, med konsekvenser för hela den ekonomiska utvecklingen så som vi har sett i öststaterna.

Vpk vill också ha facklig vetorätt när det gäller införande av databaserade system. Det är en fråga som vi vet att den fackliga rörelsen har ögonen på. Vi tror att man där har stora förutsättningar att komma fram avtalsvägen, och då bör man i första hand pröva den vägen.

Andra frågor som vpk tar upp är lagfäst rätt till tillträde till arbetsplatsen under konflikt och införandet av en ny lagparagraf som fastslår att anställda hos företag och myndigheter har rätt att bedriva politisk verksamhet på arbetsplatsen. Vidare föreslår vpk i en motion att anställda skall ha rätt till tjänstledighet för facklig och politisk verksamhet, i den mån sådan rätt inte omfattas av de ledighetsregler som gäller i dag. Allt detta är förslag som vi ser

det som rimligt att man i första rummet diskuterar mellan arbetsmarknadens parter. Vi har sedan länge haft en princip i svensk arbetsrätt att inte gå in och detaljreglera alltför mycket i lag utan lämna ganska stor frihet åt arbetsmarknadens parter. Det är en princip som vi inte ser någon anledning att gå ifrån.

I en motion av två centerpartister tar man upp minoritetsorganisationernas ställning enligt den arbetsrättsliga lagstiftningen. I en motion av Gunnar Biörck i Värmdö tas också upp minoritetsintressena på arbetsplatsen. Låt oss öppet erkänna att detta är ett väsentligt problem. Det finns många anställda som är medlemmar i organisationer som inte har kollektivavtal. De ställs därmed utanför de olika typer av påverkansmöjligheter som finns i den arbetsrättsliga lagstiftningen, bl. a. i medbestämmandelagen. Det är viktigt att de olika rättigheter som den arbetsrättsliga lagstiftningen medför för de fackliga organisationerna också är förenade med ett långsiktigt ansvar för den fackliga verksamheten på arbetsplatser. Enda sättet att fastlägga detta långsiktiga ansvar är att träffa ett kollektivavtal. Vi kan inte från regering och riksdag ålägga arbetsgivarparten att träffa kollektivavtal med minoritetsorganisationerna. Det är ett led i avtalsfriheten – det är någonting som man måste komma överens om. Det är därför svårt att lagstiftningsvägen finna en lösning på de här problemen. Även när det gäller den här frågan är alltså fortsatta diskussioner mellan arbetstagarorganisationerna och arbetsgivarna den enda väg som det är möjligt att gå fram på. Därför föreslår utskottet avslag på dessa motioner.

I en motion undertecknad av företrädare för folkpartiet, centern och moderaterna tar man upp frågan om den tid inom vilken centrala förhandlingar skall påkallas. Motionärerna framhåller att det borde finnas en regel om att centrala förhandlingar skall påkallas efter sju dagar, om de primära förhandlingarna har strandat. Detta har man reglerat inom den offentliga sektorn genom ett kollektivavtal, och vi förutsätter att man avtalsvägen bör kunna nå fram till en lösning av det här problemet också inom den privata sektorn. Vi anser i varje fall inte att det är någonting som vi i första rummet bör lagstifta om.

Den mest uppmärksammade frågan i det nu föreliggande betänkandet handlar om skadestånd i samband med vilda strejker. Sedan detta sekel var ganska ungt har det funnits en maximiregel för skadestånd från enskilda anställda vid vilda strejker. Beloppet har varit 200 kr. Denna regel togs bort i samband med att medbestämmandelagen stiftades. Motivet för att ta bort regeln var att man skulle få en något större flexibilitet när det gällde att döma ut skadestånd i samband med olovliga strejker. De olovliga strejkerna måste naturligtvis i väldigt många fall betraktas som ett symptom på missförhållanden på arbetsplatsen. Det innebär – det framhöll också inrikesutskottet på sin tid – att den viktigaste vägen att möta de olovliga strejkerna måste vara att på olika sätt råda bot på dessa missförhållanden.

Det är inte heller meningen att man skall ha ett skadeståndsinstitut för att med hot om ekonomiska sanktioner försöka skrämja de anställda från att ta till strejker i kritiska fall. I normalfallet bör alltså ett relativt symboliskt

skadestånd dömas ut. 200-kronorsregeln har så småningom fått just karaktären av ett relativt symboliskt skadestånd.

När inrikesutskottet föreslog att man skulle ta bort 200-kronorsregeln framhöll också utskottet att det inte skulle få innebära några väsentliga höjningar av skadeståndsbeloppen. De skulle alltså även i framtiden ligga kvar på denna tämligen begränsade nivå.

Om man tittar på hur det här har hanterats av arbetsdomstolen kan man säga att arbetsdomstolen också ganska väl följt inrikesutskottets intentioner. Det har visserligen förekommit höga yrkanden från arbetsgivarparten – den första arbetsgivaren som var framme och yrkade kraftigt höjda skadestånd var inom parentes sagt det socialdemokratiskt dominerade KF – men om man tittar på arbetsdomstolens hantering av ärendena upptäcker man att AD endast i några ytterligt få undantagsfall har gått över 200 kr. i skadestånd. I dessa få undantagsfall har även de belopp man dömt ut varit ganska begränsade; det har rört sig om 300–400 kr. i några enstaka fall.

I huvudsak kan man säga att arbetsdomstolen har fortsatt att tillämpa 200-kronorsregeln; 200 kr. har varit det reella taket – precis på det sätt som inrikesutskottets majoritet avsåg när man framlade detta förslag. Jag upplever därför den här debatten som något av en skendebatt. Det här har inte lett till några mera dramatiska förändringar i rättspraxis. Men man har alltså fått möjlighet att i några enstaka fall, där man anser att förhållandena är särskilt graverande, göra en markering genom att gå över 200-kronorstaket när det gäller skadestånd. Vi tycker att det är rimligt att man har den möjligheten även i fortsättningen.

Givetvis skall vi fortsätta att följa detta mycket noggrant. Skulle vi se några tecken på väsentliga ändringar av praxis, får vi återkomma till den här frågan. Men så länge den faktiska 200-kronorsspärren lever kvar i rättspraxis i huvuddelen av fallen tycker vi inte att detta är så förfärligt mycket att oroa sig för.

Herr talman! Det är ytterligare några frågor som har berörts i betänkandet. Men även för dem gäller att det är frågor som tidigare har behandlats och där inte särskilt mycket nytt tillkommit. Jag vill därför sluta med att yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på de reservationer som finns fogade till betänkandet.

BERNT NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Pär Granstedt säger att lagen om medbestämmande i arbetslivet togs med stor enighet. Det kan väl diskuteras, för vid det tillfället fanns inte mindre än 11 reservationer – centern följde villigt med moderata samlingspartiet i flera av dem – och med lottens hjälp lyckades reservanterna också vinna i flera fall. Som jag sade gick centerns partiledare ut och talade om att det skulle svida i skinnet på den löntagare som vågade ge sig in i en olovlig strejk för att rätta till de missförhållanden som eventuellt fanns på hans arbetsplats.

Vi har från socialdemokraterna tidigare haft flera reservationer i den här frågan vid behandlingen i riksdagen, men med hänsyn till den majoritetssi-

situation som finns har vi väl inte räknat med att få igenom mer än förhoppningsvis den reservation som vi har i dag, nämligen den om 200-kronorsregeln. Vi trodde att vi skulle kunna få gehör för den, kanske inte minst därför att ni i centerpartiet – liksom folkpartiet – vill ge sken av att ni skulle vara löntagarnas parti och slå vakt om dem. Men verkligheten är ju en helt annan: ni är det arbetsgivarparti, det borgerliga parti som ni alltid har varit.

Pär Granstedt säger att det inte har skett några speciella förändringar i situationen. Nej, det är klart att det inte har gjort det, och det visar också att piskan i det här fallet inte var den nyttiga medicin som ni trodde. Jag vill påstå att förhandlingssystemet är helt överlägset det tvingande system som ni försöker ta fram.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Pär Granstedt är medbestämmandelagens försvarsadvokat i dag och menar att den i stort sett är en mittenprodukt. Det är mittenpartierna inkl. socialdemokratin som stöttar upp medbestämmandelagen. Men arvet har man fått från en gammal borgerlig regering av år 1928, och det bär man med sig tryggt och säkert och fortsätter med de försvarsåtgärder som arbetsköparna kan ta till mot arbetarnas kamp för sina intressen.

Vi har ställt några konkreta krav, t. ex. vetorättskravet. Det är realistiskt, säger Pär Granstedt och påpekar att uskottet menar att man kan lösa problemet på andra vägar. Vilka andra vägar? har jag frågat mig. Här finns ju företag som lägger ner och inskränker på avgörande punkter utan att det minsta beakta samhällsekonomiska aspekter. Man flyttar sina investeringar utomlands, man flyttar med sitt kapital, man investerar över huvud taget inte i de bygder där sysselsättningen behövs. Arbetarna har i dag inget annat vapen mot detta än sin egen fackliga styrka.

Pär Granstedt menar att medbestämmandeavtal är höjden av frihet, för parterna är tydligen helt jämställda. Det är Pär Granstedts resonemang. Men måste han inte erkänna att arbetsköparna har alla vapen i sin hand när det gäller en så avgörande fråga som jobben? Vilka andra vägar finns att klara jobben i de här fallen, där man uppenbarligen lägger ner företag av profitskäl? Det vet de fackliga företrädarna, och jag tror att de, om de fick en vetorätt i sin hand, skulle handha den med det största ansvar. Jag litar på dem, vilket inte Pär Granstedt gör.

Sedan säger Pär Granstedt att strejkerna är ett symtom på missförhållanden på arbetsplatserna. Men skall vi inte rätta till de missförhållandena då? I vilket sammanhang görs det? Krav efter krav på förbättringar avvisar Pär Granstedt. I stället är han beredd att ha den här principen, att strejkar en arbetare för högre lön eller att få ha en fast lön kvar, då skall han kunna avskedas. Det är sådana repressalier som lagstiftningen ger möjlighet till, och vi har föreslagit att de skall bort. För någon vecka sedan tillbakavisade Pär Granstedt det förslaget. Men jag frågar: Är inte detta arbetsköparnas metod att förfölja arbetarna när de vill få igenom sina krav?

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Pär Granstedt kommenterade mitt inlägg på ett sätt som gav intrycket av att jag skulle befinna mig på ytterkanten i min inställning till rätten att inlägga veto mot ett entreprenadavtal, t. ex. i fråga om städningen i ett företag. Jag tycker det är viktigt att påpeka att bestämmelserna har tillkommit med tanke på den s. k. grå arbetskraften. Jag skulle självfallet inte – det vill jag gärna säga till Pär Granstedt – som klubbordförande tveka att utnyttja den här möjligheten, om det företag som jag arbetar i skulle börja anlita s. k. grå arbetskraft till nackdel för medlemmarna i klubben.

Nu behöver jag inte oro mig, eftersom det företag som jag arbetar i ser mycket seriöst på den här frågan, och det gör de allra flesta företag runt om i landet. Men missbruk förekommer, och därför är jag helt övertygad om att sådana här paragrafer behövs. Hur de tolkas och tillämpas kan det emellertid råda tveksamhet om, vilket den gångna tiden har visat. Det kan bl. a. bero på att frågan inte var utredd när vi i juni 1976 fattade beslut om den nya medbestämmandelagen. Därför tycker jag att vårt krav är befogat. Om sedan det kravet skall framföras i form av en reservation eller på annat sätt kan det naturligtvis råda delade meningar om. Men vi har valt att markera vårt utredningskrav i form av en reservation.

PÄR GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! När man hör Bernt Nilsson och Lars-Ove Hagberg tala om 200-kronorsregeln undrar man vad det hela handlar om. Man får en känsla av att det har dömts ut svindlande belopp i stor skala. Så fort det uppstår en vild strejk så får de berörda betala tusentals kronor i skadestånd. Det är den bild man får. Bernt Nilsson säger att den majoritet som jag företräder vill ha ett system som bygger på att man skall klämma åt löntagarna, använda piskan osv.

Realiteten är emellertid den att skadestånd döms ut på ungefär samma nivå som tidigare. Det systemet bygger på ett tidigare riksdagsuttalande, grundat på samma majoritet som den nuvarande. Det gick ut på att man skulle ligga kvar på i huvudsak samma nivå och bara i undantagsfall och för att göra särskilda markeringar skulle utdöma mer än 200 kr. i skadestånd. År 1977 hände det en enda gång att man dömde ut 300 kr. i skadestånd, och det var på yrkande av KF:s lagercentral i Luleå. Under år 1978 har man dömt ut 400 kr. en gång och 300 kr. en gång. Det är alltså den fruktansvärda piska som Bernt Nilsson talar om. I alla övriga fall har man alltså hållit sig inom 200-kronorsgränsen, och det förutsätter jag att man kommer att göra också i fortsättningen. Det var riksdagens avsikt när den tog detta något mjukare och mer flexibla system. Det är alltså inte fråga om att några piskor skall vira. Grundprincipen är fortfarande att man skall råda bot på vilda strejker genom att försöka angripa de bakomliggande problemen. Det måste man göra genom förhandlingar från fall till fall i varje berört företag.

När Lars-Ove Hagberg säger att jag går emot åtgärder för att rätta till missförhållandena på företagen vet jag inte alls vad han tänker på. Det är inte sådana åtgärder som vpk har föreslagit i sina motioner. Här handlar det om

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

problem som finns på varje enskilt företag, som kan vara olika för varje företag och som måste lösas på varje företag för sig. Den typ av generella åtgärder som vpk har föreslagit löser inte problemen på de enskilda företagen. Det gör inte heller riksdagens beslut. Problemen måste lösas genom diskussioner mellan de berörda parterna på varje företag.

När det gäller Alf Wennerfors förslag vill jag bara konstatera att man följer upp medbestämmandelagen. Därför är utredningskravet egentligen redan uppfyllt och den reservation som här finns fullständigt onödig.

BERNT NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När Pär Granstedt hör mig diskutera 200-kronorsregeln, undrar han vad det egentligen är fråga om. Ja, det är klart att om Pär Granstedt inte vet vad det är fråga om, bcgriper jag att han är litet fladdrande i detta sammanhang.

Pär Granstedt säger att man inte vil: ha ett system där man tvingar löntagarna. Får jag då fråga: Varför gick ni i så fall med på att det skulle kunna utdömas obegränsat skadestånd? Var det inte att ta fram piskan? Nu har det ju visat sig att det inte blev några förbättringar. Likväl vidhåller ni att systemet skall finnas kvar, låt vara att det i dag inte utdöms mer än några hundralappar. Men det finns ändå möjligheter för de dömande instanserna att utdöma högre belopp.

Jo, Pär Granstedt, Thorbjörn Fälldin sade att det skulle svida i skinnet på de löntagare som vågade försöka förbättra sin situation, när de inte hade andra möjligheter att göra det. Ni följde villigt Svenska arbetsgivareföreningen, när den kom med sitt förslag om just det obegränsade skadeståndet.

Nu säger Pär Granstedt att man skall lösa de bakomliggande problemen. Det är ju det vi har sagt hela tiden. Varför biträder ni då inte vår reservation, som går ut på just detta, i stället för att vidhålla att det fortfarande skall vara obegränsade belopp?

Till sist ett par ord till Lars-Ove Hagberg. Han sade i sitt tidigare inlägg att vi från socialdemokraterna tassar i filttofflor. Man skall i stället ta till maktspråk ute på arbetsplatserna. Men, Lars-Ove Hagberg, är det inte så som arbetsgivarna har gjort? Har inte vi vänt oss mot att arbetsgivarna hela tiden fört ett maktspråk mot oss? Menar nu Lars-Ove Hagberg att vi skall tillämpa samma maktspråk mot arbetsgivarna och säga att nu skall vi bestämma och inte längre arbetsgivarna? Vi bör väl lämpligen diskutera dessa frågor gemensamt, eftersom vi så att säga sitter i samma båt och frågorna är viktiga för oss bägge parter.

Herr talman! Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen 2.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det senaste som Bernt Nilsson sade tar jag verkligen fasta på, nämligen att vi gemensamt skall diskutera vad en radikal arbetarpolitik skall innehålla, något som jag har efterlyst. I filttofflor går man, när man inte föreslår något alternativ utan säger att 1979 års val löser alla problem. Men vilket alternativ har vi? Man kan inte få gehör för sina åsikter, om man inte

talar om vilka åsikter man har och propagerar för dem. Så har socialdemokraterna inte gjort i denna fråga i riksdagen.

Pär Granstedt sade att jag har talat om en 200-kronorsgräns. Det har jag inte gjort. Jag har förklarat att man inte skall ha några strejkböter alls. Sedan påstod han att han ville lösa de bakomliggande problemen.

Hur är då verkligheten beskaffad? Pär Granstedt har varit med och drivit fram en ekonomisk politik som gör att arbetarna är tvungna att kräva avsevärt högre löner och som skapar intressekonflikter. Pär Granstedt vill inte ställa sig bakom en idé om att man skall ha fast lön och att man skall sänka prestationsnormerna i arbetslivet. I Bodenfallet handlade det just om att pressa fram prestationsnormer trots att man hade en fast lön.

Pär Granstedt är vidare med och driver en politik som gör att människorna förlorar jobben på ställe efter ställe – vid Finnboda, i gruvorna, i stålindustrin, osv. Företagen flyttar till andra delar av landet och utomlands, och de lägger ner sin verksamhet. Inget av detta vill Pär Granstedt och den borgerliga majoriteten göra någonting åt.

Det här är ju grundorsakerna, och dem vill Pär Granstedt inte göra någonting åt. Men att avskeda arbetare, som kämpar för sina intressen när de drabbas av dessa grundläggande orsaker, det vill Pär Granstedt och den borgerliga majoriteten. Det är kontentan av den borgerliga politiken gentemot arbetarna i det här fallet.

Bernt Nilsson ställde frågan: Skall vi ta till maktspråk gentemot arbetsgivarna, som för just den politik Pär Granstedt så villigt försvarar? Då säger jag: Det enda möjliga är att ta till maktspråk mot arbetsköparna. De begriper inget annat. Det visar ju utvecklingen från alla Saltsjöbadsavtal, över alla samrådsavtal och fram till alla medbestämmandeavtal. De som har suttit i medbestämmandeförhandlingar borde vid det här laget vara klara över att den vägen kommer man inte fram.

Maktspråk från arbetarna är helt avgörande för om det skall bli någon förändring. Jag hoppas att arbetarrörelsen nu tar tag i dessa frågor och lägger fram ett radikalt alternativ.

PÄR GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! När jag i mitt förra inlägg undrade vad Bernt Nilsson egentligen talade om var det därför att hans argumentation avlägsnade sig så pass långt från den verklighet som vi har att diskutera. Att Lars-Ove Hagbergs argumentation avlägsnar sig långt från verkligheten är man så van vid att det är liksom ingenting att reagera särskilt mycket på.

Varför biträder vi inte den socialdemokratiska reservationen, när vi anser att det i första hand är andra saker än ekonomiska sanktioner vi skall ta till? Jo, därför att på den punkten är den socialdemokratiska reservationen helt onödig. Det står nämligen redan i majoritetens yttrande – Bernt Nilsson kan slå upp det på s. 27 i betänkandet: "Enighet råder om att det i första hand är andra åtgärder än sanktioner som har betydelse för att återställa arbetsfreden när en olovlig konflikt har brutit ut och om att skadeståndets uppgift i huvudsak är att stryka under principen att avtal skall hållas."

Samma sak kan man hitta i inrikesutskottets betänkande nr 45 från 1975/76: "Utskottet delar departementschefens och motionärernas uppfattning att det i första hand är andra åtgärder än sanktioner som är av betydelse för att återställa arbetsfreden när en olovlig konflikt brutit ut och att skadeståndets uppgift i huvudsak blir att stryka under principen att avtal skall hållas." Den principen håller uppenbarligen såväl Bernt Nilsson som givetvis Lars-Ove Hagberg inte så där förfärligt mycket på.

Vi har inte heller uttalat oss för obegränsade skadestånd. Vad riksdagsbeslutet 1976 innebar och vad riksdagsbeslutet kommer att innebära nu, om vi fattar beslut i enlighet med majoritetens förslag, är att man skall fortsätta att ligga kvar på en låg nivå när det gäller skadestånd. Arbetsmarknadsutskottet sade 1976 att det delade uppfattningen att skadeståndet bör utmätas inom måttliga ramar. Det innebär inte att man skall behålla en stel 200-kronorsregel, men det förhållandet att man tar bort 200-kronorsregeln innebär inte något förord för att skadeståndsbeloppen skall höjas generellt. Tvärtom förutsätter utskottet att skadestånden vid olovliga konflikter även i framtiden hålls på måttlig nivå. Det sade vi 1976, och det upprepar vi nu. Det är också vad som faktiskt har hänt. Endast i enstaka undantagsfall har man slagit på ytterligare någon hundralapp på det här skadeståndet. Att då tala om piskor och säga att man med sanktioner försöker förhindra folk att strejka innebär att man har avlägsnat sig från verkligheten. Man talar inte om de skadestånd som faktiskt utmätts, man talar inte om de beslut som riksdagen faktiskt har fattat, och det tycker jag är väldigt synd.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Först några ord till centerpartiet och då i synnerhet Pär Granstedt. Han säger att man kan förhandla om rätt till politisk verksamhet på arbetsplatserna – och det kan parterna komma överens om. Det visar att Pär Granstedt aldrig har förhandlat, åtminstone inte med någon benhård arbetsköpare. Vad är det för politik som skall föras fram på arbetsplatserna? Vad är det vi kräver? Jo, det är att arbetarklassen skall ha rätt att bedriva politisk verksamhet på arbetsplatserna, och den verksamheten riktar sig ju mot arbetsköparna – det är helt naturligt. Då är det nog svårt att komma överens om att man får lov att driva politisk verksamhet. Det måste till en lagstiftning.

F. ö. är det i högsta grad olämpligt att man gör en, som vi ser det, demokratisk rättighet till en förhandlingsfråga, där det skall köpslås huruvida man skall få igenom det eller det och kanske i stället avstå från någonting annat. Det tycker jag är fullkomligt felaktigt.

Om det är någon som för en skendebatt, så är det väl Pär Granstedt. Han säger också att de krav som har förts fram är verklighetsfrämmande. Men efter hans agerande här måste man konstatera att centern inte har kommit arbetarnas verklighet närmare, utan snarare fjärrat sig från verkligheten på arbetsplatserna.

Nu skall jag övergå till det som jag hade för avsikt att tala om i första hand, nämligen lagen om medbestämmande i arbetslivet. Den har på intet sätt

motsvarat de förväntningar som lönearbetarna hade före antagandet av den här lagen. Tusentals arbetare deltog i remissförfarandet. De gav sin syn på lagens utformning, och de kom också med långtgående krav på skärpningar av det lagförslag som då förelåg i den s. k. § 32-utredningen. När lagen sedan antogs basunerades det ut att detta var den största reformen sedan rösträttsreformen: § 32 hade avskaffats – arbetarna hade fått medbestämmande i det privata näringslivet.

Vänsterpartiet kommunisterna anförde skarp kritik mot lagens utformning på flera väsentliga punkter. Den nya lagen innebar inte att den förhatliga § 32 i SAF:s stadgar hade avskaffats. Fortfarande gäller arbetsköparnas envælde på nära nog alla nivåer i arbetslivet.

Man kan bara fråga sig: Har fackföreningarna centralt eller lokalt med lagens stöd kunnat förhindra omläggningar i produktionen, nedläggningar eller försäljningar av företag eller utflyttning till utlandet? Har facket med lagens stöd kunnat påverka arbetsköparnas beslut i någon väsentlig och avgörande fråga? Har lönearbetarnas trygghet stärkts med stöd av lagen? Svaren på dessa frågor ger verkligheten på den svenska arbetsmarknaden av i dag.

Ingenting har förändrats i väsentlig grad av betydelse för lönearbetarna, trots talet om att bara man fick till stånd ett medbestämmandeavtal på basis av § 32 i lagen så skulle alla problem vara lösta. Lagen har nu varit i kraft i nära två år. Ännu har man inte sett något s. k. medbestämmandeavtal, och det verkar inte som man skulle skönja något den närmaste tiden heller. Allt är som förut – arbetsköparna bestämmer i allt väsentligt.

Man har också i allt väsentligt stuvat in den gamla klasslagstiftningen från 1928 i den nya lagen. Vårt parti påpekade i motionen 1975/76:2495 att den dåvarande regeringen i sitt förslag inte hade tagit hänsyn till den starka opinion som fanns mot klasslagstiftningen från 1928, då fredsplikten för första gången infördes i lag. Vpk föreslog då bl. a. att 41 § i medbestämmandelagen skulle utformas så, att den stadgade oinskränkt rätt för lokal och central facklig organisation att tillgripa stridsåtgärder i fackliga tvister. Vi upprepar det kravet på nytt.

Den tvångsparagraf, som den borgerliga majoriteten i 1928 års riksdag genomdrev mot den samlade arbetarrörelsens starka protester, har inte bara på nytt lagfästs utan också skärpts på väsentliga punkter i och med antagandet av medbestämmandelagen.

Lagstiftningen utgår från att parterna på arbetsmarknaden, dvs. lönearbetarna och kapitalisterna, är jämbördiga och att fredsplikt skall vara ömsesidig. Att arbetsköparna inte är i behov av att tillgripa stridsåtgärder bortsåg 1928 års lagstiftare från. Detsamma gjorde riksdagsmajoriteten vid antagandet av medbestämmandelagen 1976.

Det kapitalistiska produktionssystemets snabba utveckling med genomgripande rationaliseringar har framtvingat avtal, som ger arbetsköparna rätt att mitt under löpande avtalsperiod ändra arbetsmetoder, sänka löner som överenskommits i avtal och företa nedskärningar av arbetsstyrkan utan att det är ett brott mot vare sig lag eller avtal. Arbetsköparna har således i kraft av

sitt ägande oinskränkt rätt och möjlighet att genomdriva försämringar i anställnings- och arbetsvillkoren för de anställda under pågående avtalsperiod utan att det betraktas i lagens mening som något brott.

Skulle däremot de anställda eller facket vidta åtgärder för att ändra på missförhållanden eller gå till motattack mot arbetsköparnas försök att försämma löne- och anställningsvillkoren, så är det genast lag- eller avtalsbrott som kan medföra dryga skadestånd både för facket och för de anställda.

Enligt den nya lagen binds facket upp ännu hårdare än i den gamla lagstiftningen. 4 § i den gamla kollektivavtalslagen har överförs till 41 och 42 §§, dock med ett tillägg till första stycket i 41 § jämfört med 4 § första stycket i kollektivavtalslagen, nämligen detta: " --- om avtalet har ingåtts av organisation och denna ej i behörig ordning har beslutat åtgärden ---."

Det kan vid en första anblick tyckas att detta tillägg inte innebär någon väsentlig ändring av tidigare bestämmelser. Men satt i sitt rätta sammanhang – nämligen beslutsprocessen inom de fackliga organisationerna och dess förstärkning sedan 1928, då kollektivavtalslagen antogs – innebär tillägget från facklig synpunkt en avsevärd skärpning av tidigare fredspliktsregler.

Tidigare var det varken avtalsstridigt eller lagstridigt att vidta stridsåtgärd om avtalslöst läge rådde på arbetsmarknaden, dvs. om avtalen sagts upp och inget avtal hade kunnat ingås. Då kunde stridsåtgärd vidtas utan att arbetsköparna hade möjlighet att stämna inför arbetsdomstolen och kräva skadestånd. Exempel på det är hamnarbetarstrejken i Göteborg 1951. Avtalet var då uppsagt och inget nytt hade ingåtts. Något beslut om strejk hade dock inte fattats – den kom ändå. Men eftersom det inte fanns något avtal, kunde inte arbetarna och inte heller facket stämmas inför arbetsdomstolen.

Den nya lagen ger däremot arbetsköparna möjlighet att vidta repressalier vid en liknande situation i dag. I praktiken innebär det att fackförbundens stadgebestämmelser har upphöjts till lag. Bryter en grupp arbetare mot dessa bestämmelser och vidtar stridsåtgärder, så är det olagligt.

Vad som också bör påpekas i detta sammanhang är att fackförbundens stadgar beträffande beslut om stridsåtgärder i hög grad har skärpts sedan 1928. Vid den tiden kunde de lokala fackföreningarna besluta om stridsåtgärder utan att förbunden i egentlig mening motsatte sig – eller kunde motsätta sig – beslutet. Nu är det tvärtom. Förbunden har vetorätt och är dessutom bundna av vad LO anser om en tilltänkt konflikt.

Straffsanktionerna för brott mot lagen eller mot kollektivavtal har skärpts betydligt både för den enskilde arbetaren och för facket – detta har tidigare berörts både av Lars-Ove Hagberg och i viss mån också av Bernt Nilsson. Tidigare har gällt att den som deltog i s. k. olovlig stridsåtgärd kunde dömas till skadestånd med upp till 200 kr. Detta är numera ändrat så att högre – i princip obegränsat – skadeståndsbelopp kan utdömas. Denna ändring, som tillkom med lottens hjälp, har kritiserats starkt. Det har t. o. m. drivits kampanjer mot den. SAP har också motionerat om att 200-kronorsgränsen skall återinföras, och vissa vänstersektorer har ställt upp på detta krav på s. k. reformering av medbestämmandelagen.

Det bör dock i detta sammanhang klargöras att SAP inte alltid haft denna inställning. 1928 var man inom SAP motståndare till införandet av strejk-skadestånd. 1975 föreslogs i en utredning, där socialdemokraterna var i majoritet, att man skulle slopa 200-kronorsgränsen. 1976 ändrade man sig. Man reserverade sig i inrikesutskottet mot den borgerliga majoriteten och föreslog att gränsen skulle sättas vid 200 kr.

Man frågar sig varför socialdemokraterna har visat upp en sådan kluvenhet. 1928 var socialdemokraterna emot skadestånd vid strejk, 1975 ville de gå precis lika långt som borgarna gör i dag, 1976 ändrade de sig och 1978 håller de fast vid 1928 års klasslagstiftning. Sedan motionen tillkommit har t. o. m. ledande socialdemokrater, ledamöter av arbetsdomstolen, ansett – speciellt när det gäller Bodenarbetarna – att 300 kr. kan anses vara ett väl avvägt belopp vid en allvarlig strejk.

Helt naturligt kan vårt parti inte stödja ett sådant yrkande annat än i andra hand. Givetvis är 200 kr., som Lars-Ove Hagberg tidigare sade, bättre än 300, 400 eller 500 kr. Att arbetare, som tvingas tillgripa strejk som vapen i kampen mot arbetsköparna, skall kunna dömas till skadestånd är ju att acceptera en kriminalisering av strejkvapnet. En strejk kan enligt vår mening aldrig betraktas som något olagligt eller kriminellt. Vi har därför svårt att förstå socialdemokraternas ståndpunkt i denna för arbetarklassen så viktiga fråga.

Vpk har i motionen 832 yrkat på ändringar i 41 och 42 §§ medbestämmandelagen, innebärande oinskränkt strejkrätt för facket. Som en logisk följd har vi också yrkat på ändringar i skadeståndsbestämmelserna, så att varken den enskilde anställde eller facket skall kunna dömas till skadestånd. Den nya lagen innebär också en betydande skärpning när det gäller straffsanktionerna mot facket. Tidigare kunde facket dömas till högst 300 kr. i böter för brott mot varselskyldigheten. Enligt de nya bestämmelserna skall man ersätta uppkommen skada, och det är mycket allvarligare. Det kan ju bli tal om miljonbelopp, om man nu drar de yttersta konsekvenserna av bestämmelserna.

Det allvarligaste i de nya bestämmelserna är att väsentligt större krav ställs på fackföreningarna och deras representanter när det gäller arbetsfredens bevarande. Om en grupp arbetare måste tillgripa någon form av stridsåtgärd för att framtvinga välmotiverade förändringar av sina arbetsvillkor, tvingas fackets företrädare till brandkårsutryckningar för att förmå arbetarna att återgå till arbetet. Görs inte detta på ett eftertryckligt och effektivt sätt, kan fackföreningen dömas till skadestånd. Detsamma gäller om en grupp arbetare är missnöjd med exempelvis en central avtalsuppgörelse – som i det tidigare berörda fallet med Bodenarbetarna – som de själva inte har haft någon möjlighet att påverka utgången av. Om dessa arbetare kommer till fackföreningen och kräver en annan löneform, mera lön eller ändringar av annat slag, är det enligt lagen fackföreningsrepresentantens skyldighet att övertyga arbetarna om att deras krav är både lag- och avtalsstridiga, varför de således inte får föras fram. Dessutom skall fackets representanter förhindra att stridsåtgärder vidtas. Om så ändå sker skall facket aktivt verka för att det hela

biläggs. Detta måste göras för att man skall uppfylla kraven på facket enligt fredspliktsreglerna. Och det måste göras även om fackets representanter helt instämmer i jobbnas krav och innerst inne anser att de är välmotiverade och berättigade.

Fackets företrädare måste således i många fall ställa sig på arbetsköparnas sida mot sina medlemmar. Detta förhållande ger upphov till motsättningar mellan fackets förtroendevalda och medlemmarna som i sin förlängning kan försorsaka förtroendekris inom fackföreningarna.

De senaste årens stora konflikter på den svenska arbetsmarknaden visar att klasskampen inte går att lagstifta bort. Det kunde man inte 1928 – det kan man lika litet nu. Det kommer alltid att pågå och utvecklas en kamp så länge som det kapitalistiska produktionssystemet består. Arbetarna kommer också i framtiden att tillgripa strejk och andra åtgärder när de anser att det är nödvändigt. När lönarbetarna går till kamp för sina rättigheter, då hjälper inga klasslagar. Det borde 1976 års lagstiftare ha insett med tanke på den omfattande strejk våg som svepte över landet något år innan. Det borde man inse i dag.

Jag skall också kort beröra motionen 275. I motionen krävs lagstadgad rätt för de anställda och fackets företrädare till tillträde till arbetsplatsen under pågående konflikt. Jag vet inte om det var detta Pär Granstedt menade att man kunde förhandla om. F. n. gäller att det är arbetsköparna som i kraft av sitt ägande enväldigt bestämmer vem eller vilka som skall få tillträde till arbetsplatserna under pågående konflikt.

Vi anser det vara av stor betydelse för arbetarna och deras företrädare att ha rätt att besöka och bevaka arbetsplatsen under en pågående konflikt. Facket måste ha alla möjligheter att bekämpa och stoppa strejkbryteri.

Vpk anser att det här är en så väsentlig fråga att denna rätt borde ha kommit med i den nya lagstiftningen på arbetsrättens område. Så har inte blivit fallet.

Herr talman! Jag vill slutligen yrka bifall till vpk-motionen 1670 och det särskilda yrkande som utdelats till kammarens ledamöter. Förslaget har följande lydelse:

Mom. 5

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:895 beslutar

1. anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976:351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrives att 8 § lagen (1976:351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar skall ha nedan angiven lydelse:

Onsdagen den
22 november 1978

Om ej -----sådan ledamot.

Detta gäller dock ej sådan information till de anställda eller deras fackliga organisation som han anser väsentlig för dessa.

Medbestämmandefrågor m. m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1979.

2. att 21 och 22 §§ lagen (1976:380) om medbestämmande i arbetslivet skall upphöra att gälla den 31 december 1978.

Mom. 6

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:618 beslutar anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

- dels att 39 och 40 §§ skall upphöra att gälla,
- dels att 38 § skall ha nedan angiven lydelse:

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

38 §

Innan arbetsgivare beslutar att låta någon utföra visst arbete för hans räkning eller i hans verksamhet utan att denne därvid skall vara arbetstagar hos honom, skall han på eget initiativ förhandla med arbetstagarorganisation i förhållande till vilken han är bunden av kollektivavtal för sådant arbete.

Första stycket gäller ej, om arbetet är av kortvarig och tillfällig natur eller kräver särskild sakkunskap och ej heller om den tilltänkta åtgärden i allt väsentligt motsvarar åtgärd som har godtagits av arbetstagarorganisationen. Om organisationen i särskilt fall påkallar det, är arbetsgivaren dock skyldig att förhandla innan han fattar eller verkställer beslut.

Om synnerliga skäl föranleder det,

Beslutar och verkställer arbetsgivare eller avser att verkställa beslut, vilka strider mot grundläggande fackliga intressen, har facklig organisation rätt att förhindra eller avbryta genomförandet av beslut genom vetorätt mot arbetsgivarens åtgärder i följande frågor:

- vid köp och försäljning av företag,
- vid nedläggning av företag,
- vid avsked och permittering,
- vid anställningsstopp,
- personalpolitiken.

Onsdagen den
22 november 1978

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

får arbetsgivaren fatta och verkställa beslut innan han har fullgjort sin förhandlingsskyldighet enligt första stycket. Påkallas förhandling enligt andra stycket. är arbetsgivaren icke skyldig att uppskjuta beslutet eller verkställigheten till dess förhandlingsskyldigheten har fullgjorts, om särskilda skäl föreligger mot uppskov. I fråga om förhandling enligt första och andra styckena äger 14 § motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1979.

Mom. 12

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:349 beslutar anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

Härigenom föreskrives att i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet skall införas dels en ny paragraf, 9 a §, dels före paragrafen en ny rubrik av nedan angiven lydelse:

Rätt till politisk verksamhet på arbetsplatsen

9 a §

Anställda hos företag eller myndighet äger rätt till politisk verksamhet på arbetsplatsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1979.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Med hänvisning till den debatt vi förde här i kammaren, innan herr Hallgren kom upp i talarstolen, vill jag yrka avslag på de förslag som han har framfört.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Karl Hallgren under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Karl Hallgren under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 14

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Karl Hallgren under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Karl Hallgren under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 14

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Alf Wennerfors och Margaretha af Ugglas, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Wennerfors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Alf Wennerfors och Margaretha af Ugglas.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Wennerfors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 244
Nej - 47

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1670 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1670 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 14

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 832 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 832 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträk-

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 14

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bernt Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bernt Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 138

Essen Lindahl (s) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 275 av Karl Hallgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 275 av Karl Hallgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 14

Onsdagen den
22 november 1978

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Karl Hallgren under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Karl Hallgren under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 276
Nej -- 14

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 830 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 830 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 14

§ 6 Välfärdsmätning och förmögenhetsredovisning

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

Föredrogs finansutskottets betänkande 1978/79:5 med anledning av motioner om välfärds­mätning och förmögenhetsredovisning.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

*Välfärds­mätning
och förmögenhets-
redovisning*

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Det är väl egentligen emot god ton i riksdagen att gå upp i talarstolen när en motion i realiteten har tillgodosetts. Eftersom det gäller en för alla politiker viktig fråga tar jag ändå chansen att säga några ord i anslutning till motionen om bättre undersökningar av sambandet mellan inkomst och lev­nadsstandard.

Man får ofta – det gäller både mig själv och andra – en känsla av maktlöshet när man ser hur svårt det är att ändra på ekonomiska orättvisor i samhället. Vi motionärer tyckte oss ha hittat en uppslagsända, och våra idéer har nu på ett utmärkt sätt belagts med fakta och siffror. Jag vill begagna tillfället att till finansutskottet och dess kansli och till delegationen för social forskning få framföra ett tack för deras ambition att verkligen tränga in i frågan om de besvärliga ekonomiska orättvisorna.

Den studie som bifogats finansutskottets betänkande tycker jag är både läsvärd och lättläst. Man har använt en ny, intressant metod i ekonomisk statistik, tvillingmetoden, för att tränga djupare in i problemet med standardklyftor i samhället och för att hjälpa oss politiker att finna vägen till prioriteringar när vi tar ställning till reformer, beskattningsfrågor och transfereringar. Det är utmärkt att man, som finansutskottet föreslår, får ytterligare undersökningar om både jordbrukares och andra företagargruppers lev­nadsnivå. Dessa resultat bör uppmärksammas inte endast här i riksdagen utan också i kommuner och landsting.

Man kan med fog ställa frågan: Kan stöd till en näringsgren innebära att företrädarna för näringen personligen får fördelar, som påverkar deras lev­nadsstandard uppåt, utan att deras för beskattning framtagna inkomst påverkas? Investeringar och andra satsningar i ett företag är ju lågt beskattade i förhållande till arbetsinkomster. Nu har en liten grupp jordbrukare och företagare analyserats i jämförelse med löntagare, och det har gett de uppseendeväckande resultat som redovisas i finansutskottets betänkande, nämligen bl. a. att hälften av de undersökta jordbrukarfamiljerna lever under existensminimum, om vi ser på deras inkomst, men har en konsumtionsnivå som ligger över mellaninkomsttagargrupp­ernas. Utredningen från SOFI, dvs. institutet för social forskning, säger oss att det måste vara något fel någonstans i jordbrukspolitiken, i skattelagstiftningen och i den sociala lagstiftningen. Speciellt om man betänker att analysen gäller åren 1973 och 1975 och att den borgerliga regeringen under 1976 och 1977 givit ytterligare

Onsdagen den
22 november 1978

*Välfärdsmätning
och förmögenhets-
redovisning*

lättnader till jordbrukare och företagare genom slopande av arbetsgivareavgifter och stora lättnader i egenavgifter, barnomsorgsavgifter m. m. är det angeläget att analyser även görs mot bakgrund av 1976 och 1977 års inkomststoppgifter och taxeringar, och bland större grupper av företagare och jordbrukare.

Sedan finns det delar av denna studie över levnadsstandarden hos jordbrukare och företagare som visar att vi kanske bör mera uppmärksamma dessa grupper när det gäller arbetsmiljö, möjligheter till semester och reglerad arbetstid, även om det har visat sig att löntagare när det gäller kemiska gifter, buller, damm och gaser är utsatta för tyngre och tätare hälsoförslitning än t. ex. jordbrukare.

Herr talman! Inför valen kräver de politiska partierna ofta mera rättvisa, mera gemenskap och solidaritet mellan svenska medborgare. Vi uppnår inte dessa mål utan att med allvar ta upp de örister i solidariteten och rättvisan som denna undersökning blottar när det gäller att efter förmåga bidra till våra gemensamma kostnader, t. ex. för barnens omsorg och skolgång, för omvårdnad av gamla och sjuka. Det får inte finnas företagargrupper utanför löntagarnas stora grupp som med stöd av lagstiftning och politik kommer lättare undan. Det är politikernas skyldighet att varje år ta pulsen på rättvisan i det svenska samhället.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! I det här betänkandet från finansutskottet behandlas ett antal motioner med önskemål om ett bättre statistiskt underlag rörande olika ekonomiska och sociala förhållanden i vårt land.

Finansutskottet understryker allmänt behovet av ett bättre statistiskt underlag både för den allmänna debatten och för det politiska beslutsfattandet. I och för sig har vi en väl fungerande apparat för att få fram ett sådant statistiskt underlag, men det är samtidigt uppenbart att mer kan göras. Det måste å andra sidan alltid vägas mot de kostnader man har för insamlande, sammanställning och analys av sådant statistiskt material.

På en punkt har utskottet gått något djupare, och det gäller det som Grethe Lundblad tagit upp i sin motion nr 931 och som hon berörde nyss i talarstolen. Där har utskottet vänt sig till det statliga institutet för social forskning för att få reda på vad som har gjorts och vad som ytterligare kan göras på området. Som kammarens ledamöter kanske har observerat har denna undersökning bilagts betänkandet, och jag tror att den kan vara värd ett studium.

Jag skall säga några ord i all korthet om vad institutet för social forskning kommer fram till.

Man anger inledningsvis att jordbrukarnas ekonomiska situation i två väsentliga avseenden skiljer sig från löntagarnas. Dels beskattas jordbrukarna i annan ordning än löntagarna, dels ligger en större del av jordbrukarnas verksamhet och konsumtion utanför den egentliga penningekonomin.

Rapporten visar att heltidsjordbrukarna har väsentligt lägre disponibla inkomster och klart mindre konsumtionsutrymme per familjemedlem än

motsvarande löntagare. Det paradoxala är att jordbrukarna trots detta tycks ha samma faktiska konsumtionsnivå som löntagarna.

Jordbrukarnas likviditetssituation är klart bättre än löntagarnas och också bättre än likviditetssituationen för andra jämnåriga. Skillnaderna i förmögenhet är mycket betydande. Att likviditetssituationen för jordbrukarna är så påtagligt mycket bättre än för löntagarna bör enligt SOFI:s rapport inte enbart tolkas så, att jordbrukarna har större möjligheter till sparande, utan också så, att det är nödvändigt för jordbrukaren att hålla sig med kontantmarginal och likvida medel för att kunna driva sin jordbruksrörelse.

I rapporten kommer man till slutsatsen, att inkomsten sådan den redovisas för beskattningsändamål inte kan användas som ett sammanfattande mått på levnadsnivå, när man skall jämföra jordbrukares och löntagares situation. I vart fall i ett längre tidsperspektiv kan jordbrukarnas inkomstutveckling inte bedömas fristående från förmögensutvecklingen, om man vill försöka få ett sammanfattande mått på levnadsstandard vid en jämförelse mellan löntagare och jordbrukare.

Det klarläggs i rapporten från institutet för social forskning att jordbrukarnas levnadsnivå skiljer sig från löntagarnas i så många andra avseenden än de rent ekonomiska att inga jämförelser på enstaka punkter kan vara rättvisande.

Beträffande företagarnas – alltså andra företagare än jordbrukare – ekonomiska situation visar rapporten att företagarnas disponibla inkomst efter skatt och med tillägg av bidrag och socialförsäkringar är något lägre och konsumtionsutrymmet något mindre än löntagarnas. Det är också en intressant slutsats. Å andra sidan är företagarnas likviditetssituation något bättre än löntagarnas.

Trots att det genomsnittliga konsumtionsutrymmet bland företagarna är lägre än bland löntagarna tyder alla indikatorer i rapporten på en något högre konsumtionsnivå bland företagarna, vilket enligt institutet för social forskning visar att inkomstuppgifterna för företagare och löntagare inte ger en jämförbar bild av resp. grupps konsumtionsnivå och konsumtionsförhållanden.

Sammanfattningsvis konstateras i rapporten i fråga om företagare att deras levnadsförhållanden skiljer sig på många punkter från jämnåriga löntagares med samma inkomst uppgiven till beskattning, men att skillnaderna inte är så stora utan mindre än vid jämförelsen mellan jordbrukare och löntagare.

Vi har alltså fått en intressant redovisning från socialforskningsinstitutet som pekar på en metod för att göra sådana här jämförande levnadsnivåmätningar. Statistiska centralbyrån har pekat på en något annorlunda undersökningsmöjlighet, och också jordbruksnämnden har strukit under behovet av att man får fram ytterligare material på det här området. Vi har från utskottets sida i anslutning till detta också som vår mening velat ge till känna att det vore värdefullt, om man fick fram ytterligare material.

Onsdagen den
22 november 1978

Särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, m. m.

Herr talman! Här finns inga delade meningar, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 7 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1978/79:6 med anledning av motion om de samhällsekonomiska konsekvenserna av strukturförändringar inom näringslivet

1978/79:7 med anledning av motion om statliga betalningstransaktioner över postgiro

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 8 Särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, m. m.

Föredrogs justitieukskottets betänkande 1978/79:10 med anledning av propositionen 1978/79:22 om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, m. m.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! I justitieukskottets betänkande nr 10 föreslås en förlängning av två lagar, nämligen 1969 års lag om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m. och 1952 års lag med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål. Denna 1952 års lag gäller bl. a. telefonavlyssning vid misstanke om brott mot rikets säkerhet, alltså spioneri.

Vpk har ingenting emot att man så effektivt som möjligt bekämpar grova narkotikabrott. Ett medel för denna bekämpning är bl. a. telefonavlyssning. Vpk anser det också viktigt att spioneri uppdagas och förhindras. Även här kan telefonavlyssning vara ett effektivt hjälpmedel.

Vad som emellertid är viktigt i sammanhanget är att telefonavlyssningen inte missbrukas och blir ett hot mot rättssäkerheten. Det finns en rad händelser som visar att telefonavlyssning använts på ett sådant sätt, bl. a. av SÄPO, att den personliga integriteten och rättssäkerheten åsidosatts. Jag behöver bara påminna om det senaste beviset därpå, som ju dokumenterats av en kommissarie vid SÄPO.

Vpk har i motioner varje år begärt att en genomgripande utredning skall företas av SÄPO:s rutiner och arbetsmetoder. Vi har begärt att detta skall göras av en parlamentarisk fempartikommission. Varje år har riksdagsmajoriteten avslagit detta berättigade krav. Vpk kan inte delta i beslut om att

förlänga denna 1952 års lag så länge som vi förvägras en genomgripande kontroll och utredning av SÄPO:s arbetsmetoder. Därför, herr talman, kommer vpk:s riksdagsgrupp inte att delta i beslutet om justitiekottets betänkande nr 10.

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Centralt organ för
informationsför-
sörjning, m. m.*

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Föredrogs

Justitiekottets betänkande

1978/79:11 med anledning av propositionen 1978/79:11 med förslag till ändring i delgivningslagen (1970:428), m. m.

Försvarsutskottets betänkande

1978/79:8 med anledning av propositionen 1978/79:1 om ersättning för anordnande av skyddsrum m. m.

Kulturutskottets betänkanden

1978/79:12 med anledning av motion om statligt stöd till Sveriges orkesterföreningars riksförbund m. m.

1978/79:14 med anledning av motion om statsbidrag till Grännamuseerna

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Centralt organ för informationsförsörjning, m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:12 med anledning av propositionen 1977/78:114 om ett centralt organ för informationsförsörjning, m. m. jämte motioner.

I den under föregående riksmöte avgivna propositionen 1977/78:114 hade regeringen (utbildningsdepartementet) – efter föredragning av utbildningsministern Jan-Erik Wikström – föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för informationsförsörjningen som förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen att besluta om anslutning till International Serials Data System.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen konstateras att den snabba utvecklingen på informations- och dokumentationsområdet kräver åtgärder för att säkerställa en effektiv informations- och dokumentationsverksamhet och ett ändamålsenligt utnyttjande av resurserna. Det är därvid viktigt att behandla den traditionella biblioteksverksamheten och den tekniska informationen och dokumenta-

Onsdagen den
22 november 1978

*Centralt organ för
informationsför-
sörjning, m. m.*

tionen som en helhet, vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning.

Mot denna bakgrund föreslås att en särskild delegation för informationsförsörjning inrättas. Delegationen skall ha som huvuduppgift att svara för dels övergripande samordning och planering av informationsförsörjningen, dels forsknings- och utvecklingsarbete inom denna.

I propositionen föreslås också att kungl. biblioteket omorganiseras. Biblioteket bör framdeles ha ställning som nationalbibliotek med uppgift bl. a. att bevara nationalexemplaret av det svenska trycket och att svara för den nationalbibliografiska verksamheten. Det omorganiserade biblioteket skall enligt förslaget ledas av en styrelse med representation för olika intressen som berörs av bibliotekets verksamhet.

Även frågor om organisation m. m. för mikrofilmning av svensk dagspress behandlas i propositionen.

Förslagen i propositionen föreslås bli genomförda den 1 juli 1979."

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:1780 av Bernt Nilsson m. fl. (s, c, m, fp), såvitt gällde yrkandet att riksdagen beslutade att den med mikrofilmning av svensk dagspress förenade verksamheten förlades till arbetsvårdsverksamheten i Kalmar (yrkandet 1),

1977/78:1873 av Eric Rejdnell m. fl. (fp, c, m), vari yrkats att riksdagen i detta ärende uttalade att mikrofilmning av svensk dagspress borde lokaliseras till Kalmar, och

1977/78:1908 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära förslag till en lag om normer för folkbibliotekens verksamhet, varvid borde beaktas

a) att normerna kontinuerligt sågs över av lämplig central instans, förslagsvis kulturrådet,

b) att statsbidrag borde utgå till kommunerna för denna verksamhet,

2. besluta avslå propositionen 1977/78:114 i den del som rörde avgiftsfinansiering av delar av folkbibliotekens verksamhet,

3. hemställa hos regeringen om förslag till plan för finansieringen av de i propositionen 1977/78:114 föreslagna åtgärderna på informations- och dokumentationsområdet,

4. uttala att vad som framförts i motionen angående musciverksamheten samt samordningen av Libris och BUMS borde beaktas i det fortsatta arbetet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande en delegation för informationsförsörjning med avslag på motionen 1977/78:1908 yrkandet 4 i denna del godkände de riktlinjer som förordats i propositionen 1977/78:114,

2. att riksdagen beträffande ombildning av kungl. biblioteket till national-

bibliotek godkände de riktlinjer som förordats i propositionen 1977/78:114,

3. att riksdagen beträffande en plan för finansiering av de föreslagna åtgärderna på informations- och dokumentationsområdet skulle avslå motionen 1977/78:1908 yrkandet 3,

4. att riksdagen beträffande ansvaret för mikrofilmning av svensk dagspress godkände de riktlinjer som förordats i propositionen 1977/78:114,

5. att riksdagen beträffande lokaliseringen av mikrofilmningen med bifall till motionen 1977/78:1873 och med anledning av motionen 1977/78:1780 yrkandet I samt med avslag på propositionen 1977/78:114 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. att riksdagen beträffande lag om normer för folkbibliotekens verksamhet skulle avslå motionen 1977/78:1908 yrkandet I,

7. att riksdagen beträffande samordning av de två datasystemen LIBRIS och BUMS skulle avslå motionen 1977/78:1908 yrkandet 4 i denna del,

8. att riksdagen beträffande undersökning av frågan om avgiftsbeläggning av biblioteksservice med avslag på motionen 1977/78:1908 yrkandet 2 godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:114,

9. att riksdagen i övrigt godkände de riktlinjer för informationsförsörjningen som förordats i propositionen 1977/78:114,

10. att riksdagen bemyndigade regeringen att besluta om anslutning till International Serials Data System.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! "Orättvisorna har förvärrats under Wikströms tid". "En misslyckad minister". "Små förlag bantar våldsamt". "Är laglösheten bra bara för biblioteken?" Rubrikerna från höstens kulturdebatt i Dagens Nyheter talar sitt eget tydliga språk, kanske tydligast i slutinlägget från kulturredaktören Lagerlöf, när han kort konstaterar: "Bibliotekslag är nödvändig!"

Jag kan inte annat än instämma. Vänsterpartiet kommunisterna har år efter år i riksdagen motionerat om en bibliotekslag – ännu utan framgång. Vid senaste tillfället gav Per Olof Sundman frågan epitetet recidivärende, dvs. ett ständigt återkommande ärende, och det lär han få fortsätta att göra. Vpk kommer nämligen att fortsätta sin kamp för en sådan lag. Den är kanske än angelägnare i dag än den var för några år sedan. Krisen för den seriösa bokutgivningen har nämligen förvärrats under de senaste åren trots insatser av litteraturstöd och annat. Hela vår bokkultur riskerar i dag att allvarligt deformeras av de starka s. k. kommersiella krafterna, och det gäller både barn- och vuxenlitteraturen. Eller som vi uttrycker saken i vårt kulturpolitiska program:

"Kulturen har i dag blivit en vara, industriellt massproducerad som inverkar inte bara på dess form utan också på dess innehåll. Den ingår i en medvetandeindustri som påverkar arbetarklassen och hela folket. Den förutsätter och bevarar förtryck och fortsatt kulturell fattigdom såväl i arbetet som på fritiden. Den är en del av kulturimperialismen, som söker påtvinga

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Centralt organ för
informationsför-
sörjning, m. m.*

alla folk och klasser ett kulturmönster som är i de multinationella företagens intresse.”

Detta gäller i högsta grad för litteraturen. Vi har under de senaste årtiondena fått uppleva en flod av skräpkultur välla över oss. Det är en skräpkultur dominerad av våld, reaktionära värderingar och en massiv förnedring av kvinnan, en skräpkultur där man saluför inte bara en bok utan en hel livsstil. Det är en kultur som effektivt förstår att utnyttja den ekonomiska kris som kapitalismen är inne i och spela på människors osäkerhet inför framtiden, där arbetslöshet, förflyttning från den egna orten samt förtidspensionering eller sjukskrivning snart i sin mångfald har blivit ”normala” inslag i en människas tillvaro i detta land.

Bara såsom ett exempel på det vi har att vänta oss kan jag nämna att de multinationella företagen i USA har funnit en ny målgrupp att särskilt rikta sig till, nämligen ”seenagers”. ”Seenagers” är de människor som tidigt slagits ut ur produktionen eller kanske aldrig kommit in i den och som enligt de effektiva marknadsförarna har gott om tid att ägna sig åt s. k. fritidsaktiviteter. Perspektiven är verkligen skrämmande.

Inför denna utveckling står kulturutskottet och utbildningsutskottet helt handfallna. De vägrar att ens allvarligt diskutera vår motion och hänvisar sömngångaraktigt till att ”de där kraven har vi redan en gång avslagit”. Att ompröva frågan, att sätta sig ner och diskutera om verkligheten har förändrats och i så fall i vilken riktning är uppenbarligen otänkbart för kulturutskottets och utbildningsutskottets ledamöter liksom för kulturministrar, vilken politisk schattering de nu än har.

Det kan, herr talman, förefalla tjatigt, men jag tänker upprepa några av de fakta som vi har anfört i vår motion och som också togs upp i debatten i våras. Vi känner alla till att kommunernas och landstingens ekonomi är hårt ansträngd och att det kommunala skattestoppet i många fall har inneburit en kostnadsjakt, som främst gått ut över kultursektorn men också över den sociala sektorn.

Skillnaderna mellan kommunerna i fråga om biblioteksanslagen ligger på 1 060 % eller närmare 28 kr. En kommun satsar alltså 30:28 kr. per person och år på sin biblioteksverksamhet – en annan blott 2:61 kr. Skillnaderna mellan kommunerna har ökat under de senaste åren, inte minskat. Vissa kommuner såsom Jokkmokk har drastiskt skurit ner sina biblioteksanslag från 100 000 kr. till 8 000 kr. under de senaste åren. Det gäller främst kommuner som redan tidigare saknar ett brett kulturutbud, resurssvaga kommuner där behovet av kulturella satsningar är störst. Denna utveckling har skett samtidigt som vi fått uppleva hur flera kvalitetsförlag – det gäller främst de mindre förlagen, de som under de senaste åren stått för förnyelsen av den seriösa bokutgivningen – är konkurshotade.

Denna utveckling har skett samtidigt som bokhandeln kämpar med betydande svårigheter och invånarna på många håll över huvud taget inte har tillgång till inte bara skönlitteratur utan också studielitteratur i ett brett urval. Denna utveckling har skett samtidigt som vi fått se bokklubbar växa upp som svampar ur marken och ytterligare försvåra distributionen av bra böcker.

Det är nämligen väldigt mycket en fråga om just distributionen. Hur har man från kultur- och utbildningsutskottens sida tänkt sig att nå ut till de arbetande människorna? Det finns naturligtvis många vägar, men som vi påpekar i vår motion har folkbiblioteken här en oerhört viktig roll.

Jan-Erik Wikström skrev i september: "Det är en fråga om pengar, inte om lagstiftning." Som om lagstiftning och pengar skulle utesluta varandra. För mig är detta en logisk kullerbytta. Självfallet är det fråga om pengar. Pengar krävs för att garantera att lagstiftningen också omsätts i praktiken!

Enligt Wikström skulle en försiktig beräkning sluta på 200 miljoner för att lyfta de sämsta kommunerna upp till genomsnittsnivån. "En gigantisk summa", utropar han. Jag vet inte det. Jag tycker att det är billigt för det ändamål som åsyftas, nämligen att söka ge Sveriges medborgare en någorlunda rimlig biblioteksstandard, att söka motverka orättvisorna inom det området. Det är med säkerhet en billig investering inför framtiden, mot bakgrund av vilka skador som nu åstadkoms genom avsaknaden av en vettig litteraturpolitik – sociala skador lika väl som kulturella. Jämför det beloppet med vad skräpkulturen tar hem i vinst varje år!

Man kan, som Barbro Forsberg gjort i DN, jämföra de samlade kulturutgifterna på 1,8 miljarder kronor med vad som varje år går åt till att bygga motorvägar. Summan lär motsvara tio mil motorväg. Hon skriver också: "1977 kostade biblioteksverksamheten 600 miljoner. Det motsvarar kostnaderna för Landvetters flygplats. Exklusive kostnaderna för motorvägen."

Eller än väsentligare: Vad kostar inte Nordsatprojektet – ett av de största kulturella hoten, som man bl. a. från folkpartihåll håller på att genomdriva under yttrandefrihetens falska täckmantel? Bara investeringskostnaderna för Nordsats rymddel beräknades för ett par år sedan till 575 milj. kr. Lägg därtill alla övriga kostnader – främst för hushållen/konsumenterna – så är vi strax uppe i belopp på 15 à 20 miljarder kronor. Och så påstår kulturministern att 200 milj. kr. är en gigantisk summa! Jag tycker att han totalt saknar sinne för proportioner i det här fallet.

Herr talman! Så till några andra frågor som vi också tar upp i vår motion. Den första gäller museernas samlingar. De representerar i dag en datamängd av en storlek som kan jämföras med bibliotekens samlingar. Också det materialet bör kunna utnyttjas av allmänheten, forskningen och andra intresserade på samma villkor som sker vid biblioteken, framhåller vi i motionen. Bakgrunden till detta krav är ju bl. a. det enkla faktumet att museimaterialet är svårt att överblicka i dag. Kravet har också ställts av bl. a. kulturrådet. Utbildnings- och kulturutskotten avvisar det, därför att det inte skulle vara tillräckligt väl underbyggt. Men några motargument i sak presenterar man inte.

Ytterligare ett krav som vi tagit upp beträffande delegationen för informationsförsörjning men som såvitt jag kunnat finna inte kommenterats av utskotten är kravet på att representanter för löntagarorganisationerna skall ingå i delegationen. Hur ställer sig Stig Alemyr till ett sådant krav?

Vi har också tagit upp det egendomliga förhållandet att det i dag finns två oberoende datasystem för informationsförsörjning inom biblioteksområdet –

Libris och BUMS. Övertron på datasystemens förträfflighet och möjligheter till besparingar har varit utbredd i det här landet.

För de vetenskapliga biblioteken har denna övertro till Libris visat sig ha en näst intill katastrofal effekt, och olika instanser – bl. a. riksdagens revisorer – har ställt sig mycket kritiska på många punkter till genomförandet av den organisatoriska delen av detta system.

Nu skriver utbildningsutskottet att vårt krav i stort sett redan skulle vara tillgodosett genom det uttalande som utbildningsminister Wikström gjort i propositionen om att Libris och BUMS så långt de tekniska, programmässiga och driftmässiga förutsättningarna medger bör samordnas. Men utbildningsutskottet avstår från att citera nästa mening i propositionen, nämligen där det sägs att en samordning inte utan vidare kan ses som ändamålsenlig. Där tar man alltså tillbaka vad som först sägs. Vi tycker att detta är helt otillfredsställande. Vi anser att ett uttalande från riksdagens sida är klart motiverat – det kan inte vara vettigt att utveckla två separata system på det sätt som nu sker. Dessutom utvecklas de utan att man beaktar de ekonomiska konsekvenserna av att det krävs mer personal.

Därmed kommer jag in på vårt sista krav i motionen. Det är nämligen alltför vanligt att det här i riksdagen presenteras propositioner utan att man har det ringaste grepp om kostnaderna. I regel har det lett till att syftena med förslagen – hur goda dessa än kan ha varit – har förfuskats.

Att man över huvud taget inte tagit upp finansieringsfrågorna i propositionen blir ännu allvarligare om man kopplar samman detta med förslaget om att delar av folkbibliotekens verksamhet fortsättningsvis skall kunna avgiftsbeläggas. Då blir man verkligen oroad. Vi kan inte acceptera att man på detta sätt gör ett mycket allvarligt avsteg från den hittills gällande principen att folkbibliotekens kollektiva service skall vara gratis. Går man ifrån den principen utestänger man stora grupper från en kollektiv service som de har all anledning att kräva.

Slutligen, herr talman, skulle jag vilja återge några korta avsnitt ur ett brev från Sveriges allmänna biblioteksförning, där man pekar på den allvarliga utveckling som skett under de senaste åren. Biblioteksförningens krav överensstämmer i stort sett med våra. I brevet pekar man på folkbibliotekens ökade roll inte minst på utbildningssektorn genom vuxenutbildningens expansion, högskolans utbyggnad osv. I brevet sägs det att gemensamt för utredningarna är att de resulterat i betänkanden som i sin tur föranlett propositioner och riksdagsbeslut som ställt stora krav på biblioteken men som på det praktiska planet stannat vid sympatiska uttalanden. Längre fram i brevet säger man att de kommunala biblioteken i dag utgör en nödvändig resurs för att de av riksdagen fastställda målen för kulturpolitiken skall kunna genomföras. Biblioteksförningen efterlyser en målsättningsdiskussion och en utredning av biblioteksverksamheten.

Det saknas i dag en samlad målsättning på detta område. Jag tycker att det är väldigt allvarligt, och jag vill, herr talman, yrka bifall till vår motion. Ett bifall till motionen skulle i varje fall något förbättra situationen.

PER OLOF SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Mitt namn nämndes här, och jag vill därför göra en kommentar.

Jag har mycket riktigt sagt att diskussionen kring bibliotekslagstiftningen är ett recidivärende här i landet. Jag kan möjligen utöka det med en mera poetisk liknelserna genom att säga att denna diskussion här i kammaren är en perenn växt i den kulturpolitiska debattens flora.

Det fanns en del egendomligheter i det som den föregående talaren anförde, och jag vill beröra dessa med några få ord.

Vi har aldrig i kulturutskottet eller i utbildningsutskottet vägrat att seriöst diskutera frågan om en bibliotekslag. Tvärtom har vi alltid diskuterat den frågan med stort allvar. Personligen har jag deltagit i denna debatt sedan 1964, då vi fick det nuvarande systemet för statligt stöd till folkbiblioteken. Vi har emellertid alltid kommit fram till att det icke finns några skäl att införa en bibliotekslag och att biblioteksväsendet icke skulle ha någonting att vinna på en sådan lag.

Vidare framkastades att bokklubbarna försämrar och försvårar distributionen och att vi genom dem får dåliga böcker. Bokklubbarna är ett problem, men utgivningen är i regel faktiskt seriös.

Eva Hjelmström sade att de svenska medborgarna har rätt att kräva en någorlunda rimlig biblioteksstandard. Detta sägs alltså i det land i världen som i konkurrens med Danmark har den förnämsta biblioteksstandard man kan finna. För att ytterligare vidga debatten nämndes naturligtvis Nordsat-projektet som ett av de största kulturella hoten. Det är lätt att kasta ur sig detta, men vi vet ännu inte hur det kommer att bli med den saken.

Eva Hjelmström nämnde också en av sakfrågorna, nämligen komplikationen med Libris och BUMS. Hon talade om en övertro på datasystemets möjligheter. Det är exakt 24 timmar sedan jag satt nere på Bibliotekstjänst i Lund och i detalj granskade och gick igenom BUMS-systemets möjligheter. Jag försäkrar att detta har utomordentliga möjligheter när det gäller registrering och katalogisering av vad som finns på våra bibliotek, och jag hoppas att det mycket snabbt kan utvecklas. Beklagligtvis har Libris icke samordnats med BUMS från början, men det har försäkrats av experter att det går att genomföra en samordning mellan dessa två datasystem.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Per Olof Sundman hävdar att man seriöst diskuterat denna fråga i kulturutskottet. Om man läser detta utskotts yttrande över vår motion, kan man avge olika omdömen, men att utskottets ledamöter genomträngande analyserat frågan tycker jag är svårt att påstå. Det är ju ett faktum att de borgerliga partierna i riksdagen, kulturutskottets ledamöter och även socialdemokraterna snart är ensamma om att hålla fast vid laglösheten på biblioteksområdet. De flesta kulturinstanser här i landet, bl. a. kulturrådet och bibliotekarierna, har sedan länge krävt att vi skall ha en sådan här lag. Det är också ett faktum att Sverige är det enda land i Norden som i dag saknar en bibliotekslag.

Herr Wikström påstod i debatten att man skulle skapa opinion ute i kommunerna i stället för att lagstiftningsvägen genomföra en förbättring av standarden. Men när man ser den utveckling som skett kan man fråga sig om det verkligen är möjligt att skapa denna opinion. Är våra kommunalpolitiker mer ansvarskännande vad kulturen beträffar än sina kollegor i de nordiska länderna?

Sedan beklagade Per Olof Sundman att BUMS och Libris inte samordnats från början. Det är just ett sådant samordnande som vi vill få till stånd genom ett uttalande. Detta är faktiskt inte vad som står i vare sig kulturutskottets yttrande eller utbildningsutskottets betänkande eller i själva propositionen. Där står ingenting om en samordning. Som jag inledningsvis sade står där tvärtom att det kan vara svårt att få en sådan samordning till stånd. Det är ju ett ekonomiskt, kulturellt och utbildningspolitiskt vansinne.

PER OLOF SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att man från många håll har framfört klagomål under en följd av år över att vi inte har en bibliotekslagstiftning. Detta vill jag gärna verifiera. Däremot har aldrig batteriet av argument för en lagstiftning på detta område på något vis varit särdeles utvecklat eller tillfredsställande.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja rekommendera Per Olof Sundman att läsa kulturrådets utlåtande. Och jag skulle också vilja rekommendera honom att läsa den debatt som fördes i DN i somras. Jag tycker att det där finns en hel del argument att ta fasta på.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Eva Hjelmström har berättat för kammaren att utbildningsutskottet har handlat sömngångaraktigt i detta ärende. Det är klart att det alltid är värdefullt när personer med lång erfarenhet av riksdagsarbetet betygsätter utskottens sätt att arbeta, men det allvarliga misstag Eva Hjelmström gör i dag är att hon tar upp frågor till diskussion som över huvud taget inte skall diskuteras i dag. Det här är inte en debatt om bibliotekens ställning i samhället och inte heller en debatt om bibliotekens resurser, utan det är fråga om att organisera en informationsförsörjning i landet, dels centralt, dels lokalt.

När det gäller bibliotekens behov av resurser håller jag med Eva Hjelmström på flera punkter. Jag tycker att vi skall göra allt vi kan för att utöka dem i takt med våra resursers tillväxt. Men det är inte detta denna debatt handlar om.

Eva Hjelmström tar också upp några av de frågor som debatten skall handla om, nämligen det sätt på vilket delegationen för informationsförsörjning skall byggas upp och i framtiden arbeta. Jag tar inte upp dessa förslag och synpunkter, herr talman, eftersom vi kommer tillbaka till dem till våren. I budgetpropositionen kommer då att presenteras ett förslag med närmare

detaljer om hur delegationen för informationsförsörjning skall arbeta. Då kommer jag att framföra min synpunkt bl. a. på hur löntagarna skall vara representerade i denna delegation, en fråga som ställdes direkt till mig. En arbetsgrupp är nu verksam för att göra kartläggningar och utarbeta förslag i denna organisationsfråga. Det är först när denna kommer med sitt förslag och vi får se det i riksdagen som vi har att ta ställning till detaljerna. Vi behandlar sålunda, herr talman, i dag ett principförslag.

På en punkt gör dock utbildningsutskottet liksom kulturutskottet ett bestämt uttalande. Det är uppenbarligen så att mycket av den information som samhällets olika instanser kan behöva är kostnadskrävande att få fram. Vi har ännu inte detaljerna klara för oss, men det kan bli så att vissa avgifter måste tas ut. Men de bägge utskotten säger mycket bestämt ifrån att detta inte får innebära att bibliotekens normala service till medborgarna skall avgiftbeläggas. Det är det enda bestämda uttalande som utbildningsutskottet för sin del nu är berett att göra.

I övrigt ber jag, herr talman, att få tillstyrka utbildningsutskottets förslag, som på alla punkter utom en innebär ett tillstyrkande av propositionens förslag.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Stig Alemyr säger att vi inte skall föra en debatt här om bibliotekens ställning. Det här är en principdebatt, säger han. Men faktum är ju att man genom förslagen i propositionen ger folkbiblioteken än viktigare uppgifter i framtiden. Därmed måste man naturligtvis också ta upp det faktum att det i dag saknas en samlad målsättning för folkbibliotekens verksamhet. Man måste också ta upp de skillnader, i standard och i andra avseenden som finns i dag mellan folkbiblioteken. Det var detta jag gjorde. En sådan diskussion går inte att undvika, om man som nu sker genom propositionen vill ge biblioteken en ännu större roll, vilket vi i och för sig inte motsätter oss. Men vi vill också ha målsättningen klar. Vi vill ha en bibliotekslag till stånd.

Sedan sade Stig Alemyr att det fanns ett bestämt uttalande från utbildningsutskottet och kulturutskottet om avgiftsfinansieringen, nämligen att den inte får innebära att bibliotekens normala service i framtiden kommer att kosta pengar. Men, herr talman, det innebär ju att man *nu* vill avgöra vad som i framtiden skall betraktas som normalt i informationshänseende för allmänheten. Är inte detta litet förmätet? Om man nu avgiftsbelägger vissa delar, kommer i en framtid en informationsförsörjning som då betraktas som normal att kosta pengar och utestänga stora grupper av kommuninvånarna från en tillgång som de har rätt att kräva.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Hur en sådan avgiftsbeläggning skall se ut får riksdagen ta ställning till i vår. Det är för tidigt att göra det i dag. Jag har betonat att det som i dag upplevs som en normal biblioteksservice för medborgarna icke skall avgiftbeläggas i framtiden.

Frågan om en samlad målsättning för folkbiblioteken och dessas resurser behandlas varje år av riksdagen i samband med budgetpropositionen. När nu folkbiblioteken åläggs vidgade uppgifter utgår jag, herr talman, från att man också måste se över folkbibliotekens resurser. Detta är en fråga som har att göra med sambandet mellan staten och kommunen över huvud taget men det är också en fråga om statens direkta ansvar för biblioteksverksamheten. Den dag då dessa frågor är färdigberedda får riksdagen sålunda ta ställning, men för tillfället finns det, herr talman, ingen anledning att göra några längre gående uttalanden.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tycker att Stig Alemyr ändå kunde medge att det är en bakvänd ordning att först ålägga folkbiblioteken vidgade uppgifter och sedan ta ställning till resursfrågan. Dessa frågor bör tas upp i ett sammanhang. Stig Alemyr borde också vara medveten om att en samlad målsättningsdiskussion om folkbibliotekens verksamhet tyvärr inte har förekommit vid budgetdebatterna under de senaste åren, trots vpk:s motioner i ämnet. Sedan vill jag säga att jag fortfarande inte blivit lugnad på punkten om avgiftsbeläggningen. Jag tycker att en avgiftsbeläggning är ett allvarligt avsteg från de principer som vi anser skall gälla för biblioteksverksamheten.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Om inte i annan ordning något resonemang skulle komma upp om en samlad målsättning för folkbiblioteken har vpk möjlighet att återkomma med motion och på det sättet få i gång en diskussion.

Vidare vill jag säga att i det offentliga livet är det ett ganska normalt tillvägagångsätt att man bestämmer sig för riktlinjer för en ny verksamhet. Om man är överens om huvudprinciperna, är det normalt att en organisationskommitté sedan får dra upp detaljerna för att riksdagen därefter skall få tillfälle att återkomma till dessa detaljer för ett slutligt ställningstagande.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag kan försäkra Stig Alemyr – jag sade det också i mitt inledningsanförande – att denna fråga kommer att fortsätta att vara ett recidivärende, dvs. ständigt återkommande i riksdagen till dess vi fått igenom våra krav.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1908 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 12 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 1908 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 13

§ 11 Trafiksäkerhet m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1978/79:4 med anledning av motioner angående trafiksäkerhet m. m.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Mitt inlägg skall handla om att omkring 1 000 förskolebarn dödats eller skadats, många invalidiserats, när de cyklat i trafiken de senaste tio åren. Det skall handla om att närmare 6 000 barn i åldrarna sju-fjorton år dödades eller skadades när de cyklade i trafiken under samma tioårsperiod. Forskarna är enstämmiga i sina slutsatser att barn under tio-tolv år inte bör tillåtas cykla ensamma på körbanor som samtidigt används av bilar. Men trafiksäkerhetsverket och trafiksäkerhetsutredningen förblir passiva.

I motionen 1206 har vi föreslagit en ändring i vägtrafikkungörelsen så att barn skall ha uppnått tio års ålder innan de utan vuxens uppsikt tillåts cykla i blandad trafik inom tätort.

Vi har alltså inte föreslagit att barn under tio år inte skall få cykla utan bara att de, när de är ensamma, bör cykla på säkra vägar, där inga bilar kör. Vi inser att cykeln kan vara ett närmast nödvändigt trafikredskap för barn utanför våra tätorter.

Men det är faktiskt ett ganska rimligt krav att inom tätorter barn under tio års ålder inte på egen hand skall tillåtas cykla på körbanor som domineras av bilarna.

I Österrike finns en sådan lag sedan mycket länge. Där har man satt åldersgränsen vid tolv år. Den fungerar bra och har räddat många barn från döden eller livslång invaliditet. Den utgör dessutom ett bra stöd för föräldrarna när det gäller att fördröja barnens cykeldebut några år.

I Västtyskland har man ingen exakt åldersgräns utan en allmän bestämmelse om att personer som på grund av bristande kroppslig eller själslig mognad kan utgöra en trafikfara inte utan uppsikt får köra något fordon. Det inbegriper således även cyklande barn, som på grund av sin bristande mognad inte får cykla i trafiken utan vuxens uppsikt.

Den som säger, att en bestämmelse som den vi föreslagit i motionen inte skulle fungera i vårt land, bör då först förklara varför motsvarande bestämmelse fungerar bra i Österrike och Västtyskland. Möjligen finns liknande regler också i andra länder. Jag har inte gjort några vidlyftiga internationella efterforskningar.

Det finns en samstämmig forskaropinion i denna fråga. Professor Stina Sandels har sedan 1972 sökt få gehör för sina forskningsresultat, som entydigt visar att det är först vid elva-tolv års ålder som barn kan klara sig själva i blandad trafik. Yngre barn saknar helt enkelt förmågan att bedöma den totala trafiksituation de befinner sig i. De felbedömer avstånd, hastigheter, bromssträckor och de har inte överblick över trafiken.

I våras kom en rapport, nr 149, från statens väg- och trafikinstitut om förskolebarns och skolbarns förmåga att manövrera sina cyklar av Peter Arnberg, Evert Ohlsson, Anneli Westerberg och Carl Adolf Öström. Deras forskningar visade att barnens ålder var mest avgörande för hur de kunde klara av sina cyklar. De skriver: "Barn under åtta år hade mycket dåliga resultat i de flesta prov och det kan ifrågasättas om de över huvud taget bör få cykla i blandad trafik." De flesta barn börjar cykla i fyra-fem årsåldern men trots att de oftast cyklar dagligen är det först i trettonårsåldern som de klarar alla trafiksäkerhetsprov med bra resultat, enligt dessa forskare.

En annan forskare, Lars H. Gustavsson, har i flera undersökningar visat att barn i fyra- femårsåldern ofta drabbas av svåra huvud- och kroppsskador när de cyklar omkull.

Samarbetskommittén mot barnolycksfall, där bl. a. Förskolläraernas riksförbund, Riksförbundet Hem och skola, Cykel- och mopedfrämjandet, Barnavårdsläraernas förening, Barnpsykologiska forskningsgruppen vid lärarhögskolan och många andra organisationer ingår, skriver i en broschyr om "barnens farliga värld" bl. a. följande:

"Små barn bör inte släppas ut ensamma på trafikerad gata eller väg. Nästan hälften av de svåra skadorna händer just förskolebarnen. För cykling finns ingen fastställd ålder, men före 12-årsåldern anses inte barn mogna för cykling i tättrafikerat område."

Ja, så här kan man fortsätta att redovisa argument för den åtgärd vi föreslagit i motionen.

Om samhället – och det är väl främst trafiksäkerhetsverket och riksdagens trafikutskott som representerar samhället i det här sammanhanget – visat lite större lyhördhet och handlingskraft hade många tragiska olyckor troligen kunnat undvikas.

Statistiska centralbyråns siffror över antalet olyckor bland cyklande barn är en ohygglig bekräftelse av forskarnas observationer. Under 1976 dödades två cyklande förskolebarn och 32 cyklande förskolebarn blev svårt skadade. Under 1975 var siffrorna fem dödade och 29 svårt skadade förskolebarn. Antalet dödade eller skadade cyklande förskolebarn var under årtiondet från 1967 till 1976 hela 995.

Inom åldersintervallen sju-fjorton år var 1976 antalet dödade cyklister 15 och svårt skadade cyklister 167. Under 1975 var siffrorna 16 dödade och 203

svårt skadade barn. Under åren 1967–1976 dödades eller skadades 5 776 cyklande barn i åldrarna sju–fjorton år.

Det här är ohyttiga siffror. Den ändring av vägtrafikkungörelsen som vi föreslagit skulle bidra till att minska antalet dödade och invaliderade barn. Det är beklagligt att trafikutskottet på nytt skjuter frågan ifrån sig och hänvisar till den trafiksäkerhetsutredning som sedan 1973 har undvikit att ta något initiativ i den här frågan.

I hur många år skall trafiksäkerhetsutredningens särskilda arbetsgrupp för barnens säkerhet i trafiken arbeta utan att ta några handfasta initiativ i den här frågan? Visst är det bra med upplysningsverksamhet som kampanjen Barn i trafiken, men när siffran över trafikdödade förskolebarn ökar året efter kampanjen kanske man bör överväga också andra åtgärder än information.

Den största skulden till samhällets passivitet ligger utan tvekan hos trafiksäkerhetsverket. Riksdagens trafikutskott reagerade på en liknande motion för över två år sedan med att "ge till känna" att "initiativ bör tas i det av motionärerna angivna syftet att minska barns cykelåkande på vägar med blandad trafik". Detta uttalande har trafikutskottet senare upprepat två gånger i betänkanden utan att något hänt inom TSV.

Det enda TSV har orkat med är en rekommendation som refererades i en del tidningar i april 1977. Föräldrarna uppmanas att vara återhållsamma med att låta barn som är tio år eller yngre cykla i trafiken. TSV rekommenderar också hjälm för cyklande barn. Det är allt. Sedan denna rekommendation gjordes – och glömts bort – har antalet trafikolycksfall med förskolebarn ökat.

Man måste naturligtvis använda sig av flera metoder för att minska antalet svåra olyckor med cyklande barn. TSV:s varningar till bilisterna att se upp med småbarnen i trafiken är i och för sig bra. Men i det stora flertalet svåra olyckor där cyklande barn är inblandade kan man inte beskylla bilförarna för ovarsamhet. Det är helt enkelt barnens oförmåga att behärska trafiksituationen som orsakar olyckorna. Men den bilförare som kör ihjäl eller invaliderar ett litet barn drabbas naturligtvis mycket hårt – även om han eller hon objektivt sett inte orsakat olyckan.

Det borde därför vara ett samstämmigt krav från alla bilorganisationer att barn under tio år inte skall få cykla i tätort utan vuxens uppsikt på körbanor som utnyttjas för biltrafik.

Det mest effektiva sättet att skydda cyklande barn är naturligtvis att separera cykeltrafiken från biltrafiken. I bostadsområden där cyklarna framförs skilda från bilarna är antalet svåra cykelolyckor mycket lägre än på andra vägar. Byggandet av cykelvägar bör därför ytterligare stimuleras. Vi är några som i annat sammanhang motionerat om den saken.

En tredje metod att minska antalet cykelolyckor bland barn är att söka få en senare cykeldebut. Här kan troligen en intensiv upplysningsverksamhet ha en viss effekt. Via barnvårdscentralerna, förskolorna, barnorganisationerna och på andra vägar bör föräldrarna tidigt upplysas om vilken farlig leksak en tvåhjulning kan vara. Tyvärr kolliderar här samhällsintresset med starka kommersiella krafter. Cykelfabrikanterna och cykelhandlarna förtjänar stora

pengar på att sälja barncyklar till fyraåringarnas föräldrar. På en del platser har cykelfabrikanter inrättat cykelskolor för förskolebarn. Ambitionen att sälja barncyklar överskuggar troligen det föregivna syftet att lära ut trafikregler.

Den fjärde metoden att minska de ohyggliga olyckssiffrorna för cyklande småbarn är den lagstiftning vi föreslagit i motionen 1206. En sådan bestämmelse i vägtrafikkungörelsen skulle naturligtvis inte i ett slag avlägsna alla ensamcyklande småbarn från körbanor som utnyttjas av bilar. Femåringar läser ju inte vägtrafikkungörelsen. Men sådana regler skulle givetvis fungera som ett effektivt stöd för föräldrar, förskollärare, lågstadielärare och andra som har ansvar för barnens trafikbeteende. Dessutom skulle den troligen fördröja cykeldebuten genom att göra föräldrarna mer uppmärksamma på tvåhjulningens trafikfarlighet och deras eget ansvar för var deras barn under tio år cyklar.

Herr talman! Jag får låta mig nöja med denna plädering för vår motion. Jag har velat rikta en klar och tydlig uppmaning till trafiksäkerhetsverket att äntligen ta itu med den här frågan. Är det i trafiksäkerhetsutredningen frågan fastnat sedan 1973, då utgör den utredningen en fara för trafiksäkerheten så länge frågan är olöst.

Trafiksäkerhetsfrågorna brukar inte vara partiskiljande här i riksdagen. Jag vill därför i den allmänna trafiksäkerhetens namn med instämmande citera vad förre kommunikationsministern Bo Turesson skrev i mars i år:

”När man sysslar med trafiksäkerhetsfrågor kommer man lätt i konflikt med grundinställningen till den individuella friheten. Men man kan inte i frihetens namn stillatigande konstatera att ett tusental människor årligen dör och tiotusentals skadas i trafiken. Vettiga, enkla och billiga reformer måste genomföras för att så långt möjligt rädda ungdomar och andra trafikanter från döden eller ett liv i rullstol.”

Herr talman! Jag har inget yrkande.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Trafiksäkerhetsarbetet blir alltmer föremål för intresse i vårt land. Däröfver vittnar inte minst det stora antal motioner som väcks i riksdagen varje år. Det trafiksäkerhetsarbete som har bedrivits på olika sätt i vårt land har också varit framgångsrikt. Antalet dödade i trafiken har minskat och var under 1977 det lägsta sedan slutet av 1950-talet. Då skall vi ändå notera att antalet fordon har ökat med ett par miljoner sedan dess och att antalet unga, oerfarna förare är betydligt större nu.

Det arbete som bedrivs för att säkra en bättre trafik får naturligtvis inte avtrappas utan måste tvärtom ökas och effektiviseras. Vi skall naturligtvis aldrig acceptera att någon omkommer i trafiken.

Många av de motioner vi behandlar i detta betänkande innehåller förslag som är föremål för överväganden inom trafiksäkerhetsutredningen. Utredningen har nu ökat och intensifierat sitt arbete, och ganska mycket kan väntas komma fram snart, vilket också utskottet har förutsatt.

Det är av hög angelägenhetsgrad att olika förslag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder kommer snarast, och det har utskottet mycket riktigt, som har

sagts tidigare, påpekat under senare års behandling av ärendena. Med detta konstaterande får riksdagen vara nöjd även för detta år, eftersom vi nu verkligen kan se att det kommer ett resultat snart.

Sture Ericson har pläderat för motionen om barns uppträdande på cykel i trafiken, och det är klart att det kan finnas många synpunkter på hur den frågan skall behandlas. Jag tycker inte att Sture Ericson skall spy så mycket galla över vare sig trafiksäkerhetsverket eller trafiksäkerhetsutredningen. Jag är själv många gånger kritisk till den takt i vilken utredningar bedrivs i vårt land, men det beror kanske mycket på sammansättningen – det är inte de minst arbetsbelastade som ingår i utredningarna. Det skall vi naturligtvis kritisera dem för som tillsätter utredningarna, nämligen regeringen. Passiviteten kan också bero på att man försöker göra ett noggrant och seriöst arbete i dessa frågor – vi arbetar efter den metoden i vårt land.

De aktuella siffrorna ur statistiken som Sture Ericson här tar upp är naturligtvis intressanta. Men det kanske också är intressant att få veta hur många av de barn under tio år som omkommer som gör det när de cyklar på egen hand och hur många som är i målsmans sällskap och detta till trots skadas eller omkommer i trafiken.

Många av de olika förslag till åtgärder som föreligger är nu under behandling. Den speciella grupp som behandlat frågan om barns säkerhet i trafik och som har arbetat inom trafiksäkerhetsutredningen har nu presenterat sitt arbete för utredningen. Inom de närmaste månaderna kommer utredningen att ta ställning till de åtgärder som gruppen föreslagit. Alla de instanser som här har åberopats har varit företrädna i denna grupp.

Också när det gäller denna fråga tycker jag att vi skall låta oss nöja med detta i dag. Jag tror att det skulle vara felaktigt om vi rusade i väg och gjorde separatlagstiftningar i olika frågor. Jag tycker därför att vi skall pröva det här förslaget seriöst, remissbehandla det och ha det förfaringsätt som vi är vana vid i stället för att rusa i väg och låta förbudsivrarna inkassera en ny och tvivelaktig seger i Sveriges riksdag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag vill säga några ord om en helt annan motion.

Det är ordning och reda i Sverige, och det är ju bra. Men ibland är det så mycket ordning att det blir oordning, och det är detta jag har försökt peka på i en motion där jag begärt översyn av bestämmelserna om vägskyltar.

Utskottet avstyrker min motion därför att "trafiksäkerhetsverket på regeringens uppdrag prövat de sålunda aktualiserade frågorna. Bestämmelser i ämnet kan förväntas komma att utfärdas under innevarande höst." Det är ju bra. Men det jag motionerat om illustreras något av att utskottet i stycket ovanför påminner om att riksdagen för två år sedan aktualiserat frågan och att man då tyckte att vägverket skulle behandla den.

När det gäller frågor om skyltar och vägvisare, så lagstiftar man om sådana i naturvårdslagen, väglagen, byggnadsstadgan – för att ta några exempel. De här frågorna behandlas av byggnadsnämnd, polismyndighet och länsstyrelse.

Vägdirektör, kammarrätt, regeringsrätt, naturvårdsverk, planverk, vägverk och trafiksäkerhetsverk kan vara inblandade i problemet om en skylt är en skylt eller en vägvisare. Skyltar och vägvisare skall nämligen behandlas på olika papper beroende på vad de enligt lagstiftningen är.

Detta ställer till onödigt trassel. Utskottet har kanske inte riktigt förstått att jag menar allvar med att det är onödigt trassel och att man borde kunna göra någonting åt det här. Min motion kunde lika gärna ha behandlats av jordbruksutskottet eller av civilutskottet, för de behandlar också lagstiftning som har med det här att göra.

Jag har inget yrkande i år. Jag vill bara notera vad utskottets talesman sade alldeles nyss i en annan fråga, nämligen att han inte ville ha separat lagstiftning i olika frågor. Det var apropå trafiksäkerheten. Men detta handlar om skyltar, och där har man separat lagstiftning i olika frågor. Man borde ha ambitionen att ändra på det.

Jag gick upp i talarstolen bara för att meddela att jag tänker återkomma – under hänvisning till talesättet gutta cavat lapidem, non vi sed saepe cadendo.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Wiggo Komstedt hade som vanligt ett mycket vårdslöst ordval i sitt inlägg. Han talar om att jag spyr galla. Mer negativt till den plädering jag förde kan man knappast uttrycka sig, men det må vara hänt.

Wiggo Komstedt avslutade sitt inlägg med att tala om en tvivelaktig seger för förbudsivrarna. Jag förmodar att det var ett inlägg mot Bo Turessons av mig citerade uttalande. Men betyder uttalandet om en tvivelaktig seger för förbudsivrarna att Wiggo Komstedt för sin del redan har bestämt sig för att han inte vill se någon bestämmelse i vägtrafikkungörelsen, som skulle innebära att barn under tio år inte får cykla vid blandad trafik i tätort utom under vuxens uppsikt? Skall uttalandet tolkas på det sättet?

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag tycker verkligen att Sture Ericsons sätt att uttala sig om trafiksäkerhetsverket och trafiksäkerhetsutredningen och dess oförmåga att komma fram med materialet tillräckligt snabbt var att spy galla. Detta framgår också av protokollet. Jag försökte att tala om för Sture Ericson, vilket han borde veta vid det här laget, hur vi i Sverige arbetar när vi utreder olika frågor. Därför tyckte jag att det var ett onödigt påhopp och ett sätt att spy galla.

När det gäller mitt ställningstagande hoppas jag att det klart har framgått att jag verkligen inte har tagit ställning. Enligt min mening bör frågan behandlas i precis samma ordning som allting annat. Att skydda barnen i trafiken är väsentligt, men man bör inte skapa förbudsagar. Barnen ger sig ut i trafiken trots att det finns lagar och förordningar. Hela tiden rör det sig om avvägningar. Saken bör prövas seriöst. Det är inget ställningstagande, men hade man tillstyrkt den här motionen – vilket väl var Sture Ericsons

förhoppning när han väckte den – hade det varit att rusa i väg och, som jag sade, att ge förbudsivrarna ytterligare en tvivelaktig seger, innan frågan behandlats ordentligt. Det är alltså inget ställningstagande.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Nu sade Wiggo Komstedt att han inte har tagit ställning. Det är ju alltid något. Han menar ingenting med sitt egendomliga tal om en tvivelaktig seger för förbudsivrarna.

Vidare sade han att barnen trots allt kan ge sig ut i trafiken. Ja, visst kan de det. Av mitt första inlägg framgick det också att sådant kan inträffa. Men får vi genom en sådan lagstiftning färre ensamåkande barn ute på körbanor som används av bilisterna, och får vi färre dödsfall och färre invalider bland småbarnen, har man uppnått någonting väsentligt.

Wiggo Komstedt försvarade med en väldig kraft trafiksäkerhetsutredningen som suttit i över fem år. Är fem år då enligt Wiggo Komstedt en normal tidrymd? Borde inte utredningen ha blivit färdig tidigare? Jag tycker att Wiggo Komstedt strör omkring sig litet säregna uttalanden.

Sedan vill jag påpeka att utskottet inte ställer sig särskilt negativt till det här. Utskottet har ändå för över två år sedan gett till känna att "initiativ bör tas i det av motionärerna angivna syftet att minska barns cykelåkande på vägar med blandad trafik". Det är så positivt ett utskott kan vara i en fråga som behandlas av en utredning. Jag tycker att Wiggo Komstedt är en dålig representant för utskottet med de vårdslösa inlägg han strött omkring sig i dagens debatt.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag har kanske i det här sammanhanget mest talat som ledamot i trafiksäkerhetsutredningen och trafiksäkerhetsverkets styrelse, eftersom det var just dessa Sture Ericson hade synpunkter på och inte så mycket på utskottet.

Jag vill inte ge mig in på den sortens konstiga polemik som Sture Ericson försökte komma med. Jag föredrar att diskutera sakfrågan och inte argumentera på detta sätt när det gäller att spara människoliv.

Sture Ericson talade om hur länge en utredning skall sitta. Jag har tillåtit mig att kritisera bl. a. vår utredning för att det kanske har tagit alltför lång tid. Som jag förut sagt – nu ber jag Sture Ericson att lyssna på nytt – vill vi i vårt land låta olika människor komma till tals och vi vill behandla frågorna seriöst, innan utredningen tar ställning. Detta är den normala gången. Sedan kan man alltid diskutera hur lång tid arbetet får ta. Jag tycker att utredningar i de flesta fall tar alldeles för lång tid. Men Sture Ericson har väl inte mycket att hämta i det här fallet. Han tillhör ju ett parti som under en lång följd av år hade stor förkärlek för att i strängt taget alla utredningar tillsätta generaldirektörer och landshövdingar som ordförande. Och det är kanske inte de människor som har mest tid till sitt förfogande. Det finns ju i Sture Ericsons närhet avskräckande exempel på utredningar som suttit i 20 år utan att det hänt någonting.

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

Trafiksäkerhet
m. m.

Låt oss alltså inte alltför våldsamt kritisera trafiksäkerhetsutredningen, som ändå har ett stort och väsentligt fält att arbeta över.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Jakt- och viltvård

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:4 med anledning av motioner om jakt- och viltvård m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:474 av Eric Marcusson (s) och Thure Jadestig (s), vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om jakträtten på allmän väg,

1977/78:790 av Alf Lövenborg (apk),

1977/78:1270 av Wiggo Komstedt (m),

1977/78:1276 av Håkan Strömberg m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade att uttala sig för att ett anslag ur jaktvårdsfonden om 150 000 kr. tillerkändes Jägarnas riksförbund–Landsbygdens jägare,

1977/78:1278 av Jörn Svensson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade uttala att duvhöken i likhet med övriga rovfåglar borde totalfridlysas i hela riket,

1977/78:1282 av Rolf Wirtén (fp), vari hemställdes att riksdagen uttalade sig för 1. att duvhöken omedelbart fridlystes, 2. att alla rovfåglar blev kronans viltvårdsråd, samt

1977/78:1622 av Tore Nilsson (m) och Per Petersson (m).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförts om överlämnande av motionen 1977/78:474 till jakt- och viltvårdsberedningen,

2. avslå motionen 1977/78:790,

3. avslå motionen 1977/78:1270,

4. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförts med anledning av motionen 1977/78:1276,

5. anse motionerna 1977/78:1278 och 1977/78:1282, yrkande 1, besvarade med vad utskottet anförts,

6. avslå motionen 1977/78:1282, yrkande 2,

7. avslå motionen 1977/78:1622.

Reservation hade avgivits av Hans Wachtmeister, Arne Andersson i Ljung och Gunnar Johansson (samtliga m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

Jakt- och viltvård

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 4 behandlas bl. a. en motion av Håkan Strömberg m. fl. rörande anslag till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare. Den frågan är inte ny för riksdagen. Vid tidigare tillfällen då frågan varit uppe har riksdagen avvisat krav på anslag i detta fall. Motiveringen har främst varit att Svenska jägarförbundet sedan lång tid tillbaka sköter de jaktliga frågorna på fältet. Således har riksdagen ansett att anslag till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare skulle skapa administrativ oklarhet och självfallet också öka samhällets administrativa kostnader.

Nu ser emellertid jordbruksutskottet litet annorlunda på denna fråga. Det råder således numera enighet i jordbruksutskottet om värdet av den verksamhet som Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare bedriver i jaktens och viltvårdens intressen bland sina medlemmar. Däremot råder det inte enighet om lämpligheten beträffande uppläggningsen av den typ av organisationsstöd som jordbruksutskottet tänkt sig skulle kunna komma i fråga. I motionen framhålls att de två jägarförbunden som vi har i landet bedriver likartad verksamhet. Det säger sig självt att två medlemsorganisationer, med det gemensamma syftet att värna om jaktens och viltvårdens intresse, har likartad inriktning. Men man kan knappast därför göra långtgående jämförelser beträffande de två organisationerna.

Jag vill helt kort erinra om att Svenska jägarförbundet om ett par år firar 150-årsjubileum och just nu efter en framgångsrik medlemskampanj räknar uppemot 130 000 medlemmar. Detta skall jämföras med Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare som har något årtionde på nacken och ca 15 000 medlemmar. Den omständigheten att Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare inför utskottet redovisat att förbundet är i starkt behov av ekonomiskt stöd hänger naturligtvis inte direkt samman med att förbundet är relativt litet till sitt medlemsantal. Förbundets mindre goda ekonomi får troligen anses ha helt andra orsaker.

Likväl måste det från allmän synpunkt te sig rimligt och vara av intresse att vi har mer än en jägarorganisation i det här landet – i vart fall i valfrihetens intresse måste det ha sitt berättigande. För den skull, menar jag, kan det vara ett samhällsintresse att bidra till en förbättrad ekonomi för Jägarnas riksförbund. Det är emellertid ur samhällets synpunkt då viktigt att ett ekonomiskt stöd i det här fallet inte får en sådan utformning att det ena eller andra förbundet för likartad verksamhet ges olika stöd. Det betyder att likartad verksamhet skall ges likformigt stöd.

Att en av organisationerna – vilken det nu kan gälla – erhåller ersättning för tjänster som organisationen utför åt samhället är någonting annat, och det berörs inte av det här.

Det är därför angeläget att det stöd som regeringen kan väntas ge jägarorganisationerna utformas som ett allmänt organisationsstöd och på lika villkor görs möjligt för de båda jägarorganisationerna att få. Jag tycker också att det är naturligt att tänka att Sveriges jägare genom sina licensmedel till jaktvårdsfonden är med och finansierar någon del av de båda jägarförbundens

organisationskostnader.

Den olika syn beträffande stödet till jägarorganisationerna som framkommer mellan å ena sidan utskottets majoritet och å andra sidan reservanterna är alltså att majoriteten menar att Jägarnas riksförbund i väntan på en mer omfattande utredning om jaktens organisation tillfälligtvis kan erhålla statligt stöd. Reservanterna å andra sidan menar att ekonomiskt bidrag, om än av tillfällig karaktär, skall ges till båda organisationerna på sätt som vi föreslagit i reservationen.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till den motivering angående bidrag till de två organisationerna som anförts i reservationen med Hans Wachtmeister som första namn.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Människans förhållande till rovfåglar tycks alltid ha varit egenartat och dubbeltydigt.

Å ena sidan har rovfågeln fått bli föremål för människornas beundran och ibland nästan dyrkan. Folk har tjusats av denna säregna form av beteendemässig specialisering, som förkroppsligats i rovfågeln. Vapensköldar har pryts med bilder av rovfåglar för att symbolisera frihet, stolthet, överlägsenhet och sprängande av gränser. Lyriska kompositioner har byggts upp på bilder av rovfågeln, som tillagts nästan mänskliga egenskaper.

Å andra sidan har rovfågeln utlöst en motsatt sida av människans förhållande till naturen. Ångesten inför det oförklarliga, en aggressiv varelse räddas för andra varelser. Det är därför som blotta åsynen av ett rovdjursspår eller en rovfågels silhuett kan få en del människor att impulsartat gripa efter skjutvapen.

Vi har något av samma motsägelsefullhet i all miljöskyddande lagstiftning i vårt land. Å ena sidan förkunnas under stora trumpetstötter att naturen måste skyddas, att den är ett omistligt arv osv. Å andra sidan har ingen annan varelse än människan agerat så direkt och öppet destruktivt mot djurvärlden. Och så fort någon löper den minsta risk av några futtiga tiorers förlust, så har tanken att skydda omedelbart krossats av tanken att skjuta. I ett kommersialiserat samhälle vet vi att det för den egendomsägande är billigare att utrota alla rovfåglar än att löpa risken att de kanske slår ett halvdussin av hans inplanterade fasaner. Det är tyvärr alltid en företagsekonomiskt hållbar kalkyl, för egoister och profitörer.

Rovfågeln är inte bara ett omistligt inslag i en djupare mänsklig upplevelse av naturen. De är också ytterst väsentliga för den ekologiska balansen i olika landskapstyper. De är slutligen viktiga och känsliga mätare, registratorer, på hur det står till i naturen. Många störningar i naturen registreras allra först just av rovfåglar.

Sverige har nu en allvarlig lucka i sitt rovfågelsskydd. Det är att duvhöken inte är fridlyst.

I och för sig är det märkligt att man inte kan fridlysa en fågelart i någorlunda god tid före tidpunkten för dess slutliga utrotning. Erfarenheten av andra arter av rovfåglar borde ha lärt myndigheterna att det just gäller att införa skyddet medan arten ännu finns i ett rimligt antal.

Därför menar vi från vpk:s sida att det är betänkligt när utskottet i det här betänkandet inte bara vill acceptera naturvårdsverkets halvhjärtade förslag – som nu äntligen sent omsider föreligger – utan också försvarar den s. k. skyddsjakten på duvhök.

Denna skyddsjaktsparagraf är en rätt märklig företeelse. På något egenomligt sätt lägger den någon sorts ansvar på rovfågeln för att den uppehåller sig mindre än 200 m från en anläggning för viltuppfödning. Precis som om fågelns instinktiva beteende på något sätt skulle kunna påverkas av att människan har rätt att skjuta den då. Och vad ännu märkligare är – den lägger inget ansvar på den enda varelse som är i stånd att läsa lagar och förordningar, nämligen människan. För om människor ägnar sig åt viltuppfödning – då är det ju också fullt möjligt för dem att skydda viltet på uppfödningssättet mot rovfåglar. Ett kraftigt ståltrådsnät vid en anläggning stoppar alltid en rovfågel. Ett gevär gör det däremot ofta inte, annat än tillfälligt och till priset av fågelns död. Det är ur alla synpunkter förnuftigare att ålägga djurhållaren att skydda sitt vilt eller sitt presumtiva vilt. Man kan ju också ställa frågan vad denna s. k. viltuppfödning av t. ex. fasaner egentligen är för någonting. Det är ju godsherrarnas och markägarnas höga nöje som där skall tillgodoses. Något med natur- och viltvård i egentlig mening har den knappast att göra. Och då blir frågeställningen: Skall godsägarnas nöjesjakt behöva gå ut över vårt alltmer decimerade bestånd av rovfåglar?

Det finns slutligen ytterligare ett viktigt argument för en total fridlysning av duvhöken. Det är det läge som alltid uppstår när man fridlyster vissa arter inom ett släkte och sedan underlåter att fridlysa andra, närstående arter. Om arternas yttre skillnader är mycket påtagliga uppstår kanske inga större olägenheter. Men när de inte mycket klart, och även på avstånd, kan skiljas från varandra är det inte bara den lovliga arten som står risken. Också de fridlysta arterna kan då drabbas. Det finns alltför många markägare i detta land som på håll eller i ett kikarsikte inte kan skilja olika arter av hökar, vråkar eller större falkar från varandra. Skyddsjaktsparagrafen är därför en uppmuntran till det oreflekterade skjutandet och ett hot mot arter som redan är fridlysta på grund av att de står på utrotningens gräns.

Jag kan därför inte finna att utskottet tillräckligt klart gett vid handen sin omsorg om landets alltmer decimerade stam av rovfåglar. Man har tvärtom uttryckligen ställt upp bakom den tvivelaktiga skyddsjakten på duvhök.

Med hänsyn till läget för rovfågelsstammen i landet är det helt otillfredsställande, liksom regeringens och naturvårdsverkets dröjsmål med åtgärder i frågan också varit otillfredsställande under lång tid. Skjutvapnet är ju – det skall man alltid minnas – i alla sammanhang överlägset det sällsynta djuret. Så länge man tillåter denna ojämna kapplöpning i någon form kan man vara säker på att djuret förlorar. Därför bör den inte tillåtas.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till motionerna 1278 och 1282.

FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! Även i denna kammare brukar vi årligen ha en jaktdebatt, och i motsats till många andra debatter har den ofta varit riktigt rolig. Jag är emellertid, av viss anledning, inte säker på att den blir lika förnöjsam den här gången, men ordningen innebär i alla fall att vi är tvingade att ta det här resonemanget.

Sveriges riksdag har vid ett par olika tillfällen bestämt hur ledningen för landets jaktvårdsarbete skall skötas. Mot den bakgrunden har man också vid samtliga debatter som förevarit tidigare rätt klart lagt fast att man när det gäller samhällets stöd för den verksamheten och för jakten skall begränsa sig till den verksamhet som man nu har inrangerat under Svenska jägareförbundet, nämligen ledningen av jaktvården och den forskning som förekommer på detta område. Detta har riksdagen beslutat att Svenska jägareförbundet skall sköta.

Vid sidan om denna verksamhet försiggår givetvis en allmän verksamhet, som medlemmarna ägnar sig åt och som de i sina organisationer verkar för.

Jag har vid något tidigare tillfälle tillåtit mig säga att det, framför allt med hänsyn till organisationernas karaktär på det här området, hade varit önskvärt att man hade kunnat samsas i en organisation – jaktvårdsarbetet blir ju inte bättre och jaktmarken blir inte mer vidsträckt om man har två organisationer. Det finns begränsningar som är givna och som inte kan förändras bara för att man har två organisationer. Man kan göra en jämförelse med fritidsfiskarna, som är minst lika många till antalet, men som – såvitt jag känner till – har nöjt sig med att ha en organisation.

Men faktum är att man har ansett att det har funnits anledning att bilda fler organisationer. Det fanns tidigare förutom Jägareförbundet två små organisationer, och det har blivit en liten organisation – Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare – av de två små. Den har stått och stampat på samma ställe under alla år. Det finns ingen som kan förhindra att man gör på det sättet, men personligen tycker jag att om man skall ha olika organisationer på det här området bör de också ta de ekonomiska konsekvenserna av att de vill vara med och leka.

De många medlemmarna i Svenska jägareförbundet, vilket i nya medlemmar enbart det här året har fått in mer än dubbelt så många medlemmar som Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare har, har funnit sig i att betala en avgift som täcker den allmänna verksamhetens utgifter. Om Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare hade tagit detta ad notam och betalat ungefär den summa som Svenska jägareförbundets medlemmar betalar, skulle man också ha klarat sina utgifter. Och det hade varit rimligt att man hade hållit sig på den nivån. Jag har aldrig varit en särskilt stark anhängare av tanken att man från statens sida skall behöva betala ut pengar för den här allmänna verksamheten. Det skulle bara innebära att man var tvungen att ta ut en högre jaktvårdsavgift av landets samtliga jägare. Mot den bakgrunden har jag ansett att det hade varit mest riktigt att den allmänna verksamhet som både Svenska Jägareförbundet och Jägarnas riksförbund-

Landsbygdens jägare bedriver borde bekostas av jägarna själva.

Nu tycks det ha skett en sinnesförändring i jordbruksutskottet – där jag också är ledamot, även om jag inte har varit med vid behandlingen av den här frågan – som innebär att det skall utgå ett organisationsstöd. Åtminstone Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare klarar inte verksamheten utan ett sådant organisationsstöd, säger utskottet. I rimlighetens och rättvisans namn bör det organisationsstödet utgå till båda organisationerna.

Jag tycker att det, som jag tidigare har nämnt, hade varit rimligt att riksdagen hade avvaktat jakt- och viltvårdsberedningens översyn av jaktens administration för att få reda på huruvida det arbete som Svenska jägareförbundet i dag utför också i fortsättningen skall utföras av förbundet. Tidpunkten då beredningen kommer att lägga fram sitt förslag är inte alltför avlägsen, och det hade varit befogat att vi de år som återstår hade fortsatt på samma sätt som tidigare. Nu vill inte majoriteten göra det, och i det läget ansluter jag mig till den reservation där det förordas att om staten skall utbetala ett organisationsstöd till den ena organisationen för en verksamhet som är av samma slag som den andra och större organisationen bedriver med egna medel, bör organisationsstöd utgå även till den andra organisationen.

Det har sagts att den stora organisationen då får så mycket mer pengar. Ja, det är väl ingen nyhet. När det är så att stöd utgår i någon form till flera olika organisationer får ofta den större organisationen ett större anslag. Men i botten skall ju ligga ett grundbelopp, som i det här fallet skall vara lika för båda organisationerna.

Det har inte varit möjligt att åstadkomma enighet i utskottet på den här punkten. Jag vill därför, herr talman, meddela att jag kommer att rösta för den reservation som är fogad vid betänkandet och vars första namn är Hans Wachtmeister.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Tore Nilsson och jag har i en motion riktat uppmärksamheten på de besvärligheter som blir följden av älgars skadegörelse på växande skog. Vi har också påmint om hur den kraftiga ökningen av älgantalet medfört en stor ökning av antalet trafikolyckor med allvarliga person- och fordonsskador.

Jordbruksutskottet har i sitt betänkande nr 4 vitsordat att den växande älgstammen i vissa län skapat påtagliga problem för skogsbruket.

Jag håller med utskottets ledamöter, när de säger att den grundläggande principen för reglering av viltskador bör vara att sådana skador bör förebyggas genom en efter rådande förhållanden avpassad avskjutning av viltet.

Denna grundprincip får dock inte förhindra att man genom tillägsbestämmelser söker komma till rätta med påtagliga problem. Och det är ett stort problem för många skogsägare att älgar vållar en omfattande förödelse på ung, ofta nyplanterad skog. Markägarna är enligt lag skyldiga att se till att det växer upp ny skog där den gamla skogen har avverkats. Den lagen har tillkommit därför att insikten är allmän om hur angeläget det är för landets

ekonomi att vår skogsproduktion är hög. Många markägare ifrågasätter dock om det är någon mening med att genomföra dyrbara skogsplanteringar, eftersom de erfarenhetsmässigt vet hur förödande älgars åverkan ofta är på ung planterad skog.

Jag hoppas att de påpekanden utskottet gör om ökad avskjutning av älg leder till mindre trafikolyckor och till mindre skador på växande skog. Men jag tror att man också måste införa kompletterande ersättningsbestämmelser när älgar orsakar stora skador på växande, ofta planterad skog, detta för att skogsägarna skall anse det meningsfullt att snabbt förnya hyggen.

Herr talman! Det är inte rimligt att samhället och markägarnas åtgärder för att trygga framtida skogsbestånd skall spolieas därför att de som vill ha stora älgstammar är helt fria från ansvar för de skador älgarna orsakar.

Utskottet påminner i sitt betänkande också om att jakt- och viltvårdsberedningen snart kommer att framlägga vissa förslag angående viltskadeproblematiken. Jag hoppas att beredningen då också ger förslag till åtgärder som begränsar de ekonomiska risker man löper genom att älgar skadar växande skog.

BERNT NILSSON (s):

Herr talman! Svenska jägareförbundet har sedan länge haft i uppdrag av riksdagen att administrera jakt- och viltvård här i landet. Domänverket var till en början tillsynsmyndighet. Numera är det naturvårdsverket. Med anledning av det stöd som staten ger utser regeringen ordförande i förbundet. Regeringen utser också en revisor för att utöva kontroll.

För de här uppdragen erhåller Svenska jägareförbundet medel ur jaktvårdsfonden och älgskadefonderna. Men det är att märka att de här medlen används endast för administration av jakt och viltvård, uppgifter som riksdagen har ålagt förbundet. För den övriga verksamheten används endast egna medel. Att så är fallet kontrolleras av den statliga revisorn och statens naturvårdsverk.

Motionärernas påpekande att de båda jägarorganisationerna skulle ha likartad verksamhet är alltså fel i det stycket. De exempel som motionen tar upp – studieverksamhet, utbildning av jägare, skytteverksamhet osv. – är insatser som får bekostas av Jägareförbundet självt med egna medel och inte genom anslag. Båda organisationerna erhåller däremot anslag ur älgskadefonderna för byggande av jaktskyttebanor.

Utskottet anser nu att det är motiverat att Jägarnas riksförbund också tilldelas anslag för 1978 av regeringen, bl. a. med anledning av riksdagens beslut om kompetensprov för jägare. Den motiveringen är kanske litet förhastad. Införandet av jägarexamen kommer ju inte att ske förrän 1981 och kan knappast påverka 1978 års verksamhet. Därför är det fel i detta stycke också.

Jag skulle vilja påstå att den uppläggningsadministrationen som vi har för oss jägare är det bästa och billigaste sättet. Jag vet att det finns statliga tjänstemän som gärna skulle vilja ta över, men vi har sett av vad som hänt på länsstyrelserna att det genast kommer krav på nya tjänster och annat som

ställer sig ganska dyrbart, och jag tror vi skall akta oss för det. Jag tror inte heller att vi har någonting att vinna ur jägarsynpunkt genom en uppdelning på flera jägarorganisationer.

Här har nämnts differensen i antalet anställda mellan Jägareförbundet och Jägarnas riksförbund. Men om nu Jägarnas riksförbund ges anslag, måste det vara motiverat att också Svenska jägareförbundet erhåller motsvarande proportionella belopp, och det kommer i så fall att röra sig om betydande summor.

En sak till: om anslag ges blir detta väl prejudicerande. Vad kommer det att innebära, om ytterligare jaktorganisationer bildas? Självfallet kommer de också att med detta som bakgrund ställa krav på att få anslag.

Jag anser att en splittring av våra resurser på olika jaktorganisationer verkligen inte gagnar jägarna. Nu vet jag att bakgrunden till att man vill behålla Jägarnas riksförbund är att man anser att Svenska jägareförbundet styrs av bara grevar och baroner och fint folk i allmänhet. Jag vill ändå påpeka att det här i landet inte finns 130 000 grevar och baroner, utan i allmänhet rör det sig om högst vanliga människor – i varje fall är det så i mina hemtrakter och det jaktlag jag tillhör.

Staten har alltså insyn i Jägareförbundet, och vi som är medlemmar i detta är nöjda med den ordning som finns. Jag tycker därför att det verkligen finns anledning för regeringen att tänka sig noga för innan den fattar beslut i den här frågan. Den helt övervägande delen av landets jägare är belåtna med den ordning som vi har och önskar sig inte någon ändring.

Om man bifaller det förslag som nu föreligger innebär detta en betydande risk för att vi får ett prejudikat i det här avseendet som kan ställa sig dyrbart. Detta kommer i så fall att gå ut över jägarna själva, som ändå får betala. En sådan ordning vill vi inte ha.

Sedan kan jag också instämma i vad Filip Johansson sade om att det vore önskvärt att jägarna kunde samsas inom *en* organisation.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Låt mig inledningsvis uttrycka min tillfredsställelse över att jordbruksutskottet nu har avlämnat ett betänkande om jakten där det ändå råder en betydande enighet!

När det gäller frågan om jaktens administration vill jag säga, att när Svenska jägareförbundet 1938 av statsmakterna anförtroddes ledningen av jaktvårdsarbetet i landet kunde det under då rådande förhållanden anses vara en riktig åtgärd. Utvecklingen har emellertid lett därtill att man i dag måste betrakta förbundet mer eller mindre som en halvstatlig myndighet. Det är unikt i svenskt förvaltningsväsende att en frivilligorganisation åläggs sådana uppgifter. Effekten av en sådan ordning blir att organisationen får ett kraftigt övertag gentemot konkurrerande organisationer. Det innebär ett avvikande från den neutralitet statsmakterna brukar inta när det gäller frivilligorganisationernas inbördes förhållanden. I anslutning till remissbehandlingen av jaktvårdsutredningens betänkande har ett stort antal remissinstanser ifrågasatt nuvarande förhållanden, och den förutvarande jordbruksministern har

tagit fasta på remissinstansernas kritik och gett jakt- och viltvårdsberedningen uppgift att utreda jaktens administration.

Jag hoppas och tror att frivilligorganisationerna i framtiden skall ha mycket stora uppgifter att fylla inom detta område, även om myndighetsfunktionen skulle komma att avlyfta Svenska jägareförbundet. För sådana administrativa uppgifter bör naturligtvis förbunden ha administrationsbidrag. När vi nu diskuterar det anslag som eventuellt kan komma Jägarnas riksförbund till del måste vi ändå erkänna att utvecklingen har lett därtill att de båda jägarförbunden utför ett upplysnings- och informationsarbete som är av värde för samhället. Från Svenska jägareförbundet säger man att man inte har något administrationsbidrag, och formellt kan det naturligtvis sägas. Men i de allmänna anslag på nära 14 miljoner som Svenska jägareförbundet får lär det vara väldigt svårt att urskilja vad som eventuellt kan inrymmas i form av administrationsbidrag. Jag tycker att det är onödigt att över huvud ta upp den diskussionen, för alla som har erfarenhet från organisationsarbete vet hur omöjligt det är att göra klara gränsdragningar i de här sammanhangen, även om man skulle vilja det.

Nu föreslår reservanterna, som konsekvens av den rätt stora enighet som ändå råder i utskottet om att Jägarnas riksförbund bör ges möjlighet att få ett mindre administrationsbidrag, att man av rättviseskäl helt plötsligt skulle föra in en ny form av administrationsbidrag. Jag hoppas att vi kan låta den diskussionen anstå till dess att jakt- och viltvårdsberedningen är klar med sitt förslag, för det är ändå, om man ser det i förhållande till de medel som Svenska jägareförbundet har till sitt förfogande, nästan bara felräkningspengar.

Bernt Nilsson är rädd för att den här ordningen skulle innebära ett prejudikat. Men om den eventuellt skulle göra det, har riksdagen i framtiden möjlighet att fatta nya beslut, och det kommer inte att dröja särskilt många år innan vi diskuterar den här frågan igen för, som jag hoppas, ett slutgiltigt ställningstagande. Jag tror alltså att man helt kan bortse från den faran.

Låt mig, herr talman, bara kort beröra ett par andra punkter i utskottets betänkande.

Per Petersson talade om älgskador, och vi är naturligtvis väl medvetna om problemen i det sammanhanget. Som Per Petersson också nämnde kommer jakt- och viltvårdsberedningen också att ganska snart lägga ett förslag i det avseendet. Jag vill crinra om riksdagens uttalande i samband med det senaste beslutet i fråga om älgjakten, att representanterna för de olika intressena via länens älgskadenämnder skulle bevaka den här frågan och se till att inte älgstammen växte sig för stor med tanke på både skadefrekvensen och trafiksäkerheten. Man har alltså möjlighet att i länen påverka avskjutningen, och den möjligheten bör man utnyttja.

Jörn Svensson är förtretad över att vi fortfarande inte har tagit ställning till den s. k. skyddsjakten. Jag hoppas att Jörn Svensson är nöjd och belåten med att den allmänna jakten på duvhök nu kommer att försvinna. Frågan om skyddsjakten bereds fortfarande. Vi får se om det kommer att finnas skäl att även ta bort den möjligheten. Rent allmänt vill jag säga till Jörn Svensson

med anledning av hans anförande att vi nog tyvärr i det här samhället måste ha möjligheter till skyddsjakt. Om den också skall gälla för duvhök hoppas vi kunna ta ställning till nästa år.

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

FILIP JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att Sven Lindberg tycks vilja ha en annan ordning i fråga om jaktvårdens ledning och jaktvårdsarbetet här i landet, och det kan man ju ha. Vill man bara betala kalaset så går det säkert bra att åstadkomma. Men då skall man vara på det klara med att staten säkerligen får satsa betydligt mer pengar för den uppgiften än den gör f. n.

Det är förvånansvärt att höra Sven Lindberg säga att det är svårt att urskilja vad som går till administration resp. allmän verksamhet i Svenska jägareförbundet. Det är en rätt grav anmärkning mot den insyn i Svenska jägareförbundet som statsmakterna har genom revisorer, förbundsledning m. m.

Vad som absolut inte kan vara svårt vare sig för Sven Lindberg, för mig eller för någon annan att veta är vad vi själva som medlemmar i Svenska jägareförbundet betalar. Efter att ha läst de redovisningar som Jägarnas riksförbund så beredvilligt har lämnat oss vet vi också vad dess medlemmar satsar. Om de vill betala ungefär vad vi betalar, så har de utrymme för den verksamhet som de anser sig böra ha.

Mot den bakgrunden hade det varit rimligt att den här verksamheten hade fått fortsätta till dess att man hade kommit fram till om den verksamhet som Svenska jägareförbundet bedriver skall lyftas bort eller ej.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att det är bra att den allmänna jakttiden för duvhök nu kommer att avskaffas. Men det satt långt inne och beslutet kom sent. Fortfarande har vi kvar skyddsjaktsparagrafen, och vi vet inte när den kommer att försvinna.

Nu är det skillnad på skyddsjakt och skyddsjakt, beroende på vilken situation det gäller. Det är en smula irriterande att utskottet inte har sett det. Motiveringen för bibehållen skyddsjakt på duvhök har ju varit att ungfåg-larna skulle utgöra en fara för de inplanterade fågelarter som för jaktändamål har förts in i landet och vars antal har starkt förmerats. Dessa fågelarter vill man alltså bedriva nöjesjakt på. I själva verket kan man säga att det är fråga om att förment skydda dessa fåglar från att angripas av duvhök. Man för alltså in ett konstlat moment i den svenska djurfauan bara för att kunna bedriva nöjesjakt. Sedan jagar man dessutom duvhök under föregivande av att man måste bedriva skyddsjakt på den. Men man har ju själv skapat den konstlade förutsättning som dessa för duvhöken attraktiva fågelpopulationer innebär.

Den typen av skyddsjakt anser jag vara ytterligt tvivelaktig och borde tas bort. Att det annars i enstaka situationer och för speciella ändamål bör finnas möjlighet till s. k. skyddsjakt eller att det i varje fall bör råda straffrihet för den som skjuter rovdjur som direkt angriper ett husdjur behöver vi naturligtvis inte vara oeniga om. Men det är här inte fråga om sådan form av skyddsjakt

Jakt- och viltvård

utan en skyddsjakt, där förutsättningarna på ett konstlat sätt har provocerats genom att man bedriver uppfödning av stora mängder av fåglar, företrädesvis fasaner, som uteslutande skall tjäna ändamålet att vara föremål för nöjesjakt. Skyddet av den ena sortens skjutande får alltså vara ett motiv för att skydda också den andra sortens skjutande. Det tycker jag är en säregen moral.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) kort genmäle:

Herr talman! Sven Lindberg konstaterade inledningsvis att Svenska jägareförbundet hade en halvstatlig karaktär. Jag kan inte uppfatta detta omdöme annorlunda än att han uttryckte det i negativ bemärkelse. Hur det nu kan vara med detta vill jag ändå erinra kammaren om att det är en halvstatlig rörelse av synnerligen vitalt slag med en mycket stark medlemskår. Vid en medlemskampanj under detta år fick vi nämligen 23 000 nya medlemmar. Det tyder inte på att förbundet är så byråkratiskt att det är tungt och otympligt.

Nej, Sven Lindberg, Svenska jägareförbundet är nog en vital medlemsrörelse och ett utomordentligt fint exempel på den typ av folkrörelse som just Sven Lindberg, om jag vet rätt – i alla fall hans parti – säger sig stå mycket nära och faktiskt vill ge ökat inflytande i det svenska samhällslivet.

Det föresvävar tydligen Sven Lindberg – jag kan inte ha missförstått honom på den punkten – att det finns bättre lösningar på detta problem. Då kan jag inte tänka mig annat än att man försöker förlänga statens arm via naturvårdsverket, länsstyrelsernas naturvårdsenheter eller hur nu organisationen kan se ut. Men är det den förträfflighet som Sven Lindberg tror skall kunna lösa detta problem på ett bättre sätt, kan vi nu iakttäta vilket bekymmer som enbart en liten del av de jaktliga frågorna skapar för länsstyrelserna, nämligen den samordnade älgjakten. Jag skulle kunna åberopa kostnaderna, men jag har dem inte riktigt aktuella och avhåller mig därför från det.

Studiet av den kostnadsanalysen är emellertid avskräckande. Det är utomordentligt dyrt för länsstyrelserna att sköta den samordnade älgjakten, vilket för entusiaster med den inriktningen bör vara värt att studera. Då får man en liten uppfattning om vad det frivilliga arbete som Svenska jägareförbundets medlemmar och funktionärer bedriver faktiskt är värt. Det går att göra en kontantberäkning, som faktiskt utfaller till Svenska jägareförbundets fördel.

SVEN LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber först att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Filip Johansson sade att jag vill ha en annan ordning när det gäller jaktens administration. Jag skäms inte för det, Filip Johansson. Jag är i gott sällskap, för så gott som varje remissinstans som har yttrat sig över jaktmarksutredningen har samma uppfattning som jag. Bland dem finns också många partivänner till Filip Johansson.

Sedan sade Filip Johansson att jag sagt att det är svårt att urskilja vad som är administration och övrigt. Jag sade att det är svårt att urskilja till alla delar. Jag

försökte också belysa hur svårt det kan vara, när man bedriver en sådan här verksamhet, att hålla rena linjer. Det är ingen anmärkning utan bara ett konstaterande av ett faktiskt förhållande som alltid råder i sådana här sammanhang.

När Arne Andersson i Ljung talar om vilken vital organisation Svenska jägareförbundet är, skall jag inte motsäga honom. Men en sådan vital organisation bör i så fall kunna klara sig på egen hand utan att staten skall behöva vara med och administrera.

Jag försökte inledningsvis förklara de rent principiella invändningar man kan ha i det här sammanhanget – och bör ha. Jag skulle vilja göra en jämförelse, om Arne Andersson vill lyssna ett ögonblick. Vad skulle Arne Andersson säga om ABF skulle med statligt stöd administrera de frivilliga bildningsorganisationernas verksamhet? Arne Andersson skulle tycka att det vore helt orimligt. Det skulle också jag göra. Det är lika orimligt, om man ger en frivillig organisation på ett annat område ett övertag gentemot andra organisationer. Av rent principiella skäl är den nuvarande ordningen verkligen diskutabel.

Arne Andersson återopade också kostnaderna för den samordnade älgjakten. Alla var medvetna om att initialkostnaderna för den samordnade älgjakten skulle bli stora. Men här bidrog även Jägarnas riksförbund i verksamheten, och för det fick förbundet ett anslag på 100 000 kr., vilket jag tror att man var väl värd.

När det gäller skyddsjakten skall jag inte ta upp någon principiell diskussion med Jörn Svensson i det här sammanhanget utan bara konstatera att frågan är under beredningen i den myndighet som riksdagen har ålagt att hantera dessa frågor. Vi har givit naturvårdsverket uppgiften att följa de här frågorna och föreslå riksdagen de inskränkningar som behövs när det gäller jakten.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) kort genmäle:

Herr talman! Sven Lindberg ställde en fråga som jag tycker är väldigt belysande för hans totala oförmåga att se praktisk politik sådan som den är. Vore det så, som Sven Lindberg alldeles riktigt sade, att vi skulle organisera om verksamheten, då är jag inte säker på att vi skulle välja den organisationsform vi har i dag, även om jag har i stort sett samma syn som Sven Lindberg och hans parti på folkrörelsernas roll i samhället. Men när det begav sig för 30 år sedan bestämde man sig för den organisationsform vi har i dag, och när den nu fungerar bra har jag svårt att se vad jämförelsen med ABF har i sammanhanget att göra.

Jag ser detta praktiskt. Människorna som ägnar sig åt jakt och viltvård gör så mycket nytta att vi helt enkelt inte kan göra en statlig myndighet så väl organiserad att den kan lösa uppgifterna på samma vettiga och praktiska sätt och till den kostnad vi har i dag.

Men jag har ingenting emot, om samhället bedömer det lämpligt, att vi ser över det här. Då får vi kanske också svart på vitt på vad som nu möjligen är mera diffust, nämligen den ena eller andra ordningens förträfflighet. Det

kanske är det lämpligaste sättet att få klarlagt att vi har en bra organisationsform för att lösa jakt- och viltvårdsfrågorna.

SVEN LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev inte förvånad över att Arne Andersson i Ljung i det här sammanhanget inte har några principiella betänkligheter. Visserligen brukar han i andra sammanhang framföra sådana betänkligheter, men nu gör han det inte. Måne det beror på att han är medlem i Svenska jägareförbundet? Jag har icke med ett ord kritiserat förbundets sätt att fullgöra den uppgift som man har ålagts av statsmakterna. Jag vill heller inte göra gällande att myndighetsuppgiften skulle bli vare sig bättre eller sämre skött om den överfördes till en myndighet. Men från rent principiella synpunkter kan det inte råda någon som helst tvekan om att denna fråga bör handläggas på det sätt som har begärts i remissvaren på jaktmarksutredningen. Vad vi sedan kommer fram till får framtiden utvisa.

Jag vill sedan bara göra det stillsamma konstaterandet att det endast är representanter för Svenska jägareförbundet som stiger upp och försvarar den nuvarande ordningen. Kan det måhända vara så att man ändå ser en viss fördel i att få behålla den uppgift som man ålagts av statsmakterna med det ekonomiska tillskott som detta medför? Jag tycker det verkar så.

Förste vice talmannen anmälde att Arne Andersson i Ljung anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Jag skulle egentligen kunna nöja mig med att instämma i Sven Lindbergs anförande. Men eftersom den motion som jag och några partikamrater väckt har vållat en så livlig diskussion, ber jag att få ta ytterligare några minuter i anspråk för detta ärende.

I motionen har vi föreslagit att Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare skall tillerkännas 150 000 kr. ur jaktvårdsfonden för att bestrida de kostnader som förbundet har i samband med kontakter med myndigheter samt för administration och information när det gäller frågor som rör jakt- och viltvård både till sina medlemmar, till övriga jägare och till allmänheten.

Detta är ingen ny fråga för riksdagen. Vid ett flertal tillfällen har liknande motionskrav förts fram. Men riksdagen har vid alla dessa tillfällen hänvisat till pågående utredningar som handlagt jakt- och viltvårdsfrågor. Men denna gång har utskottet enhälligt, vill jag påstå, i varje fall när det gäller fördelning av anslag intagit en annan ståndpunkt och uttalat sig för att Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare skall erhålla ett statligt anslag för sin verksamhet. Även om utskottet inte helt tillstyrkt motionsförslaget om ett preciserat belopp, är det för oss glädjande att också Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare kan få ett statligt bidrag till sin verksamhet.

F. n. är det Svenska jägareförbundet som erhåller ett statligt bidrag för det praktiska jakt- och viltvårdsarbetet och för handläggning av ärenden rörande jakt- och viltvård. Detta arbete utför Svenska jägareförbundet på uppdrag av

statsmakterna. Men eftersom det nu finns två förbund inom jägarkåren och förbunden i många avseenden bedriver en likartad verksamhet, kan det knappast vara rimligt att bara ett av förbunden erhåller samhällsstöd för sin verksamhet. Båda förbunden har varit verksamma under en lång följd av år. Svenska jägareförbundet har, som Arne Andersson i Ljung påpekade, i år firat sitt 150-årsjubileum. Jägarnas riksförbund–Landsbygdens jägare har varit verksamt i 40 år. Förbunden har genom åren lagt ned ett stort arbete för att främja jakt- och viltvården. Även om det är Svenska jägareförbundet som på grund av statsmakternas beslut svarar för det praktiska arbetet när det gäller jakt- och viltvården, har även Jägarnas riksförbund–Landsbygdens jägares resurser på senare tid alltmer tagits i anspråk av samhället genom att förbundet varit remissorgan och genom att utredningar som gjorts av förbundet kommit allmänheten till gagn i många frågor som rör jakt- och viltvården.

Det finns också anledning att notera att det stöd som vi motionärer föreslagit inte skall utgå av skattemedel. Det är i stället fråga om medel ur jaktvårdsfonden, som jägarna själva genom sina avgifter har byggt upp. Det är ju också dessa medel som Svenska jägareförbundet tar i anspråk för sin verksamhet. Då det i jaktvårdsfonden finns medel som inte helt har tagits i anspråk för att bestrida kostnaderna för främjandet av viltvården, behöver skattemedel inte tas i anspråk för det anslag som vi har föreslagit i vår motion och som utskottet har tillstyrkt.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i dess helhet.

BERNT NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av det sista som Håkan Strömberg sade, nämligen att de medel det är fråga om är de medel som jägarna tillskjuter till denna verksamhet, vill jag påpeka att man inte är ute efter att fördela statliga pengar utan att styra jägarorganisationernas medel till denna verksamhet. Det innebär att man flyttar pengar från Svenska jägareförbundet till Jägarnas riksförbund, i och med att man tilldelar det senare förbundet proportionellt mer pengar än Svenska jägareförbundet. Det är just detta vi vänder oss emot. Vi har i och för sig ingenting emot att man proportionellt flyttar över pengar till Jägarnas riksförbund. Men här är man på väg att skapa prejudikat – även om Sven Lindberg sade att det inte blir något prejudikat, för om det kommer en ny organisation och begär pengar tar vi ett nytt beslut. Det är ju ett enkelt sätt att komma ifrån det hela. Vad får vi då för stabilitet i denna verksamhet? Det går helt enkelt inte att ha det på det sättet.

Ingen har kritiserat Svenska jägareförbundet för dess sätt att sköta administrationen, men den verksamheten har ju Jägarnas riksförbund inte haft någonting att göra med. När det däremot gäller övriga områden, där man vill verka för jakt m. m., må detta förbund väl ha sin proportionella del. Men då skall också Svenska jägareförbundet ha det, annars skapar man som sagt prejudikat som vi från Jägareförbundet inte vill vara med om att betala. Eller avser ni att staten skall betala detta i fortsättningen? Det sade i varje fall inte

Håkan Strömberg.

Jag tycker som jägare att Svenska jägareförbundet har skött de här uppgifterna bra, och majoriteten av Sveriges jägare har samma uppfattning. Då skall vi naturligtvis också låta det förbundet fortsätta med det. Jag är liksom Arne Andersson i Ljung övertygad om att om vi lägger uppgifterna på en statlig verksamhet kommer det att kosta betydligt mer pengar. Men vi jägare förutsätter att det blir staten som skall betala det. Den biten kan ju inte tvingas på oss.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill starkt understryka det Bernt Nilsson nyss gav uttryck för. Det är onekligen på det sättet att det är jägarna – i detta fall mycket konkret uttryckt 130 000 medlemmar i Svenska jägareförbundet – som med sina pengar skall vara med och finansiera den organisation som har jakt- och viltvård som en av sina viktigaste uppgifter men som dessutom har som nästan övergripande målsättning att kritisera just Svenska jägareförbundet. Det måste kännas litet besvärligt för Jägareförbundets medlemmar. Men det vi har föreslagit i reservationen, nämligen att båda jägarorganisationerna får proportionellt fördelade anslag, måste te sig rimligt och vettigt och ger den trygghet för organisationerna som de behöver i sitt arbete.

Men, som sagt var, jag ber att få ansluta mig till de tankegångar som Bernt Nilsson närmare har utvecklat, för det är viktiga principiella synpunkter.

HÅKAN STRÖMBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att Bernt Nilsson och jag behöver diskutera de faktiska förhållandena så mycket – vi vet båda hur systemet fungerar. Som det nu är betalar båda jägarorganisationernas medlemmar in avgifter till jaktvårdsfonden och älgskadefonden. Och hitintills har Jägarnas riksförbund icke kunnat ta några som helst medel ur denna fond i anspråk för sin verksamhet. Men i och med de senare årens arbete har organisationen utnyttjats av samhället. Genom att den har varit remissorgan har dess resurser utnyttjats i samhällets tjänst. Därför anser vi att det inte är mer än rättvist att Jägarnas riksförbund, som betalat avgifter till fonderna under alla år, får ta fondmedel i anspråk för sin verksamhet – det skulle självfallet förbättra förbundets möjligheter att bedriva sitt arbete i fortsättningen.

Det kan kanske i och för sig anses vara praktiskt att ha två organisationer med likartade intressen på jaktens område, men det finns ändå skillnader i synsätt när det gäller hur jakt skall bedrivas. Det måste vi enligt min mening acceptera. Organisationerna har ju varit verksamma under lång tid. Bl. a. har Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare verkat i 40 år – och det handlar alltså inte om någon nybildad organisation. Jägarnas riksförbund har fått klara sig utan dessa anslag under tidigare år, och jag tycker därför att det är glädjande att utskottet nu ser positivt på frågan om att förbundet tilldelas medel till sin verksamhet.

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i debatten, men efter Jörn Svenssons anförande fann jag anledning att begära ordet för att instämma i vad han sade. Jag kan ställa mig bakom så gott som vartenda ord i hans anförande. Jörn Svensson och jag hyser tydligen precis samma ömma känslor för rovfågarna. Jag skulle kanske i vissa fall vilja gå betydligt längre när det gäller skyddet för rovfågarna, men det får väl bli en senare fråga.

Jag vill något kommentera Jörn Svenssons anförande.

Till att börja med vill jag tillrätalägga en liten missuppfattning från hans sida. Han sade att höken skulle vara på väg mot utrotning och att det med andra ord gällde att komma i tid med ett förbud mot jakt innan utrotningen stod för dörren. Det är möjligt att jag missuppfattade honom här, men det är så att duvhöken uppvisar en klar, om än liten, ökning i antal. Av den orsaken finns det alltså ingen anledning att ingripa till skydd för duvhöken. Ökningen är emellertid så pass liten att det som Jörn Svensson sade kan vara skäl i att vara ute i god tid och medan stammen ännu är stark få till stånd en fridlysning.

Skyddsjakten är ett tveeggat svärd. Den är inte bara av ondo, men naturligtvis är det galet att vi till förmån för utländska importerade viltarter skall ge oss på att decimera arter som har hemortsrätt i vår egen fauna. Skyddsjakten gäller inte bara för fasaner. Fiskgjuse och häger är man också ute efter när det gäller att skydda dammar för forelluppfödning osv.

Men skyddsjakten innebär ändå något positivt. Fasanerna kom ursprungligen in i vårt land som ersättare för fältfågeln, som blev hemlös när vi övergav det romantiska Sörgårdslandskapet och införde ett hårdrationiserat jordbruk. Fasanen var då mera härdig, och den har också visat sig vara duvhökens stapelföda. Om inte fasanuppfödarna skulle ha någon rättighet alls till skyddsjakt, så skulle de förlora intresset för fasanuppfödning. Detta skulle få en negativ inverkan för duvhökens del i och med att en av dess viktigaste födor skulle försvinna. Om fasanuppfödningen upphörde vore detta kanske inte så mycket att vara ledsen över från svensk faunistisk synpunkt, men tyvärr kan vi inte räkna med att få någon art som ersätter fasanen. Detta blir till stor sorg inte minst för de små markägare som har mark i anslutning till de stora godsens – det är nämligen inte bara godsherrarna som bedriver nöjesjakt på fasan, utan det gör också just de som har mark i närheten av godsens.

Men hela den här debatten om duvhöken kanske är onödig, eftersom jag alldeles nyss har erfarit att i det utkast till jaktidskungörelser som föreligger i jordbruksdepartementet duvhöken redan är borta. I så fall skulle vi ha nått vårt mål. Jag är litet tveksam om jakttider över huvud taget hör hemma i Sveriges riksdag, eftersom det finns någonting som heter jaktidsberedningen – sammansatt av jägarintressen, ornitologintressen, naturvårdsintressen, lantbruksakademiintressen, jag vet inte allt – där frågorna får en mycket opartisk och ingående belysning, innan man går vidare. I denna jaktidsberedning, där jag har förmånen att vara Lantbruksakademins ombud, har jag länge arbetat för att få ett totalförbud när det gäller duvhök, dock med

möjligheter för länsstyrelsen att i enstaka ömmande fall bevilja licens. Jag har blivit bönhörd genom naturvårdsverkets förslag som nu har gått in till departementet, där det tycks ha mottagits positivt. Det finns inte mera att säga om den saken. Även om jag håller med Jörn Svensson om att skyddsjakten är ett besvärligt kapitel, har vi nu i alla fall kommit en bra bit på väg.

När det gäller artkännedomen är den i allmänhet inte så dålig som Jörn Svensson gjorde gällande, men det finns tillräckligt många skrämmande exempel på just dålig artkännedom. Därför har vi anledning att glädja oss åt den jägarutbildning som riksdagen här har fattat beslut om. Jag har därför ingen anledning att ta kammarens tid i anspråk längre utan yrkar bifall till utskottets förslag. Eftersom ingen har talat för utskottet tidigare, vill jag passa på att yrka bifall till utskottets förslag i vad det avser punkterna 1, 2, 3, 5, 6 och 7. Jag tror inte jag behöver lämna någon närmare motivering, eftersom denna finns i utskottets betänkande. När det gäller punkten 4 ansluter jag mig naturligtvis till reservationen.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att gå upp i den här debatten, men gör det i alla fall eftersom den kommit att gälla mer än vad som behandlas i utskottsbetänkandet.

Utskottet säger att vi inte har någonting emot att regeringen ger det lilla förbundet, Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare, ett anslag för informationsverksamheten. Om detta är alla i utskottet eniga, alltså även reservanterna. Reservanterna vill emellertid att vi skall uttala att även det stora förbundet, Svenska jägareförbundet, bör få ett extra organisationsstöd.

Utskottsmajoriteten vill i avvaktan på resultatet av jakt- och viltvårdsberedningens arbete inte göra ett sådant uttalande. Vi anser att detta bör få anstå tills utredningsförslaget ligger på bordet. I år bör emellertid det lilla förbundet få ett anslag.

För att missförstånd inte skall uppstå på grund av att Sven Lindberg också tagit upp det framtida handhavandet av jakten, vill jag säga att detta egentligen inte är någonting som har behandlats i utskottet. Vi har inte heller gjort något uttalande om den saken. Jag begärde ordet för att säga att centerledamöterna i utskottet inte vill bli inblandade i den debatten, ty denna får vi ta när förslaget kommer på bordet.

Herr talman! Jag ber att med det sagda få yrka bifall till utskottets förslag.

BERTIL JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill närmast göra en röstförklaring. Även jag är mycket glad över att vi har kommit så långt när det gäller fridlysningen av duvhöken. Jag har själv väckt motioner där jag framhållit det felaktiga i att tillåta denna jakt. Det är ju den enda rovfågel som det är allmän jakt på. Det är glädjande att naturvårdsverket har föreslagit regeringen att duvhöken skall undantas från

allmän jakt. Enligt vad Hans Wachtmeister säger skulle regeringen också vara beredd att rätta sig därefter. Jag har inga invändningar, utan tycker att det är bra.

Däremot anser jag att det finns mycket i kommunisternas krav på att skyddsjakten skall upphöra. Jag har även tidigare argumenterat mot denna jakt och tycker det är fel att skyddsjakten skall vara kvar när det gäller duvhöken. Hans Wachtmeister sade att detta är det enda sättet att få en stam av fasaner här i landet. Men jag tycker, Hans Wachtmeister, att detta är ett konstigt sätt att försöka hålla en stam av fasaner. Det har inte heller lyckats så värst bra. Nere på slättbygden lyckas det kanske, och där har vi en rätt stark stam. Men i gränstrakterna mellan skogs- och slättbygd har man inte lyckats få en stark fasanstam. Hela tiden måste vi räkna med detta konstlade förfarande. Först föder man upp fåglarna i inhägnader och sedan släpper man ut dem. Dessa inhägnader fungerar ju som sockerbitar för flugor. Här har rovfågeln – i detta fall duvhöken – koncentrerats till dessa inhägnader, där det är lätt för jägarna att skjuta dem. Jag tycker alltså att det är fel att skyddsjakten på duvhök skall vara kvar och yrkar av den anledningen bifall till motionerna 1278 och 1282.

Jag har samma uppfattning som partivännen Filip Johansson när det gäller fördelningen av pengarna för informationen. Skall den ena organisationen få pengar, skall också den andra få. Därför yrkar jag bifall till reservationen av Hans Wachtmeister m. fl.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen av Hans Wachtmeister m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Arne Andersson i Ljung begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 4 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen av Hans Wachtmeister m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Andersson i Ljung begärde

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

Djurskydd

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 214
Nej - 60
Avstår - 4

Mom. 5 och 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1278 av Jörn Svensson m. fl. och nr 1282 av Rolf Wirtén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 5 och 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 1278 av Jörn Svensson m. fl. och nr 1282 av Rolf Wirtén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 240
Nej - 31
Avstår - 7

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Djurskydd

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:5 med anledning av propositionen 1978/79:13 om ändringar i lagen (1944:219) om djurskydd, m. m. jämte motioner.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Till jordbruksutskottets betänkande nr 5, som gäller ändringar i lagen om djurskydd, har moderata samlingspartiets representanter i jordbruksutskottet fogat ett särskilt yttrande. I detta särskilda yttrande motiverar vi varför vi ser med betydande skepsis på förslaget om införande av etiska nämnder i forskningsanstalterna. Det råder nämligen inga delade meningar om att användandet av försöksdjur för forskningsändamål skall begränsas så långt det över huvud taget är möjligt. Detta är en för samhället viktig angelägenhet. Det är också en viktig angelägenhet att betona

att när djurförsök likväl förekommer – och det måste de ju ändå göra – de arrangeras på ett sådant sätt att försöksdjuren inte förorsakas mera lidanden än vad forskningsuppgiften som sådan oundgängligen motiverar. Det är alltså fråga om stor restriktivitet. På den punkten skall det således inte råda några delade meningar.

Att däremot gå så långt som statsrådet gör i sin proposition, där han uttalar att etiska nämnder vid forskningsanstalterna skall vara av rådgivande karaktär samt att han förutsätter att forskarna också skall rätta sig efter de etiska nämndernas beslut, är enligt vår mening att gå alltför långt. Det betyder nämligen i praktiken att enskilda människor utan någon speciell kunskap om den forskning som det hela tiden gäller kan omintetgöra viktiga forskningsförsök. Försöken bedrivs trots allt för att människors lidanden i en annan situation skall kunna undvikas. Vi har den bestämda uppfattningen i vårt parti att det är en samhällets angelägenhet att betona vikten av att djurs lidanden i de här sammanhangen nedbringas till ett absolut minimum, men vi vill också uttala vårt fulla förtroende för de forskare som håller på med sådana försök. Vi tror att deras pålitliga omdöme är tillräckligt och att etiska nämnder följaktligen inte är nödvändiga.

Jag har de senaste dagarna i pressen kunnat se att förre jordbruksministern Anders Dahlgren berättat att han fått många brev om djurförsök, framför allt från barn, och det har framgått att breven har påverkat hans ställningstagande. Jag tycker det låter rart och trivsamt. Det är en situation som man säkert eftersträvar, nämligen att enskilda vuxna människor, och kanske också barn, skall kunna påverka viktiga ställningstaganden. Men beträffande ställningstagandet i just denna fråga kan jag inte slita mig från misstanken att förslaget är framsprunget mera ur hjärtat än ur hjärnan, och jag är inte säker på att viktig lagstiftning bör komma den vägen.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Jag har däremot ett yrkande, och ett som jag är utomordentligt glad över att få framställa, nämligen om bifall till hela utskottets hemställan och därmed till propositionen nr 13 om ändringar i djurskyddslagen.

För den som länge ensam har fått kämpa för att etiska nämnder skulle få kontrollera djurförsöken och för att alternativa metoder till djurförsök skulle få uttryckligt statligt stöd är det utomordentligt roligt att få göra detta. Ändringarna kommer att på viktiga punkter tillgodose vad djurvännerna länge har begärt, och de kommer att ännu mera än förut sätta Sverige i täten för alla civiliserade länder när det gäller att ta hänsyn till djurens välfärd.

Jag vill särskilt understryka två punkter, som kommer att medföra en märkbar skillnad i hanteringen av djur. Det kommer att bli lättare för myndigheterna att snabbt ta hand om vanvårdade och vanskötta djur, så att dessa inte längre får leva kvar – ibland i årtal – under eländiga förhållanden, medan de formella juridiska kvarnarna mal på. Detta är en sak som har upprört en mängd människor och påtalats av länsveterinärer och hälsovårds-

nämnder, och jag är mycket glad att se att det nu kommer att gå mycket lättare att omhänderta djuren för att kunna ge dem en lagenlig vård.

Sedan till frågan om de etiska nämnderna, som Arne Andersson i Ljung uttrycker tvivel om. Det är alltså dem som jag i alla år har ensam motionerat om och reserverat mig för. Jag har alltid fått höra samma argument: de skulle vara ett outhärdligt tvång mot den fria forskningen och de skulle t. o. m. vara en förolämpning mot forskarna. Men nu är det märkligt nog så, att det är just forskare – nämligen professor Karl Johan Öbrink i Uppsala och hans medarbetare – som har startat experiment på egen hand med sådana etiska nämnder. De har själva känt behovet av att få en fastare grund för sina egna etiska bedömningar och har välkomnat lekmännens insyn och medverkan. Det är deras erfarenheter som bl. a. ligger till grund för propositionen.

För att mycket kort konkretisera vad det verkligen är fråga om skall jag citera ur en katalog över olika typer av försök, som just denna etiska nämnd i Uppsala har gjort. Den har delat upp försöken i fem olika typer, från sådana som inte är smärtsamma till sådana som ”planeras på osövda djur som kan förväntas bli allvarligt sjuka av behandlingen eller lida betydande smärta”. På vetenskapligt språk är det t. ex. stress-, chock- eller brännskedeförsök, framkallande av övertrösklig smärta, beteendeförsök med betydande tvångs-anordningar osv. Ungefär 7 % av de försök som professor Öbrink har gjort statistik på faller under denna kategori.

Det är klart att det inte lugnar djurvännerna att den här sortens försök blir kategoriserade. Men det betyder i alla fall att man klart och tydligt säger ifrån att det faktiskt förekommer smärtsamma försök på djur – vilket ibland har förnekats – och att dessa måste underkastas en noggrann förprovning av de forskare, den laboratoriepersonal och de lekmän som jag utgår från kommer att ingå i de etiska nämnderna och som inte har något eget intresse av att utföra experimentet. Erfarenheter visar att redan detta att man får diskutera sina egna påtänkta djurexperiment med några objektiva människor gör att experimenten ofta blir mycket bättre, för både djuren och vetenskapsmännen. Jag är övertygad om att forskarna, precis som professor Öbrink, kommer att upptäcka att de etiska nämnderna i hög grad är till nytta för dem själva.

Jag vill tillägga att jag utgår från att den etiska prövningen, både i de lokala etiska nämnderna och i den centrala nämnden, kommer att gälla alla djurförsök, även dem som görs vid FOA, vid psykologiska institutioner och inom kosmetikindustrin.

Slutligen, herr talman, vill jag nämna en annan sak. Propositionen och utskottets betänkande föreslår att regeringen bemyndigas utfärda särskilda regler för överföringen av befruktade ägg från ett hondjur till ett annat, vilket anses vara nödvändigt av djurskyddshänsyn. Så som den medicinska vetenskapen utvecklas i dag, verkar det inte dröja länge förrän vi kommer att behöva en lag av detta slag även för mänskliga honor. Det är en fråga som inte faller under jordbruksutskottets område men jag skall inte glömma bort den i andra sammanhang.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr talman! När vi nu står i begrepp att åter göra en ändring i djurskyddslagen, närmast föranledd av behovet att reglera försöksdjursverksamheten, vill jag erinra om vad som är debattens grundfråga: Behöver vi försöksdjur?

Onsdagen den
22 november 1978

Djurskydd

Det är en fråga som ställs allt oftare i dagens svenska samhälle. Och det är en fråga som i allra högsta grad angår kammarledamöterna i egenskap av folkets ombud. Här har vi ett exempel på en fråga som man inte skall lämna enbart åt experterna. Det är intressant att konstatera hur opinionen har förändrats under åren. I förarbetena till den djurskyddslag som vi nu har – den stammar från 1944 – utgick man från att det var forskaren, och endast forskaren, som kunde bedöma nödvändigheten av djurförsök. Forskaren avgjorde om nyttan övervägde skadan. Men det är en uppfattning som har ifrågasatts alltmer. Här har djurskyddsorganisationerna spelat en stor roll. Men även forskarna själva har bidragit till en ny syn. Det har nyss anförts också av Kerstin Anér. Användningen av försöksdjur har minskat från 900 000 djur 1970 till 700 000 i år.

Samtidigt måste vi konstatera att några verkliga alternativ till djurförsök inte står till buds. Vi får därför tolerera att djurförsök måste äga rum. Vi får se till att de begränsas. Vi får se till att lagstiftningen skärps. Vi får hoppas att alternativ forskning ger resultat så småningom.

Utifrån dessa aspekter är regeringsförslaget på de allra flesta punkter tillfredsställande. Det blir inte längre möjligt att stjäla hundar och katter och sälja dem som försöksdjur. Uppfödningen av försöksdjur blir kontrollerad. Jag vill gärna ge den förre jordbruksministern en eloge för det arbete som har utförts på detta område. Här har man slagit in på en ny väg.

Men – jag vill betona att det finns ett men – på en punkt är regeringsförslaget inte bra. Jag åsyftar det förhållandet att regeringen förutsätter att en betydande, och jag vill säga den känsligaste, delen av försöksdjursuppfödningen skall ske i privat regi. Jag har tillsammans med partikamrater tagit upp den frågan i motionen 1978/79:7. Vi har där pekat på att uppfödningen av försöksdjur i princip endast skall ske i statens regi. Vi har vidare pekat på de resurser som finns i Sollefteå i den vägen. Vi menar att uppfödning av hundar till försöksdjur då kan få bli det första steget mot statliga insatser på det här området.

Varför uppfödning i statlig regi? Jo, vi är överens om att försöksdjurshandlingen är en ytterst känslig verksamhet. Skall det få förekomma enskilda vinstintressen i sådana sammanhang?

Det finns flera skäl för uppfödning i statlig regi. Inriktningen för framtiden skall ju vara att begränsa djurförsöken, att använda färre djur och bättre djur. Hur motiverar vi enskilda djuruppfödare till att öka kvaliteten, om vi gör det hela till en prisfråga? Hur initierar vi enskilda till att göra investeringar för avel?

Kan man se saken ekonomiskt bara med hänsyn tagen till vad djuren kostar att köpa?

Varje djurförsök som misslyckas på grund av mindre god kvalitet hos

försöksdjuret innebär ju ett slöseri med tillgångar. Ett sådant misslyckande kan inte försvaras vare sig ekonomiskt eller etiskt.

Slutsatsen av dessa frågeställningar kan nog inte bli mer än en: på sikt – jag understryker på sikt – bör försöksdjursuppfödningen endast ske i statlig regi. Jag är faktiskt besviken på utskottets negativa inställning. Om man lusläser utskottsbetänkandet och jämför det med propositionen, finner man att utskottet är mer avvisande till tankarna i vår motion än vad det föredragande statsrådet är. Jag har dock inte, herr talman, i det här läget något särskilt yrkande.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Det är endast undantagsvis som jag dristar mig att kommentera ett betänkande från jordbruksutskottet. Men jag har frågat mig om den lagändring som här föreslås, speciellt 12 § andra stycket, kommer att innebära att viktiga delar av den experimentella medicinska forskningen i Sverige kommer att upphöra den 1 juli 1979. Varken för hundar, katter eller hamstrar finns det i vårt land någon organiserad uppfödning av försöksdjur. Sådant uppfödning finns bara för vita möss och råttor. Jag har i dag från sakkunnigt medicinskt håll fått denna uppfattning bekräftad. Både när det gäller utvecklandet av nya kirurgiska metoder och när det gäller undersökningar som berör större organsystem, sådana som mag- och tarmkanalen eller hjärtat och de stora blodkärlen, är det nödvändigt att utnyttja större djur och djur, vilkas organfunktioner någorlunda liknar människans.

Nu står det visserligen i 12 § fjärde stycket att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första, andra eller tredje stycket. Det kommer alltså bli en anhopning av ansökningar om undantag från denna lag under nästa år. Frågan är om regeringen eller lantbruksstyrelsen eller någon annan myndighet skall få den vanskliga uppgiften att pröva sådana ärenden. Det kommer inte att bli lätt för någon.

Herr talman! Jag har ansett mig skyldig att upplysa kammaren om att lagen – om den skall följas strikt – innebär att viktiga delar av den experimentella forskningen inom svensk medicin måste upphöra den 1 juli 1979. Om detta inte skall inträffa måste dispensgivningen från 12 § andra stycket bli så liberal att lagen i detta hänseende kommer att innebära att man behåller det faktiska nuläget intill dess frågan om den avsedda uppfödningens verksamhet på ett eller annat sätt blir löst. När riksdagen nu – som man kan förutsätta – antar denna lag kommer allt att bero på tillämpningen av 12 §. Jag har därför inget yrkande utan endast en vädjan till dem som kommer att svara för tillämpningen att agera med all nödvändig realism.

Mot den etiska prövning som nämns i 12 a § i lagförslaget har jag ingen principiell invändning. Etiska prövningar och etiska kommittéer kommer rimligtvis att spridas från det medicinska området – där man har varit föregångare – till de flesta andra vetenskapsområden. I nästa vecka har t. ex. humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet en offentlig överläggning i denna fråga för sitt ämnesområde.

I utskottets redogörelse för propositionsförslaget sägs att det "förutsätts att försöksledarna kommer att följa nämndens utlåtanden". Ja, det kommer väl att bero på vilken kompetens som blir företräd i nämnden och hur kvalificerade dess utlåtanden blir. Inom den kliniska medicinen är ett godkännande från etisk nämnd en förutsättning både för erhållande av forskningsanslag och för möjligheten att få ett arbete publicerat i seriösa vetenskapliga tidskrifter. För egen del skulle jag helst se att man i fråga om medicinsk forskning på försöksdjur använde de befintliga etiska nämnderna – dock gärna förstärkta med veterinärmedicinsk expertis när det gäller djurförsök.

KERSTIN ANÉR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om man har ett klart och önskat mål får man faktiskt lov att börja gå emot det, även om de första stegen blir besvärliga och det blir övergångssvårigheter. Man kan inte låta övergångssvårigheterna bestämma att man aldrig skall börja sträva mot ett mål. Och målet – som jag tror att Gunnar Biörck i Värmdö och jag är överens om – är att vi skall ha så bra försöksdjur som möjligt så att vi skall kunna använda så få som möjligt. Det är ju alldeles uppenbart att har man dåliga försöksdjur så blir det också dåliga experiment. Man måste då göra många sådana och har magert utbyte av det hela. Det är detta som ligger bakom lagförslaget.

Om det sedan vore ett fastslaget mål att alla djur skulle vara statligt uppfödda så skulle det målet ligga ännu mycket längre bort – det skulle vara fullständigt omöjligt att uppnå det målet inom rimlig tid.

F. ö. är det ju så att den centrala etiska nämnd som är tillsatt har som en av sina uppgifter att just se över produktionen av försöksdjur, och den kommer naturligtvis att där ha ögonen öppna för alla de åtgärder som kan behövas för att vi skall få en så bra försöksdjursuppfödning som möjligt – ett mål som, jag upprepar det, vi alla är ense om.

ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i den här debatten – utskottsbetänkandet är ju trots allt enhälligt. Men Arne Andersson i Ljung uppfordrade mig till en replik när han sade att jag som f. d. jordbruksminister hade låtit hjärtat ta överhanden över hjärnan. Ja, jag vet inte – kanske borde vi, Arne Andersson, göra det litet oftare i politiska frågor, i synnerhet om slutresultatet blir så bra som jag vågar påstå att den här propositionen är.

Om Arne Andersson under den här debatten lyssnat till Gunnar Biörck i Värmdö så skulle han dessutom ha funnit att moderaternas särskilda yttrande är ganska onödigt. Gunnar Biörck har ju förklarat att de etiska nämnderna fyller en funktion och att det inte finns någon anledning att ta bort den försöksverksamheten utan i stället att permanenta den.

Jag delar inte den oro som Gunnar Biörck i Värmdö känner för att den här propositionen skulle innebära att man nu inte skulle kunna fortsätta en viktig forskning. Självfallet måste dispens kunna ges i sådana fall.

Vad Arne Andersson i Ljung har sagt tycker jag är djupt orättvist mot alla

de människor som har gjort förarbetet till den här propositionen, som har suttit i utredningar, som har arbetat i lantbruksstyrelsen och i departementet. Efter flera hearingar med bl. a. forskare som var inbjudna för överläggningar kom jordbruksdepartementet fram till att det nog var riktigt att ta det här steget: att försöka begränsa användningen av försöksdjur, att se till att de lider så liten skada som möjligt och att låta lekmän delta i de etiska nämnderna. Det är nu regeringens uppgift att se till att sammansättningen av de etiska nämnderna och centrala försöksdjursnämnden blir sådan att alla kommer att ha respekt för de bedömningar som görs.

Jag yrkar, herr talman, bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Vattenlagen

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:6 med anledning av motioner om vattenlagen.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:596 av Ivan Svanström (c) och

1977/78:1626 av Åke Wictorsson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att ge regeringen till känna vad som anförts om sakägare rätt i ersättningsfrågor för yrkesfiskare och talerätt i tillåtighetsfrågor för organisationer i mål enligt vattenlagen.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1977/78:596,
2. anse motionen 1977/78:1626 besvarad med vad utskottet anført.

Reservation hade avgivits av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson och Håkan Strömberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen skulle som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført med anledning av motionen 1977/78:1626.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! I motionen 1977/78:1626 anføres att enligt vattenlagen talan om ersättning och eventuella skadebegränsande åtgärder får anföras endast av dem som har ägande- och nyttjanderätt till sådan fast egendom som skadas av vattenföretaget. Det innebär att fiskare som har erhållit länsstyrelsens tillstånd att utsätta bottengarn på allmänt vatten inte får ersättning för åtgärder vidtagna enligt vattenlagen, om dessa påverkar hans fiskemöjligheter. Yrkesfiskare med fast redskap kan således drabbas av skada som följd av

vattenlagen utan rätt att föra talan.

Motionärerna anser att i dessa ärenden, där betydande gruppintressen kan vara berörda, yrkesfiskets och fritidsfiskets organisationer bör tillerkännas talerätt. Vi reserverar i utskottet delar uppfattningen att hittillsvarande praxis i fråga om sakägarbegreppet i vattenmål inte gett fiskets organisationer tillfredsställande möjligheter att hävda sina intressen i åsyftade sammanhang. Vi menar att yrkesfiskare kan drabbas av skada och inkomstbortfall till följd av vattenföretag utan att vara sakägare i målet. Enligt vår mening talar rättviseskälen för att sådana yrkesfiskare får möjlighet att föra talan i vattenmål.

Vi anser att det i vattenmål i allt större utsträckning blir fråga om att väga vattenföretagets intressen gentemot de skador som det förorsakar fisket när det gäller tillåtlighetsprövningen. Av den anledningen ser vi det som naturligt att såväl yrkesfiskets som fritidsfiskets organisationer erhåller talerätt vid tillåtlighetsprövningen enligt vattenlagen. Därför bör denna fråga beaktas av regeringen i samband med den pågående beredningen av ny vattenlag. Vi föreslår därför att riksdagen uttalar denna mening och ger den regeringen till känna.

Majoriteten i utskottet anser tydligen att hittillsvarande praxis såvitt avser sakägarbegreppet i vattenmål har varit tillfredsställande. Man har därför ingen mening i denna fråga utan sätter sin tillit till att eventuella brister i detta avseende kommer att rättas till av regeringen i beredningen av den nya vattenlagen.

Det är både förvånande och beklagligt att inte utskottsmajoriteten har velat ta ställning för den grupp fiskare som har små eller inga möjligheter att hävda sina intressen genom att de inte får föra talan i vattenmål.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad vid jordbruksutskottets betänkande nr 6.

RUNE JOHANSSON i Mölndal (c):

Herr talman! Enligt vattenlagen får endast den föra talan om ersättning och eventuella skadebegränsande åtgärder som har ägande- eller nyttjanderätt till sådan fast egendom som skadas av vattenföretaget. Detta kan naturligtvis vara besvärande, i synnerhet för fiskare som inte är anslutna till facklig organisation. I vattenrättslig praxis har man emellertid varit liberal i fråga om enskildas och organisationers möjligheter att oberoende av fastighetsanknytning framföra sina synpunkter vid tillståndsprövningen. Det är också endast i undantagsfall man förvägrat fiskets fackliga organisationer att föra talan i vattenmål som berört organisationens medlemmar. Med tanke på den respekt man har för och det värde man sätter på de fackliga organisationernas meningsyttringar i dagens Sverige är det knappast troligt att den praxis som varit rådande skulle förändras så att fiskets organisationer fick uppenbara svårigheter att uppträda som sakägare för sina medlemmar. Ett utökad sakägarbegrepp kan också medföra att yrkesfiskets speciella problem kommer bort i en situation där även andra grupper med stöd av förändringen kommer in i bilden.

Utskottet säger i sitt betänkande att om den vidare prövningen av vattenlagsutredningens förslag skulle ge vid handen att det finns utrymme för förbättringar i angivet hänseende, vill utskottet självfallet inte motsätta sig att frågan ägnas fortsatt uppmärksamhet. Utskottet förutsätter också att frågan om sakägarbegreppet kommer att behandlas med särskild omsorg av regeringen, framför allt när det gäller vattenmål som berör yrkesfiskare som fiskar på allmänt eller arrenderat vatten och där fiskarens intressen inte tillgodoses genom förmedling av vattenägaren eller annan sakägare.

Jag tror inte det råder någon större meningsskiljaktighet mellan motionären och utskottet. Det är väl närmast en fråga om hur långt man skall gå i ett utvidgat sakägarbegrepp för att inte den situationen skall uppstå att man utöver de personer som är berättigade till ersättning i dessa vattenmål får med en större krets, vilken knappast är berättigad till ersättning men vilken såsom part i vattenmål skulle kunna skapa segslitna och långt utdragna förhandlingar till skada för olika intressen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Jag konstaterar bara det märkliga i att Rune Johnsson medger att det kan vara besvärande att inte organisationerna har möjlighet att föra talan i det här sammanhanget. Han hoppas därför att regeringen i beredningsarbetet med vattenlagen skall ta hänsyn till dessa frågor. Själv vill han inte medverka till att det garanteras att dessa frågor kommer under behandling i beredningen av den nya vattenlagen. Det är, herr talman, litet märkligt.

RUNE JOHANSSON i Mölndal (c):

Herr talman! Jag har under rätt många år sysslat med olika vattenmål. Jag har i och för sig inte något emot en utökning av sakägarbegreppet, om det kan avgränsas till att enbart gälla yrkesfisket. När nu inte detta är möjligt tycker jag att man i avbidan på ett kommande regeringsförslag om en reviderad vattenlag inte nu behöver företa någon speciell åtgärd från riksdagens sida. Jag anser att utskottets skrivning väl täcker den mening som jag tidigare har förfäktat.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Jag tycker inte att detta förtydligar någonting. Det är ju inte fråga om ett slutgiltigt ställningstagande, utan det är fråga om att få denna sak med i den beredning som skall ske inom regeringen. Därför tycker jag att det är märkligt att en fiskets företrädare, vilket Rune Johnsson ändå är, inte slår vakt om möjligheten att värna om bl. a. de yrkesfiskare som ingår i den krets som här kan bli drabbade av nuvarande förhållanden.

RUNE JOHANSSON i Mölndal (c):

Herr talman! Jag kan å min sida inte förstå Sven Lindbergs oro i denna fråga. Utskottet förutsätter ju "att frågan om sakägarebegreppet kommer att behandlas med särskild omsorg av regeringen framför allt när det gäller vattenmål som berör yrkesfiskare som fiskar på allmänt eller arrenderat vatten och där fiskarens intressen inte tillgodoses genom förmedling av vattenägaren eller annan sakägare".

Det är ju i alla fall den gruppen som kan lida ekonomisk skada vid olika former av vattenföretag. Det var där som meningarna skilde sig i utskottet. Majoriteten stod helt på yrkesfiskets sida, medan motionärerna och reservanterna ville dra in flera andra grupper.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Lindberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 6 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Lindberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143
Nej - 133
Avstår - 1

§ 15 Kapitaltillskott till Sveriges Investeringsbank AB

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1978/79:8 med anledning av propositionen 1978/79:8 om kapitaltillskott till Sveriges Investeringsbank AB jämte motioner.

I propositionen 1978/79:8 (industridepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Kapitaltillskott till
Sveriges Investe-
ringsbank AB*

Onsdagen den
22 november 1978

*Kapitaltillskott till
Sveriges Investe-
ringsbank AB*

1. uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för Sveriges Investeringsbank AB:s förpliktelser med ytterligare 1 000 000 000 kr. till sammanlagt högst 5 000 000 000 kr.,

2. till Teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 300 000 000 kr.

Sveriges Investeringsbank AB fick enligt bolagsordningen låna upp medel eller ingå garantiförpliktelser till ett belopp som högst motsvarade åtta gånger bankens eget kapital, vilket f. n. var drygt 1 000 milj. kr. Bankens upplåningsrätt, som sålunda uppgick till drygt 8 000 milj. kr., höjdes genom det föreslagna kapitaltillskottet till drygt 10 400 milj. kr.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:16 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen till Teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fonden för statens aktier anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 200 milj. kr. förhöjt investeringsanslag av 500 000 000 kr., och

1978/79:17 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. i första hand att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:8 som sin mening uttalade vad som i motionen anförts om inriktningen av Investeringsbankens verksamhet,

2. i andra hand, därest yrkandet under 1 icke vann riksdagens bifall, att riksdagen skulle avslå propositionen 1978/79:8.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:8 mom. 1 och med avslag på motionen 1978/79:17 i ifrågavarande del skulle uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för Sveriges Investeringsbank AB:s förpliktelser med ytterligare 1 000 000 000 kr. till sammanlagt 5 000 000 000 kr.,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:8 mom. 2 och med avslag på motionen 1978/79:17 i ifrågavarande del och motionen 1978/79:16 till Teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fonden för statens aktier skulle anvisa ett investeringsanslag av 300 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högström och Karl-Erik Häll (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:8 mom. 2, med bifall till motionen 1978/79:16 och med avslag på motionen 1978/79:17 i ifrågavarande del på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79

under fonden för statens aktier anvisade ett investeringsanslag av 500 000 000 kr.

HUGO BENGTTSSON (s):

Herr talman! Vi har med olika intervaller diskuterat frågan om ytterligare kapital för aktieteckning i Sveriges Investeringsbank, och jag har anledning misstänka att det inte är sista gången som vi diskuterar den frågan i riksdagen. När vi nu gör det, är det i anledning av en proposition där det föreslås att man anvisar 300 milj. kr. till aktieteckning i banken och att den statliga garantin för bankens förpliktelser ökas med 1 000 milj. kr. till 5 000 milj. kr.

I en motion har vi från socialdemokratiskt håll föreslagit att beloppet för nyteckningen av aktier i banken skall höjas till 500 milj. kr. eller samma belopp som banken själv redan på hösten 1976 hemställde om.

Med hänsyn till den speciella inriktning som banken har, nämligen att finansiera sådana investeringar inom näringslivet som har att göra med rationalisering, strukturanpassning och utveckling men också finansiering av svensk export, är det inte särskilt svårt att räkna ut att stora krav kommer att ställas på banken under den närmaste tiden.

När konjunkturen vänder – och det hoppas vi väl alla att den snart skall göra – kommer anspråken omedelbart att öka på bankens medverkan. Men avgörande för bankens möjligheter att aktivt medverka till en positiv investeringsutveckling är dess förmåga att ta risker. Och det är ju helt klart att kraven härvidlag undan för undan har ökat. De olika projekten kräver i dag och för framtiden betydligt större belopp än under gångna år.

Samtidigt som kraven på banken att ta ytterligare risker kraftigt har ökat, har bankens möjligheter till sådant risktagande kraftigt reducerats, inte minst med hänsyn till de betydande valutaförluster som uppstått under senare år och som, enligt vad vi kan utläsa ur propositionen, vid utgången av 1977 uppgick till 425 milj. kr.

Bl. a. också mot den här bakgrunden framstår det som absolut nödvändigt med en kraftig ökning av bankens eget kapital, om banken skall kunna spela en så aktiv roll i vårt näringsliv som vi menar att den skall göra.

500 milj. kr. är mot den här bakgrunden ett bättre avvägt kapitaltillskott. Det grundar sig också på bankens egna beräkningar som presenterades för någon tid sedan.

Det skall inte heller vara på det sättet att banken praktiskt taget varje år skall behöva komma med en framställning om kapitaltillskott. Man bör kunna planera sin verksamhet mer långsiktigt utan sådana här störningar.

Vi känner också till att en analys och utvärdering av bankens verksamhet har gjorts. Den departementspromemoria som blev en följd härav talar klart om att anspråken på banken kommer att bli mycket stora de närmaste åren. Av promemorian framgår att förutom den normala utlåningsexpansionen så kräver strukturförändringarna i vissa branscher under de närmaste åren stora insatser. Kreditbehoven på dessa områden kan, säger man, uppskattningsvis bli 1 à 2 miljarder kronor per år under de närmaste åren. Därtill kommer sannolikt en ökad efterfrågan på utlåning – i samarbete med de nybildade

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Kapitaltillskott till
Sveriges Investe-
ringsbank AB*

Onsdagen den
22 november 1978

*Kapitaltillskott till
Sveriges Investe-
ringsbank AB*

regionala utlåningsfonderna – till de mindre företagen.

Sammantaget har alla dessa argument lett oss fram till att om banken skall kunna fylla sin uppgift på ett ur såväl näringslivets som samhällets synpunkt riktigt sätt bör aktiekapitalet ökas med det av oss i reservationen föreslagna beloppet på 500 milj. kr.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det här ärendet gäller frågan om kapitaltillskott till Investeringsbanken, och det är bara den frågan som har behandlats i de tryckta handlingarna. Men ärendet borde också röra det som vpk-motionen tar upp, nämligen frågan vad de beviljade medlen egentligen skall användas till. Men detta har tydligen inte föranlett någon diskussion i utskottet. Ändå är det väl egentligen det som är den verkligt viktiga frågan. Om Investeringsbanken skall bli någonting annat än blott och bart ytterligare en bank som agerar precis som de privata bankerna, måste den föra en annan politik än de banker som står under storfinansens välde.

Om man vill se investeringsverksamhet på det kvalitativa sättet måste man ställa frågorna: Var vill man att det nya skall inträffa i det svenska näringslivet? Vilka industriella utvecklingslinjer vill man befrämja? Vad är det som skall produceras? Vilken sorts ekonomisk organisation skall vi ha och i vilken sorts samhälle skall vi leva i framtiden? Vilka mänskliga behov skall produktionen tillgodose? Skall den tillgodose några mänskliga behov över huvud taget? Eller skall den bara tillgodose ett litet fåtal kapitalägares vinstintressen?

Det är så man måste ställa frågorna. Att den borgerliga majoriteten i utskott och kammare inte ställer frågorna på det sättet är inte ägnat att förvåna. Från borgerlig synpunkt har man naturligtvis inget annat intresse än att se till att också Sveriges Investeringsbank ställer så mycket pengar som möjligt till förfogande för den typ av ekonomiskt system och den typ av strukturomvandling som storfinans och det privata kapitalet här i landet vill genomföra.

Det är ingenting märkligt, det är helt logiskt från borgerlig ståndpunkt. Men mer förvånande är ju att socialdemokraterna i utskottet och i kammaren tydligen inte för en sekund har frågat sig: Hur skall vi egentligen använda Sveriges Investeringsbank? Vad skall den vara ett redskap för?

Den socialdemokratiska motionen liksom reservationen diskuterar detta problem bara i termerna att banken skall vara för en positiv investeringsutveckling, som man säger. Ja, det är naturligtvis bra, men vad skall denna positiva investeringsutveckling tjäna? Vad skall produceras? Vilken sorts utveckling skall den stimulera? Skall den över huvud taget grundas på någon självständig politisk bedömning av vilka utvecklingslinjer som skall främjas eller skall man bara tacka och ta emot och stödja de utvecklingslinjer, den typ

av strukturomvandling som privatkapitalet vill ha?

Tystnaden på den socialdemokratiska sidan tyder ju klart på att man över huvud taget inte tänkt på något alternativ, utan man har bara tänkt så här: Låt oss ösa så mycket pengar som möjligt i den typ av strukturomvandling som privatkapitalet vill ha.

Herr talman! Vi har i det här landet sedan flera år en svårartad konjunkturkris, en konjunkturkris som sammanfaller med en sedan lång tid tillbaka pågående strukturell kris i ekonomin. Denna dubbla kris vållar ökad arbetslöshet och ökad utslagning.

Då måste frågan ställas: Vilken sorts investerings- och strukturpolitik är utifrån denna bakgrund i den samlade arbetarrörelsens intresse, i folkflertallets intresse? Är det att ställa upp på samma typ av utveckling som de stora industribolagen och storfinsans vill ha? Är det att inge folkflertalet i det här landet den föreställningen att ställer vi bara upp för storfinsans så får vi det bra. Vad som är bra för storfinsans skall också vara bra för arbetarna. Det måste ju uppenbarligen bli konsekvensen av det resonemang som SAP-representanterna här för.

Är det verkligen Sveriges Investeringsbanks, dvs. en statlig banks, uppgift att låna ut stora penningbelopp till privatföretag, som excellerar i massutförelse av kapital, som för en politik som drar arbetstillfällena ur landet? Är det detta vi skall hjälpa dem med? Skall vi hjälpa dem att stoppa en massa pengar i verksamheter, där ett av de främsta målen är att slå ut ännu fler arbetare, rationalisera bort ännu fler? För det blir ju följden om man skall gå i den nuvarande strukturomvandlingens riktning. Är det verkligen så att vi skall stimulera till ytterligare skärpning av det redan extremt höga exportberoendet? Vi menar att detta verkligen är en fråga som en samlad arbetarrörelse borde ställa sig. Har vi verkligen inget politiskt eller ideologiskt alternativ till borgerlighetens och storfinsans strukturomvandling sådan de vill ha den? Då är det illa ställt med den svenska arbetarrörelsens motståndskraft mot det borgerliga samhället och storfinsans.

Från vpk har vi medvetet och polemiskt velat ställa frågan om inriktningen av strukturomvandlingen, om den sorts ekonomiska utveckling som vi menar att den statliga politiken och den statliga investeringsbanken bör främja. Vi menar att den bör vara en helt annan än den typ av strukturomvandling som har lett till denna ökande utslagning och arbetslöshet, till den ökande rovdriften, till den ökande ensidigheten i produktionen, till det kortsiktiga profit- och vinsttänkande, som hela tiden har karakteriserat den ekonomiska utvecklingen här i landet och som lett oss fram till denna kris. Den är en av de faktorer som har vållat denna kris.

Från vpk:s sida skulle vi vilja se Sveriges Investeringsbank infogad i ett helt annat och nytt sammanhang. Vi skulle vilja se den föra en kamp mot arbetslösheten, vi skulle önska att den som en av sina stöttepelare hade ett omfattande och långsiktigt statligt industriprogram till förmån för en industriell och strukturell förnyelse av den svenska ekonomin i helt annan riktning och efter helt andra linjer än dem som storfinsans vill följa.

Vi menar att det borde vara Sveriges Investeringsbanks uppgift att ställa

Onsdagen den
22 november 1978

*Kapitaltillskott till
Sveriges Investe-
ringsbank AB*

upp på den utvecklingslinjen och inte på storfinansens. Storfinansens utvecklingslinje är ingenting som statliga pengar, skattebetalarnas pengar, skall stimulera.

Det finns för mycket tung rovdriftsindustri här i landet, det finns för mycket industri som arbetar för kortsiktiga och profitbetonade mål. Det behövs mycket mera av lätt förädlingsindustri som med små, begränsade mängder av råvaruintag och energitillförsel kan skapa maximalt med jobb. Det behövs en allmän, kraftig och snabb höjning av förädlingsgraden i den svenska ekonomin, och det är någonting som de privata intressena under många decennier har försummat. Ett statligt medvetet, långsiktigt och planmässigt industriprogram skulle kunna användas för att bygga upp just den typ av nya industrier som befrämjar de riktlinjer i den svenska ekonomin som jag nämnde. I ett sådant program skulle en statlig kreditgivning, organiserad exempelvis i bl. a. Investeringsbankens regi, finna ett användningsområde, en uppgift som verkligen stod i de arbetandes intresse och som inte gick storfinansens till handa i dennas speciella strukturomvandling, dennas speciella rationalisering och robotisering, som ju inte avser att skapa arbete åt folket, som inte avser att producera varor som fyller angelägna mänskliga behov eller på sikt omvandlar den svenska ekonomin i en vettig riktning utan som bara har för ögonen det kortsiktiga profitintresset och intresset av att slå ut så många arbetande som möjligt för att åtminstone skenbart öka sin profit, öka sin kortsiktiga lönsamhet.

Endast staten har resurser att organisera ett stort program för förnyelse av den svenska industrin. Endast staten och andra samhällliga institutioner besitter den nödvändiga organisatoriska kapaciteten för att angripa de stora bristområden som finns i samhället, exempelvis inom trafiksektorn, inom viktiga sociala sektorer, på miljöpolitikens och miljöteknikens områden. Överallt på dessa områden behöver vi stora investeringsbelopp för att ersätta förslitna, försummade och dåliga industrianläggningar med nya och modernare, mera miljövänliga arbetsplatser för de arbetande.

Vi har också en oerhörd underförsörjning när det gäller viktiga sociala utbyggnadsområden, som har fått sacka efter under krisen därför att speciellt kommunernas ekonomi har försämrats. Där krävs omfattande utbyggnader, och dessa utbyggnader kommer ju då att bli av en art, som kan bilda marknad för nya typer av industriprodukter, nya typer av teknik, och det är dessa typer av produkter och teknik som vi i första hand borde befrämja. Det är för att skapa den typen av produktion som man bl. a. borde investera i industrin. Men det är inte den utvecklingen som storfinansens tänker sig. Den har sina varor som den vill producera, sådana som ger högre profit men som sämre täcker mänskliga behov.

Om man fogar in Sveriges Investeringsbanks politik i ett kvalitativt sett annat perspektiv, så får man också en utveckling här i landet som bättre tjänar de arbetandes intressen. Enligt vad jag förstår är en av bristerna i socialdemokraternas resonemang i denna fråga att de inte ser att kapitalets intressen fordrar en typ av strukturomvandling, folkflertalets och de arbetande människornas intressen fordrar en helt annan. De är sines emellan inte

förenliga. Det största misstag en arbetarrörelse kan göra, politiskt och ideologiskt, är när den säger: Bara det går bra för kapitalisterna går det också bra för arbetarna. I vpk har vi inga sådana illusioner. Vi vet att de arbetandes intressen kräver en helt annan industripolitik, en helt annan typ av omvandling och en helt annan aktivitet från samhälleliga institutioners sida – både kvantitativt och kvalitativt – än vad storfinansens intressen gör.

Vi menar inte att Sveriges Investeringsbank som hittills varit fallet skall ha som en huvuduppgift att ställa upp för storfinansens katastrofala typ av strukturomvandling. Därför har vi ställt det villkoret i den motion vi avlämnat att för att riksdagen skall ge Investeringsbanken ökade resurser skall garanti lämnas att de används på ett sätt som är i det arbetande folkets, i flertalets intressen. I annat fall tycker vi inte att Sveriges Investeringsbank har särskilt stort existensberättigande, för då fyller ju Skandinaviska Enskilda Banken precis samma uppgift. Då är det nästan hederligare att denna bank får göra det, för då vet man åtminstone vad det är fråga om.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till vpk-motionen i ärendet.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tror att Jörn Svensson har fel när han säger att Skandinaviska Enskilda Banken fyller samma behov som Investeringsbanken när det gäller att tillgodose kapitalbehovet, men jag skall återkomma till det senare i mitt inlägg.

Hugo Bengtsson sade att det här är sista gången vi diskuterar Investeringsbanken. Det är det väl inte – vi återkommer ju till frågan nästa år – men det är säkert sista gången i år.

Vi som står bakom utskottsmajoritetens skrivning är ense med reservanterna om att det är viktigt att Investeringsbanken får ett sådant kapitaltillskott som banken behöver för sin viktiga verksamhet, och Hugo Bengtsson har här redogjort för de uppgifter banken har, nämligen att ställa riskvilligt kapital till förfogande för olika projekt. Banken har en betydelsefull roll att spela när det gäller att bidra till finansiering av investeringar inom näringslivet som inriktas på rationalisering, strukturanpassning och utveckling samt att medverka vid finansiering av svensk export. Men på den punkten finns också – vilket vi fattade beslut om i våras – exportkreditnämndens möjligheter att gå in på olika sätt. Riksdagen har ju fattat ett beslut om att ställa 40 miljarder kronor till exportkreditnämndens förfogande. Det finns alltså väl tilltagna anslag.

Men jag vill hävda att vår grundinställning är densamma som reservanternas. Vi anser det viktigt att Investeringsbanken har tillräckligt med resurser.

Vad är det då som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna åt? Bl. a. anser vi att kapitaltillskottet på 300 milj. kr. för teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank är tillräckligt, men reservanterna anser inte det. Banken får ju med det tillskottet en betydande förstärkning av sin utlåningskapacitet samtidigt som banken får en ökning av den statliga garantin från 4 till 5 miljarder kronor. Denna statsgaranti är av utomordentlig betydelse och den

Onsdagen den
22 november 1978

*Kapitaltillskott till
Sveriges Investe-
ringsbank AB*

är väsentlig för att banken skall erhålla fördelaktiga villkor i sin utländska upplåning. Vi anser alltså att det tillskott som banken nu får är till fyllest för dess verksamhet.

Hugo Bengtsson tog upp frågan om bankens framtida verksamhet. Jag kan då nämna att man i kapitalberedningens huvudbetänkande, Kapitalmarknaden i svensk ekonomi, behandlade Investeringsbankens verksamhet i ett särskilt avsnitt. Detta betänkande har remissbehandlats och bereds nu inom regeringskansliet. Och i den nu föreliggande propositionen uttalas att Investeringsbankens framtida roll kommer att tas upp vid behandlingen av kapitalmarknadsutredningens förslag och i samband med en kommande näringspolitisk proposition, som vi förväntar oss skall läggas fram under mars månad nästa år.

Därför anser vi att det nu föreslagna kapitaltillskottet på 300 milj. kr. och ökningen av statsgarantin med 1 miljard kronor är tillräckliga för att banken skall kunna klara sina uppgifter. Jag vill återigen understryka, att banken har en viktig roll när det gäller att se till att den svenska industrin får riskvilligt kapital vid sin upplåning. Vi skiljer oss inte på något sätt i det avseendet. Vad som skiljer våra uppfattningar är att man från socialdemokratiskt håll vill att banken skall få 200 miljoner till.

I utskottsbetänkandet behandlas också vpk:s motion 1978/79:17, och Jörn Svensson var uppe och talade om den. Där ställer man upp särskilda villkor för att man skall godkänna det kapitaltillskott som Investeringsbanken nu skall få. Från vpk vill man alltså att bankens verksamhet framdeles skall inriktas på ett industriprogram, vars innebörd man i motionen anger mycket summariskt. Såvitt jag förstår får man gå tillbaka till vpk:s partimotion 1977/78:867 för att vaska fram vad vpk menar.

Jörn Svensson har redogjort för vad han anser att man skall satsa på, och det är ett samhälleligt industriprogram. Man får då se på punkterna i partimotionen 867 för att klara ut detta. Vissa delar behandlade vi redan i våras i riksdagen i samband med den näringspolitiska debatten. Det gällde i första hand dels satsning på ökad förädlingsgrad inom landet, dels att vpk ville avskärma Sverige – vi skall leva ett tämligen eget liv utan att vara så beroende av export. Vi skall inte exportera så mycket av våra energi- och resursslukande råvaror och halvfabrikat. Den trenden ville man alltså bryta.

Vi sade i våras att vi måste öka förädlingsgraden, och vi har samma uppfattning nu. Vi har också samma uppfattning vad gäller klok resurs- och energihushållning – där råder inga delade meningar. Utskottet var också i våras, när vi diskuterade näringspolitiken, enigt om detta.

Vad vi däremot inte är överens om är en hel del andra punkter i vpk:s industripolitiska program. Under punkten 3 på programmet i vpk-motionen säger man:

”Industriplanen förverkligas främst genom en utbyggnad av:

3. *Statliga industrier.* Dessa skall bilda en bas för ekonomisk utveckling av de regioner till vilka de lokaliseras. De behöver inte nödvändigtvis alltid vara stora enheter. Deras produktion bör inriktas på avancerade maskiner och

redskap för t. ex. utrustning av effektiv kollektivtrafik, för miljöskydd, system för att minimera monotont och hälsofarligt tungt arbete, material för energisnåla men komfortabla bostäder.”

Men pågår inte sådant här, Jörn Svensson? Jo, det är just det som pågår i Sverige. Visst inriktar man sig på avancerade maskiner. Men nu vill inte Jörn Svensson att man skall inrikta sig på avancerade maskiner, som t. ex. robotar som tar bort besvärande och tungt arbete. Men jag förmodar att sådana maskiner skall få finnas. Komfortabla bostäder är väl ingen emot, eller system för att minimera monotont och hälsofarligt tungt arbete.

Ett förbehåll för att vpk skall kunna vara med och stötta propositionens förslag är det man säger vidare i det industripolitiska programmet i motionen:

”För att kunna genomföras kräver industriplanen:

4. *Samhällsfonder under lönarbetarkontroll.* Dessa fonder bör byggas upp dels genom en skärpt beskattning av bolagsvinster och stora förmögenheter m. m., dels genom ett årligt överförande av en viss del av aktiekapitalet i de kapitalistiska bolagen. Fonderna skall kunna användas för insatser i de existerande företagen men också utgöra en grund för genomförandet av industriplanen.

Detta kräver också:

5. *Nationalisering av privata affärsbanker och försäkringsbolag ---.*”

Det är alltså väsentliga krav som vpk vill ha tillgodosedda för att kunna biträda propositionens förslag om att Investeringsbanken skall få 300 miljoner för att stötta upp basindustrier. Dessa är enligt Jörn Svensson privatkapitalistiska, och därför skall de inte ha något stöd. Det är tydligen lika bra att de får rasa ihop, så att vi får en högre grad av arbetslöshet än vi nu har – enligt Jörn Svensson.

Men Investeringsbanken har varit med om att finansiera stora delar av stålindustrin, och det är ju rätt väsentligt att vi kan få en fungerande svensk stålindustri. Banken är också i många olika sammanhang inkopplad på finansiering av nya typer av teknik. Också inom Jörn Svenssons hemlän är banken involverad i stora projekt för att ta fram just den typ av teknik som här har efterlysts. Det är inte särskilt långt från Malmö till Arlöv, där man kan se på något av de olika system som Investeringsbanken varit med och satsat på, t. ex. ett containersystem, Blomatic, som används för att underlätta vid transporter – genom att sänka bakkdelen på en lastvagn kan man köra in under en container och på det sättet lyfta upp denna på vagnen. Jag kan också nämna – för att nu fortsätta att hålla mig inom Malmöområdet – att man satsar på ett nytt bromssystem. Även på jordbrukssidan satsas betydande belopp.

Det är alltså inte bara stora kapitalistiska företag som får låna pengar för utvecklingsprojekt hos Investeringsbanken, utan det får också många små företag som har riskfyllda projekt.

De krav som vpk framfört i det här sammanhanget har ingen velat ställa sig bakom av naturliga skäl. Om man löper linan ut och ser på konsekvenserna av det som framförts i vpk:s hemställan, så finner man att vi skulle behöva

genomföra en fullständig och total omstrukturering av svenskt näringsliv. En nationalisering av både privata affärsbanker och försäkringsbolag skulle säkerligen medföra detta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Sven Anderssons i Örebro försvar är en aning oklart och dubbelbottnat. Bl. a. försöker han sidsteppa frågan genom att säga att vi redan har den utveckling som vpk anser det vara lämpligt att främja och som vi menar att Investeringsbanken skulle utgöra en byggsten i. Men har vi en sådan utveckling? Se på vad som hänt inom svenskt näringsliv under de senaste 10–15 åren och som skärpts under 1970-talet! På vilka industrier har man velat satsa statliga medel, för vilka har man velat ta risker?

Man kan satsa på en utveckling som leder till ökat antal sysselsättnings-tillfällen inom industrin – det beror på vilka typer av industrier man satsar på. Svensk storfinans har emellertid inte satsat på de typer av industrier eller på en sådan utveckling som givit ökad sysselsättning. Vi vet ju alla, även Sven Andersson, att industrisysselsättningen har minskat i landet. Den totala mängden utbudet arbete har också minskat sedan 1965, det är bara det att vi fått fler deltidsarbetande, så det ser ut att vara fler arbetstillfällen än det är.

Man kan också satsa på en utveckling som innebär att man stimulerar till en omfattande kapitalutförsel och därmed drar arbetstillfällen ut ur landet. Det är vad storfinansens har gjort, och det är den utvecklingen som Sven Andersson vill att vi skall fortsätta att ställa upp på. Men vpk menar att den typen av kapitalflykt skall motarbetas. Det skall ställas som villkor att den inte skall förekomma, i alla händelser inte i den enorma utsträckning som nu sker. Kapitalflykten drar nämligen arbeten ut ur landet, och de pengarna skall satsas här hemma.

Det jag beskrivit innebär två skilda utvecklingslinjer. Det är inte alls samma utveckling det är fråga om. Sven Andersson står för en utveckling som innebär att man tillåter kapitalflykt. Vi står för en utveckling som innebär att man motarbetar kapitalflykt. Man kan också stå för helt olika linjer när det gäller robotisering och rationalisering. Man kan stå för en typ av robotisering som ökar mekaniken och de själlösa momenten i arbetet. Det är den som storfinansens står för, men man kan också stå för en typ av automatisering som ökar arbetarens självständiga insats i produktionen. Det är vad vi eftersträvar, men det är inte den utvecklingen som har dominerat under storfinansens herravälde. Man kan också stå för en utveckling som innebär att arbetarinflytandet över strukturomvandlingen blir det dominerande, eller man kan välja en utveckling som innebär att storfinansens kortsiktiga vinstintresse kommer att styra strukturomvandlingen. Vi står för det förra, Sven Andersson för det senare. Däri ligger den stora principiella skillnaden.

HUGO BENGTTSSON (s):

Herr talman! Låt mig först säga att Sven Andersson troligen har missuppfattat mig. Jag sade inte att det är sista gången vid diskuterar kapitaltillskott till Sveriges Investeringsbank AB. Jag sade att det definitivt *inte* är sista gången vi diskuterar det här. Vi är alltså helt överens på den punkten. Jag är nämligen övertygad om att det kommer att behövas ytterligare kapitalinsatser.

Får jag sedan som ett svar till Jörn Svensson men också till Sven Andersson säga följande. Jörn Svensson sade att vpk menar att pengarna skall användas i det arbetande folkets intresse. På den punkten råder det säkert inga delade meningar. Från socialdemokratiskt håll har vi vid upprepade tillfällen pekat på behovet av aktiva insatser för att vända den utomordentligt oroande nedgången i industrins investeringar, detta för att förbättra sysselsättningen. Enligt min mening ligger det i det arbetande folkets intresse att få in kapitalet, så att det gör nytta i vårt näringsliv på så sätt att människorna får sysselsättning och kan göra produktiva insatser. Vi har på socialdemokratiskt håll inga invändningar emot att, som vpk säger i sin motion, satsa på eftersatta områden. Jag är medveten om att det i vpk-motionen rör sig om en exempelsamling, men där nämns bl. a. miljöskydd, alternativ energiproduktion och kollektiva transportmedel. Vi menar också att det är nödvändigt att satsa på dessa områden, men vi tror inte att man skall satsa uteslutande på dessa.

I anslutning härtill vill jag säga till Sven Andersson att en ökning av bankens eget kapital med 500 milj. kr. som vi föreslår skulle innebära att bankens upplåningsrätt ökar med 4 miljarder kronor. Dessa pengar kommer otvivelaktigt att behövas i samband med den rationalisering och strukturanpassning som nu genomförs och som kommer att genomföras i vårt näringsliv under den närmaste tiden. Vi skall också komma ihåg att när Investeringsbanken går in är det ofta fråga om ett risktagande, som inte kan göras av våra vanliga affärsbanker. Men det är en satsning som enligt vår mening är både riktig och nödvändig och som inte kan göras av de vanliga bankerna. Det är nödvändigt om vi vill göra vår industri konkurrenskraftig internationellt. På den punkten tror jag att vi är överens. Ett bifall till reservationen skulle alltså innebära att vi får större möjligheter att på litet sikt klara de här sakerna.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Först en ursäkt till Hugo Bengtsson. Jag hörde tydligen fel, och det är riktigt att vi kommer att diskutera Investeringsbanken i vår också.

Trots allt kommer banken med utskottsmajoritetens förslag att få ett kapitaltillskott på drygt 10,4 miljarder kronor. Det anser vi vara tillräckligt för bankens verksamhet fram till nästa budgetår.

Det är mycket intressant att diskutera med Jörn Svensson. Vi har helt olika näringslivsfilosofier. Hans debatt gäller den här manipuleringsteorin, och han talar om hur vi människor blir manipulerade av storfinansen. Det ligger

naturligtvis en hel del i det. Flertalet människor köper produkter som tillverkas av stora företag. Jag kan förstå att han tror att de ungdomar som köper transistorradioapparater, stereoanläggningar, kassettspelare, gitarrer eller affischer av idoler är manipulerade av storfinansen, lika väl som de som följer klädmotet.

Men är det verkligen så att man i detta, som Jörn Svensson gör, kan se en ödesbestämd utveckling? Jag ifrågasätter det starkt. Vi har här i Sverige genom olika lagar dragit upp ramar för hur näringslivet skall arbeta. Den utveckling som vi haft har medfört att vi fått en hygglig levnadsstandard, som gjort att allt fler kan efterfråga konsumtionsartiklar, fritidsaktiviteter och samhällelig service. Att samtidigt sysselsättningen inom industrin har minskat är naturligtvis en av följderna av de olika rationaliseringar som gjorts. Men huvudsyftet med all rationalisering har självfallet inte varit att slå ut människor. Genom rationaliseringarna har människorna fått möjligheter att skapa annan efterfrågan, som gett sysselsättning – även på servicesidan. Jag tycker att det också bör tas med i bilden när man, som Jörn Svensson gör, diskuterar en framtida industriplan.

Men Jörn Svensson har sin principiella uppfattning: staten skall äga produktionsmedlen, eftersom det endast är staten som har möjlighet att fullgöra de uppgifter inom näringslivet som vpk önskar. På den punkten har vi nog svårt att mötas.

Kvar står det faktum – och det vill jag understryka – att Investeringsbanken fyller ett väsentligt behov. Jörn Svensson skulle utan att blinka vilja sätta krokben för bankens möjligheter att trygga sysselsättningen inom massaindustrin och stålindustrin bara därför att utskottet inte gått på vpk:s linje i näringspolitiken. Det är följderna av det hela. Om ni var tungan på vågen, skulle det bli betydande svårigheter för svensk industri att upprätthålla den nuvarande sysselsättningen.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Nu gör Sven Andersson i Örebro det verkligen alldeles för lätt för mig. Är det något som är lätt att påvisa så är det att de satsningar som man har förutsatt skall ske inom de tunga basnäringarna här i landet, såsom skogsindustrin och den tunga stålindustrin, och som Sven Andersson tydligen vill att en statlig bank skall ställa upp på, har vi själva här i riksdagen dragit upp riktlinjerna för. Den borgerliga majoriteten plus socialdemokratin har t. o. m. gett riktlinjer för hur dessa nyinvesteringar skall minska sysselsättningen. Det är ju tusentals jobb som skall bort i dessa tunga industrier.

Det är den utvecklingen vi ifrågasätter. Vi menar att man med en kraftig höjning av förädlingsgraden får helt andra möjligheter att öka sysselsättningen i stället för att minska den. Det är ett exempel på hur man med olika typer av strukturomvandling kan uppnå rakt motsatta effekter. Vad Sven Andersson och hans parti hela tiden ställt upp på är en typ av strukturomvandling som ökar utslagningen och ökar skillnaden mellan A-laget och B-laget bland de arbetande här i Sverige. En sådan strukturomvandling minskar

sysselsättningen i industrin och ökar därmed arbetslösheten.

Hugo Bengtsson säger att visst vill socialdemokratin satsa kapital för att det skall bli en ökad sysselsättning. Men, Hugo Bengtsson, borde inte vi inom arbetarrörelsen litet oftare och litet intensivare fråga oss: Vad skall vi satsa på och vilken sorts produktion skall vi bygga ut? Skall vi verkligen ställa upp på storfinsansens strukturomvandling eller skall vi styra och kontrollera strukturomvandlingen i folkflertalets intresse? Det är det frågan gäller. Det skulle vara intressant att veta var Hugo Bengtsson står i den frågan, om han nu någonsin ställt sig den under sin politiska karriär.

Det är möjligt att jag är en dålig pedagog, men jag skall med ett exempel försöka illustrera vad jag menar. Hugo Bengtsson kommer från samma valkrets som jag. Han kommer ifrån en varvsort – Landskrona. Han vet att Landskronavarvet skall utsättas för en mycket kraftig nedbantning som resultat av den kapitalistiska strukturomvandlingen. Han vet också att när det tidsperspektiv kommer som ligger bortom folkpartiregeringens senaste varvsproposition, dvs. bortom 1981, så finns det klara planer på att hela Öresundsvarvet skall läggas ned. Man skall ha kvar ett reducerat antal varv, och till de varven hör alltså inte Öresundsvarvet.

Skall vi acceptera en sådan utveckling? Är det det vi skall ställa upp på, Hugo Bengtsson? Vore det inte bättre om vi satsade på en omfattande statlig utbyggnad av t. ex. den inrikes sjöfarten och den kollektiva trafiken? Vad skulle följderna härav bli? Jo, följderna skulle bli att varven inte lämnades åt den kapitalistiska marknaden. Med en statlig investeringspolitik skulle man faktiskt skapa en växande marknad för den typ av produkter som bl. a. varven så väl skulle kunna framställa.

Det är skillnaden mellan att passivt finna sig i storfinsansens strukturomvandling och att aktivt och styrande ingripa för att skapa förutsättningar för att förhindra fallissemang, nedläggningar och ökad arbetslöshet.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag gjorde det tydligen inte alldeles lätt för Jörn Svensson när han skulle påvisa hur utskottsmajoriteten och särskilt vi folkpartister genom dessa strukturella insatser hade medverkat till att göra människor arbetslösa. Jag medger gärna att många blivit friställda genom den strukturella omdaning som skett inom stålindustrin. Men vilket är det väsentliga, Jörn Svensson? Är det inte väsentligare att man kan behålla den avgjort större delen av de verksamma inom den branschen genom att denna över huvud taget får möjligheter att överleva?

Jörn Svensson gör det verkligen lätt för sig när han säger att vi skall satsa på andra produkter men att det inte funnits något program och när han talar om den kapitalistiska stordriften och radar upp alla andra schabloner. Problemet har ju varit att i möjligaste mån säkerställa fortsatt drift och rädda sysselsättningen för de människor som är verksamma inom branschen. Men självfallet får man räkna med att många vid en omstrukturering får flytta på sig. Det kan givetvis medföra problem, som man får lösa genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Onsdagen den
22 november 1978

*Kapitaltillskott till
Sveriges Investe-
ringsbank AB*

Det satsas trots allt väsentliga summor på att ta fram en ny teknik. Vi hade i våras en diskussion när vi tog STU-propositionen, där de principiella riktlinjerna för svensk forskning och utveckling på industriområdet drogs upp. Bl. a. när det gäller kollektivtrafiken, som Jörn Svensson tagit upp i dag, lade man upp ett femårsprogram. Självfallet måste man förutsätta att detta kommer att skapa sysselsättningstillfällen.

HUGO BENGTTSSON (s):

Herr talman! Jörn Svensson undrar hur vi inom socialdemokratin diskuterar de här frågorna. Han menar väl – underförstått – om vi över huvud taget diskuterar dem. Jag kan försäkra att vi diskuterar dem mycket, mycket ingående och att vi är på det klara med vad vi vill i de här sammanhangen.

Men, Jörn Svensson, vi lever i det här landet inte i något lufttomt rum, där vi kan handla fullständigt oberoende av alla andra. Jörn Svensson tar varven som exempel och säger: Hugo Bengtsson bor själv i en varvsort och känner till problemen. Man har diskuterat starka neddragningar och eventuellt en nedläggning i förlängningen av detta, och vi vet att strukturförändringar sker i vårt näringsliv. Vi har varv i Landskrona och på en del andra orter, vi är där beroende av vad som händer ute i världen i övrigt och som påverkar våra möjligheter att sälja dessa fartyg. Vi vet också att vi inte kan fortsätta att bygga som om ingenting hade hänt.

Vi måste naturligtvis anpassa oss till de förhållanden som är rådande. Jag kan dock försäkra Jörn Svensson att vi inte är beredda att ställa människorna utan utkomst och låta kapitalet och profiten vara avgörande och säga: "Nu stänger vi här och nu stänger vi där. Var så goda och ge er i väg!" Vi är i stället angelägna om att se till att varenda människa kommer att ha sin sysselsättning för framtiden. Vi ger inga garantier för att de kan stå kvar i det arbete eller objekt som de sysslar med i dag, men vi är ytterligt angelägna att se till att människorna har sin sysselsättning också i framtiden.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Bara två korta noteringar till några avslöjande formuleringar i Hugo Bengtssons senaste inlägg.

För det första framskyntar i hans bild av svensk strukturomvandling ett drag av obönhörlighet: det går inte att göra någonting åt det här. Det menar vi är kapitulationspolitik. Även om man lever i en allmänt kapitalistisk struktur är det möjligt att med ett ökat antal styrmekanismer och aktiva ingripanden, stödda av den samlade arbetarrörelsen och med staten som politiskt redskap, skapa andra marknadsförhållanden, som jag här har försökt redogöra för när det gäller varven. Det är märkligt att Hugo Bengtsson aldrig här i kammaren har velat ställa upp när vi kommunister har drivit en diskussion om det.

För det andra är det bra avslöjande när Hugo Bengtsson talar om "vår svenska industri". Det är inte "vår" industri, Hugo Bengtsson, utan det är storfinansens industri till större delen i det här landet. Men vi skall hoppas – för det arbetande folkets skull – att det i framtiden skall bli *vår* industri.

HUGO BENGTTSSON (s):

Herr talman! Jag skall tala om för Jörn Svensson att på socialdemokratiskt håll kommer vi aldrig att kapitulera. Det bör Jörn Svensson göra fullständigt klart för sig. Vi kommer att se till att de pengar som satsas kommer att användas på ett sådant sätt att de kommer det arbetande folket till godo.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det är ju trösterikt att höra detta. Då kan man alltså hoppas på att socialdemokraterna här i kammaren ändrar sin hittillsvarande politik – för ni var ju med och hjälpte borgarna att rösta bort 4 000 jobb i handelsstålsindustrin, 8 000 jobb i specialstålsindustrin och åtskilliga tusen jobb i varvsindustrin. Ni har aldrig haft några alternativa yrkanden beträffande de delarna av de borgerliga industripolitiska propositionerna. Men det är glädjande om vi i framtiden kan samlas bakom krav av den typ som vpk i de här sammanhangen har framfört.

Jag hälsar Hugo Bengtsson välkommen.

Överläggningen var härmed slutad.

ANDRE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande förstahandsyrkandet i motionen nr 17 av Lars Werner m. fl. Därefter företas utskottets hemställan i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Förstahandsyrkandet i motionen nr 17 av Lars Werner m. fl.

Propositioner gavs på dels bifall till, dels avslag på detta yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren beträffande näringsutskottets betänkande nr 8 avslår förstahandsyrkandet i motionen nr 17 av Lars Werner m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit nämnda motionsyrkande.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 265
Nej – 12

Utskottets hemställan i övrigt

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. samt 3:o) andrahandsyrkandet i motionen nr 17 av

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Kapitaltillskott till
Sveriges Investe-
ringsbank AB*

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Kapitaltillskott till
Sveriges Investe-
ringsbank AB*

Lars Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Hugo Bengtsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Jörn Svensson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i övrigt i betänkandet nr 8 antar utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit andrahandsyrkandet i motionen nr 17 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 128
Nej - 12
Avstår - 137

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i övrigt i betänkandet nr 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 119
Avstår - 12

§ 16 Nationalisering av bilindustrin

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1978/79:10 med anledning av motion om nationalisering av bilindustrin.

*Nationalisering av
bilindustrin*

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:1985 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om skyndsamt förslag till nationalisering av den svenska bilindustrin.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1985.

Reservation hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högström och Karl-Erik Häll (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

NILS ERIK WÅÅG (s):

Herr talman! Volvo är Nordens största industrikoncern. Omsättningen var 1977 16,2 miljarder kronor. 44 000 personer sysselsätts av Volvo i Sverige vid 30 fabriker och hos 700 underleverantörer. Saab-Scania hade 1977 42 000 anställda, varav 35 000 i Sverige. Ändå är Volvo och Saab-Scania små bland världens biltillverkare.

Tack vare ett skickligt utvecklingsarbete och ett djupt rotat kvalitetsmedvetande tillverkar Volvo och Saab-Scania var för sig världens bästa lastbilar, vill jag påstå. En gemensam marknadsföring skulle kunna göra det lilla Sverige till en jätte inom den snäva sektorn för stora lastbilar. Redan med nuvarande försäljning skulle Volvo och Saab-Scania tillsammans bli den näst störste på Europamarknaden.

En lastbil innehåller mycket stål. Att förädla det svenska stålet så långt som det är möjligt är verkligen ett högst angeläget näringspolitiskt mål. Det är en höjning av förädlingsgraden, som Jörn Svensson talade för i anslutning till det föregående ärendet.

För att man skall kunna utveckla både bilen och marknaden bör enligt den mening vi uttryckt i vår partimotion 1977/78:1640 staten gå in med riskvilligt kapital och genom ett utvecklingsbolag samordna tillgängliga resurser. Den linje som vi skisserat i vår partimotion skulle utan omställningsproblem ge de bästa möjligheterna att utveckla såväl de svenska lastbilarna som de svenska personbilarna.

Det svenska samhället är i det här läget bättre betjänt av de åtgärder vi föreslagit än av ett förstatligande som föreslagits i motionen 1977/78:1985. För den motiveringen har vi reserverat oss i näringsutskottets betänkande 1978/79:10.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation.

Onsdagen den
22 november 1978

*Nationalisering av
bilindustrin*

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Nationaliseringar och förstatliganden löser naturligtvis i sig inga industriproblem i ett kapitalistiskt marknadssamhälle som det svenska. En missuppfattning som är vida utbredd bland framför allt borgerliga ekonomer är att förstatliganden i de västeuropeiska marknadsekonomierna har betytt socialiseringar eller åtminstone risker för socialiseringar. Detta har framförts också i det här landet. Borgerliga företrädare har under den socialdemokratiska regeringens tid sagt att socialdemokraterna ville socialisera Sverige när samhället skulle ingripa. Det är en absurd tankegång när man ser på den industri- och näringspolitik som socialdemokratin fört i det här landet under de senaste 60 åren.

Vi har motionerat om att samhället borde gå in och överta Volvokoncernen för att få inflytande och insyn. Då menar vi naturligtvis inte bara ett övertagande utan också att en aktiv politik skall bedrivas med hjälp av detta inflytande och denna insyn. Och det är någonting helt annat än ett övertagande av företaget så att säga på systemets villkor. Det finns internationella exempel här. Frankrike har under efterkrigstiden haft stora delar av bilindustrin förstatligad, men det har ju inte betytt någonting alls, varken investeringsmässigt eller arbetsmarknadsmässigt för de franska bilarbetarna eller det franska samhället i övrigt, eftersom det varit ett övertagande på kapitalets villkor. Det är inte det vi åsyftar.

Det har talats mycket också här i Sverige under de senaste åren om ekonomisk demokrati och hur viktigt det är att skaffa sig inflytande och kontroll över investeringar och annat. Men så länge vi inte gör verklighet av de propåerna blir det naturligtvis inte något inflytande. Då får vi finna oss i att storföretag som Volvo utan vidare låter stora delar av sitt kapital vandra ut ur landet. I det här fallet gäller det Norge, ett grannland. Men Volvo har också etablerat sig och etablerar sig fortfarande i stor utsträckning på den internationella marknaden. Det senaste exemplet är den stora fabrik som företaget tänker bygga i Brasilien. Den frågan har jag diskuterat i annat sammanhang i den här kammaren.

Det är självklart att stöttar man en stor fabrik för bussar och lastbilar i Brasilien så kommer det inte att främja sysselsättning och annat här hemma i Sverige. Men sådant agerande kommer vi naturligtvis att få se från Volvo och andra storföretag så länge vi inte har skaffat oss kontroll över deras kapitalrörelser och över deras investeringar.

Det som är intressant vid ett aktivt samhällsövertagande är vilken produktionsinriktning man sedan låter den aktuella industrin gå in för. För den svenska bilindustrin, både Volvo och Saab – och det är Volvo som är aktuellt i det här sammanhanget – har produktionsinriktningen under de senaste decennierna gällt en utveckling mot allt större, dyrare, tyngre och alltmer bränsleslukande biltyper. Man har, som man säger på det privatekonomiska fikonspråket, vänt sig till nya segment av köpare, dvs. vänt sig till de attraktiva exportmarknaderna, framför allt USA, där man kan avyttra stora och dyra bilar. Naturligtvis har man samtidigt vänt sig från den inhemska marknaden, där vanliga löntagare numera har svårt att köpa de svenska

bilarna därför att de är för dyra. De svenska segmenten passar inte Volvo, och därför har man satsat på utlandsmarknaden. Det har man naturligtvis gjort därför att den har varit attraktiv. Detta har gett företaget mera pengar, mera profit, men det har inte varit bra för det svenska samhället med en sådan produktionsinriktning.

Kan det vara vettigt att ett stort bilföretag satsar på en sådan inriktning av sin produktion som den nuvarande, när vi vet att vi kanske inom några tiotal år kommer att få brist på fossila bränslen? Det borde i stället tala för att man skulle gå in för andra konstruktioner som var mer bränslesnåla eller kanske t. o. m. försöka få fram nya typer av bilar än de som tillverkas i dag.

Det är som vanligt: man satsar ohämmat på en marknad så länge den ger profit. Vi kan jämföra med varven, som det har talats om förut här. Där har det sedan 1950-talet satsats utan hejd på tanktonnage, och vi har byggt upp en stor varvsindustri. Nu står vi där helt plötsligt, när det inte går att sälja dessa fartyg. Det borde stämma till eftertanke också när det gäller produktionsinriktningen inom bilindustrin.

Utskottet säger i sin skrivning:

”Bilindustrin står inför en rad svåra problem. Konkurrensen inom branschen är hård, och internationellt finns en viss överkapacitet. De svenska företagen måste för att hävda sig vidareutveckla sina produkter, bl. a. för att anpassa dem till de nya bestämmelser rörande säkerhet, bränsleförbrukning och avgasutsläpp som nu införs i flera länder, t. ex. USA. Detta ställer stora krav på teknisk kompetens och på finansiella resurser.”

I den socialdemokratiska reservationen säger man: ”Starka skäl talar därför för att samhället aktivt bör stödja branschens egna ansträngningar att hävda sig i den internationella konkurrensen.”

Är ni inte oroliga för att de här satsningarna, som skall göras med samhällets-skattebetalarnas pengar men som skall handhas av det privatkapitalistiska företaget Volvo, kommer att leda till att vi efter några år får samla ihop soporna efter den svenska personbilsindustrin, precis som vi nu har fått samla ihop soporna efter stålindustrin och varvsindustrin, som för några år sedan ansågs vara så väldigt framgångsrika och bärande industrier här i landet?

Vi har redan sett Japans inträde på bilmärknaden med nya, billiga modeller, som varken vi eller andra västeuropeiska biltillverkare kan konkurrera med. Sydkorea ligger i startgroparna med flera nya modeller, som man är beredd att dumpa marknaden med. Man håller låga priser, som man naturligtvis har åstadkommit genom att hänsynslöst utnyttja arbetskraften i sitt eget land.

Riskerna är för stora för att avgörandet skall överlämnas till det privatekonomiska företaget på det sätt som man här vill. Det hjälper alltså inte att ge statligt stöd, som det sägs i både reservationen och utskottsbetänkandet, och sedan lita på att branschen skall klara av saken. Volvo har ju redan för några år sedan fått 100 milj. kr. av AP-fondsmedel. Var har man gjort av dem? På vad sätt har det varit nyttigt för Sverige, för svenska löntagare och för de anställda i Volvo att man fick de pengarna? Det behövs alltså inflytande och påverkan

för att ge produktionen en förändrad, för hela samhället nyttig inriktning.

Vi kommer antagligen att behöva bilar också i framtiden, men det är föga troligt att de kan komma att se ut som de gör i dag. Utskottet har nämnt att det kommer nya krav på rening, och jag har själv tagit upp risken för bränslebrist i framtiden; den kommer vi säkert att få se. Sådana omständigheter kommer med nödvändighet att driva fram andra konstruktioner, men då måste man satsa på sådana i dag. Det kommer aldrig ett privatekonomiskt företag att göra.

Satsningar inom kollektivtrafik och varutransport kan också bli behövliga och nödvändiga. Genom ett samhälleligt övertagande borde man alltså kunna driva fram och få en bättre inriktning av produktionen. Men det kan inte överlämnas till AB Volvo ensamt, utan det måste till ett samhällsinflytande, en påverkan på produktionsinriktningen. Det kan bara ske om samhället övertar och aktivt driver dessa frågor. De får inte överlåtas till bilbranschen eller Volvo.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1985.

NILS ERIK WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! Oswald Söderqvist har i stora delar argumenterat för vår reservation. Den förutsätter nämligen att ett utvecklingsbolag för bilområdet bildas, och i det bolaget skall också Volvo och Saab-Scania ingå.

Sedan tror jag att Oswald Söderqvists bedömning beträffande Volvos satsning på större och dyrare bilar inte är riktigt korrekt. Jag vill bara erinra om Volvo 66 och Volvo 343 som är småbilar och som uppenbarligen – inte minst när det gäller Volvo 343 – står sig bra på småbilsmarknaden i Europa.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är en viss skillnad på min argumentation och den som finns i den socialdemokratiska reservationen. Det kan nog vara bra att bilda utvecklingsbolag i samarbete med kapitalet – det har vi sett många socialdemokratiska exempel på. Men dessa har inte hittills lett till något reellt inflytande på vare sig företagets investeringar, kapitalplaceringar eller produktionsinriktning, utan man har ställt upp på kapitalets villkor. Det skulle också bli följden om man anammade skrivningarna i den socialdemokratiska reservationen.

Beträffande biltyper är det alldeles klart, något som man också kan utläsa av bilbranschens egna skrivningar, att de riktar sig mot mer kapitalstarka köpare. Det finns nog delade meningar om huruvida de satsningar som har gjorts på mindre bilar har varit framgångsrika. Det är väl inte så säkert att Volvo, om företaget får fortsätta ensamt, kommer att satsa på något slags folkbilar. Det är nog i stället föga troligt. Man behöver kapitalstarka köpare och därför satsar man på de attraktiva exportmarknaderna så länge det går. Om det inte går blir det samhället och skattebetalarna som får sopa upp efter företaget. Det har vi hundratals exempel på sedan tidigare.

BENGT SJÖNELL (c):

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Nationalisering av
bilindustrin*

Herr talman! I näringsutskottets nu aktuella betänkande nr 10 behandlar utskottet vpk-förslag om nationalisering av bilindustrin. Efter att grundligt ha behandlat och gått igenom de olika argumenten och förslagen har utskottet enhälligt beslutat att avstyrka motionen.

Den svenska bilindustrin är, som redan har framhållits i debatten, en ytterst väsentlig del i det svenska näringslivet. Den har också expanderat mycket kraftigt under 1960- och 1970-talen. Följande siffror illustrerar denna industris utomordentliga betydelse: Volvo och Saab-Scania sysselsätter ca 80 000 personer i Sverige. Det innebär 7 % av hela industrissysselsättningen. Dessutom är många orter helt beroende av dessa bilföretags produktion och verksamhet, inte minst via de många och i och för sig mycket betydelsefulla underleverantörerna. Särskilt stor betydelse har dessa på en rad mindre orter. Dessutom svarar bilindustrin för 10 % av den svenska exporten och tillför alltså vår statskassa mycket betydande valutainkomster.

Som redan har omvitnats här i dag står den svenska bilbranschen inför utomordentligt stora problem. Hela den svenska industrin har f. ö. genomlidit omställningar och har att bekämpa svåra problem.

Bilindustrins problem är inte bara en konjunkturföreteelse utan också en strukturell företeelse. Oswald Söderqvist var inne på detta, när han citerade en del ur utskottets betänkande, där det påpekades hur konkurrensen ständigt ökar på världsmarknaden och hur nya länder sådana som Sydkorea kommer in med konkurrenskraftiga och för andra biltillverkare rent ruinerande priser. Man kan vidare påpeka miljöutvecklingen samt kraven från miljö- och naturvännerna. Lagstiftningen skärps oavslåligt på miljöområdet, vilket är fullständigt naturligt och välmotiverat. En liknande lagstiftning börjar aktualiseras även i andra länder. Detta gör att det kommer nya bestämmelser i nya lagar, vilket ställer stora krav på tekniska och finansiella resurser och på bilindustrins förmåga att lösa problemen relativt snart.

Mot denna bakgrund måste alla samarbeta. Det är en genomgående syn som utskottet har på dessa problem. Det gäller de samhällseliga institutionerna, industrins folk och de fackliga organisationerna men naturligtvis i första hand de människor som arbetar i dessa företag, både företagsledningarna och övriga sysselsatta. Alla måste samarbeta för att försöka lösa de oerhört svåra problemen.

Man kan då konstatera, herr talman, att ett förstatligande, en nationalisering, av denna industri, ett överförande i samhällets ägo av Volvo och Saab-Scania, inte löser några problem – framför allt inte de akuta problemen, vilket Oswald Söderqvist själv var inne på. Ett förstatligande måste nog – det håller jag gärna med honom om – för att få märkbara följder innefatta och förutsätta en ändring av hela det svenska samhällssystemet till ett helt annat samhällssystem med totalt övergivande av marknadsekonomin och med helt andra principer för samhällets skötsel i övrigt.

Nu är det emellertid så, herr talman, att ca 95 % av svenska folket oavslåligt, val efter val, tillbakavisar en övergång till ett sådant samhällssystem. Därför blir alla sådana här förslag helt enkelt slag i luften, eftersom man

inte löser något problem genom att förstatliga inom marknadsekonomins ram och inte heller genom att förändra hela det svenska samhällssystemet. Utskottet har också uppfattat vpk:s förslag i detta sammanhang såsom uttryck för en mer principiell inställning, som Oswald Söderqvist tidigare utförligt har motiverat.

Den av socialdemokraterna presenterade reservationen är av samma slag som den reservation som avgavs vid behandlingen av detta ärende förra året. Den går ut på att man skall satsa pengar på att bilda ett statligt utvecklingsbolag. I detta bolag skulle Volvo och Saab-Scania ingå.

Utskottet uttalade i fjol att det onekligen fanns goda skäl som talade för ökade statliga insatser för att stimulera bilindustrins forsknings- och utvecklingsverksamhet. Det anser utskottet även i år. Det är ett starkt argument för att man måste öka bilindustrins forsknings- och utvecklingsresurser. Över huvud taget står forskning och utveckling inom industrin i centrum i dag. Näringsliv och industri kommer inte att ha någon framtid i detta land, om vi inte kan öka forsknings- och utvecklingsinsatserna. Det gäller i särskilt hög grad just bilindustrin.

I fjol ansåg utskottet att de pågående utredningarna borde få slutföras och att man skulle avvakta med beslut i frågan. Utskottet avstyrkte därför motionsyrkandet. Nu har den ena av dessa utredningar blivit klar, den utredning som bankdirektör Bert Lindström har gjort på förre industriministern Åslings uppdrag. I utskottsbetänkandet finns i koncentrat angivet vad Bert Lindström har föreslagit för olika metoder och insatser för ett icke konkurrerande långsiktigt produktions-samarbete mellan Volvo och Saab-Scania. Det är välmotiverade punkter i förslaget. Ett grundligt utredningsarbete ligger bakom, och jag är övertygad om att de berörda bilföretagen kommer att ta förslaget ad notam och utveckla det vidare till förmån för en annan syn på samarbetet på forsknings- och utvecklingsområdet än vad man har haft hittills inom företagen.

Också statens industriverk fick i uppdrag av förre industriministern Åsling att göra en utredning, som fortfarande pågår. Det är väsentliga punkter som industriverket har att utreda. Det är t. ex. frågor som rör marknads- och konkurrensförhållandena inom biltillverkningen och inom bilhandeln. Det är vidare rationaliserings- och automatiseringsfrågor, vilkas lösning naturligtvis är av avgörande betydelse för om branschen skall överleva och ha någon framtid. I utredningen skall även ingå underleverantörsfrågorna, som är av ytterst stor vikt och som jag varit inne på tidigare.

Industriverkets utredning pågår som sagt, och det finns anledning att inta samma ställning till kravet i reservationen som vi hade i fjol, nämligen att riksdagen bör avvakta utredningen.

Det kan tilläggas, herr talman, att en avgörande förutsättning för att socialdemokraternas förslag skall kunna genomföras och bör genomföras är att det finns ett aktivt intresse från företagen för att samordna sina resurser. Det har hittills inte framkommit något större intresse från det hållet. Snarare har det förmärkts ett svalt intresse. Men det är möjligt att intresset kan stegras, och jag håller inte för uteslutet att man så småningom kan komma

fram till någonting i linje med det socialdemokratiska förslaget. Men i varje fall bör vi avvakta att industriverkets utredning blir slutförd.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka avslag på motionen och på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är märkligt att höra utskottets talesman. Bengt Sjönell talar här om bilindustrin som en väsentlig del av det svenska näringslivet, hur den har expanderat, hur underleverantörer på många håll i landet är beroende av den, osv. Detta är också ganska omfattande beskrivet i utskottsbetänkandet.

Men vad vill ni då göra med bilindustrin, när man ser svårigheterna framför sig? Det är alldeles klart att denna industri kommer att möta svårigheter, kanske inom fem à tio års tid. Hur och på vems villkor skall branschen stödjas och utvecklas? Det är ju detta som är det intressanta i sammanhanget.

Skall det gå på samma sätt med bilindustrin som det gjorde med skogsindustrin, som på 1940- och 1950-talen tog ut stora vinster och lät många pappersmassefabriker m. m. slitas ut utan att man gjorde några investeringar? När det sedan inte var lönsamt längre, fick samhället sopa upp. Det finns exempel överallt i Sverige – i Ådalen, i Värmland, i Dalsland och på andra ställen.

Eller skall det göras likadant som med den svenska stålindustrin, som tog ut stora vinster på 1950- och 1960-talen och som ansågs vara så lysande och bra? Hur är det nu? Nu ropas det på statliga ingripanden. Staten får gå in och satsa pengar.

Eller skall det göras likadant som med varven, som expanderade kraftigt på 1950-talet? Det skedde ohejdat, utan kontroll, utan tanke på att det kunde komma ett tillfälle då det inte längre skulle löna sig att tillverka fartyg. Är det så ni vill att det skall göras?

Det är alldeles självklart att företagen kan man inte lita på i det här fallet. Bengt Sjönell säger: Lita på företagen. De kommer att vara med och vara intresserade av samarbete. I nästa andetag, efter några rader i sitt anförande, säger han att företagen inte har visat något aktivt intresse för att gå ihop och vara med om en samutveckling. Intresset har snarare varit svalt, sade Bengt Sjönell.

Ja, det är klart. Företagen är inte intresserade av att utveckla ett samgående eller en produktionsinriktning som är bra för samhället. De vill producera det som är lönsamt för dem just nu, och sedan när det blir olönsamt, när profiten blir för låg, kommer de att vara aktivt intresserade. Då kommer de inte att ha något svalt intresse av att ta emot statens pengar. Men då är det för sent, för då har de redan plockat ut de vinster som stått att göra och med all säkerhet fört ut pengarna ur landet.

Det behövs alltså ett aktivt ingripande, och det kan man bara göra om samhället går in och tar över i stället för att lita på företagens goda vilja. Vi vet av alltför många exempel vad den är värd.

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Nationalisering av
bilindustrin*

Onsdagen den
22 november 1978

*Nationalisering av
bilindustrin*

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag tycker att det är sorgligt och beklagligt att en så relativt ung människa som Oswald Söderqvist utmålar framtiden så fruktansvärt mörk och pessimistisk. Det förefaller som om han inte trodde att det fanns någon räddning alls för det här gamla landet.

Vi har genomgått en svår konjunkturkris. Vi har haft oerhörda påfrestningar på vår industri och på vårt näringsliv över huvud taget. Men, herr talman, det är påfrestningar och svårigheter som ingalunda varit begränsade till vårt land eller till den västliga världen, utan de har i lika hög grad drabbat de s. k. socialistiska länderna. Man befinner sig inte i någon paradisk tillvaro bara därför att man har ett socialistiskt samhällssystem. Man undviker inte heller svårigheter för näringsliv och industri och man undviker inte ens inflationen därför att man har ett socialistiskt system.

Men vare sig man lever i ett marknadsekonomiskt system och tror på det – något som 95 % av det svenska folket gör – eller man lever i ett socialistiskt system måste man ändå ha en viss tro på framtiden. En sådan tycker jag att Oswald Söderqvist helt saknar. Vi kommer att klara de här svårigheterna, men det krävs ett utomordentligt stort arbete.

Oswald Söderqvist frågar: Vad skall det bli i framtiden och vad skall ni göra? Efter de rationaliseringar och effektiviseringar som vi i god fart håller på att genomföra i alla våra olika branscher, kommer bilindustrin uppenbarligen att få bättre möjligheter att avsätta sina produkter och även att skapa fler sysselsättningstillfällen. Detta gäller även andra branscher. Men då gäller det att inte bara komma med ideologiska slagord, utan det gäller att göra konkreta, intensiva arbetsinsatser. Det är detta man satsar på i det här sammanhanget.

Slutligen, herr talman! Det finns en faktor som jag tycker att Oswald Söderqvist och alla andra vpk-are som talar om välsignelserna i det socialistiska systemet glömmer bort. Det är en liten men ingalunda betydelslös faktor, nämligen att man måste sälja sina produkter. Tror verkligen Oswald Söderqvist att Volvos och Saab-Scania's anställda tekniker, ingenjörer eller verkstadsarbetare eller framför allt de anställda på marknadsföringsavdelningen kommer att bli effektivare och sälja fler produkter bara därför att de plötsligt förs upp på en statlig avlöningslista? Tror Oswald Söderqvist att de utländska kunderna, eller svenska kunder, med stor entusiasm plötsligt ändrar uppfattning och anser att den här bilen som tidigare varit för dyr att köpa, nu, när alla anställda är uppförda på en statlig avlöningslista, måste vara billigare och att man därför är tvungen att köpa den? Jag tror att det här ganska grundligt avslöjar den skenbild av möjligheterna i framtiden som man målar upp bara ett företag förstatligas. Det är inte fullt så enkelt, herr talman!

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det som Bengt Sjönell sade om min ungdomlighet får stå för hans egen räkning.

Jag tror visst på framtiden, om man griper in i skeendena på ett aktivt

sätt.

Om man studerar näringspolitiken och den ekonomiska politiken i de västliga industriländerna låt oss säga 75 år tillbaka i tiden är det intressant att iaktta att alla statsledningar – oavsett om det varit de mest högerinriktade, sådana som stått i mitten eller sådana som talat om socialism – efter hand blivit tvungna att ingripa i det heliga privata näringslivet, eftersom det annars skulle ha gått direkt åt pepparn. Man har med andra ord så småningom blivit tvungen att anamma de socialistiska idéerna, även om man haft mycket svårt att erkänna det. Så ligger det alltså till.

Vad beträffar de socialistiska länderna är det naturligtvis alldeles klart att även de kan drabbas av strukturproblem och annat. Den stora skillnaden är trots allt att det där finns en planmässighet i produktionen, som vi saknar i vårt land där det är privatekonomiska företag som planerar. Dessa företag planerar inte samhälleligt utan för sina företag, och det är en förskräckligt stor skillnad.

Sedan säger Bengt Sjönell att företagen måste kunna sälja sina produkter och att det inte hjälper att man förstatligar företagen, eftersom man inte får sälja bättre för det. Nej, självfallet, det har jag också sagt. Men ni får ju inte sälja produkterna nu heller. De svenska varven har inte kunnat sälja sina produkter – det är därför vi har en varvskris. De svenska stålverken kan inte sälja sina produkter – det är därför vi har en stålkris. Den svenska bilindustrin kommer inte att kunna sälja sina produkter om några år, åtminstone inte på personbilssidan, med samma profiter och vinster som den gör nu. Och då kommer vi att få en personbilskris i detta land. Det är alldeles självklart. Det skulle vara intressant om vi kunde träffas om tio år och se hur det är med den svenska personbilstillverkningen och -försäljningen då, om den skall skötas på Volvos villkor, om man skall fortsätta den produktionsinriktning man har nu och tillverka samma komponenter som man gör nu. Bilföretagen kommer inte heller att få sälja, även om de är privatekonomiska. Det är där knuten ligger.

Överläggningen var härmed slutad.

ANDRE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i motionen nr 1985 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 38

Onsdagen den
22 november 1978

*Nationalisering av
bilindustrin*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i motionen nr 1985 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 263
Nej -- 12

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Erik Wååg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner näringsutskottets motivering i betänkandet nr 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Erik Wååg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 146
Nej -- 117
Avstår -- 12

§ 17 Andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle arbetsmarknadsutskottets betänkanden nr 12 och 10 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 18 Anmäldes och bordlades

Motioner

1978/79:50 av *Per Bergman m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79.25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79:79

1978/79:51 av *Kjell-Olof Feldt m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:47 om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel

1978/79:52 av *Leif Zetterberg och Johan Olsson*

med anledning av propositionen 1978/79:33 om ändring i lagen (1968:430) om mervärdesskatt. m. m.

1978/79:53 av *Ivar Högström m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:38 om ändring i lagen (1970:989) om införande av fastighetsbildningslagen

1978/79:54 av *Johan Olsson m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:44 med förslag till en ny jordbruksbokföringslag, m. m.

1978/79:55 av *Bo Lundgren m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:60 om åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet

§ 19 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 21 november

1978/79:94 av *Börje Nilsson* (s) till industriministern om sysselsättningsläget i östra Skåne:

Sysselsättningsläget i Östra Göinge kommun är mycket allvarligt. Kommunen har under senare år drabbats av flera företagsnedläggningar, vilket inneburit att ca 400 arbetstillfällen försvunnit.

Vid Östanå Pappersbruk pågår just nu förhandlingar mellan Södra Skogsägarna och personalorganisationerna om nedläggning av bruket. Broby Industrier – massafabrik, pappersbruk, spånskivefabrik och sågverk – har mycket svåra ekonomiska problem, som man nu har skjtit framför sig under ett års tid. I september i år presenterades en räddningsplan för företaget, där bl. a. den förlustbringande spånplattfabriken skulle inlemmas i ett nytt riksomfattande spånplatteföretag. Tydligt kan inte de planerna realiseras. Det är naturligt att man känner stor oro över det som sker. Vid dessa båda företag är 550 arbetstillfällen i direkt fara. Krisen inom Broby Industrier kan få konsekvenser för hela Skåneskogskoncernen med sammanlagt 900 anställda.

Inom Östra Göinge kommun har ytterligare ett 70-tal personer varslats om uppsägning. Flertalet av dessa tillhör Tretorn, Hjårsåsfabriken.

Onsdagen den
22 november 1978

*Anmälan av inter-
pellationer*

Även i angränsande kommuner finns flera akuta företagsproblem. Sockerbolaget har långt framskridna planer på att lägga ner driften vid Karpalunds sockerbruk utanför Kristianstad med 165 anställda. Samma är förhållandet med Junescofabriken i Lönsboda med 206 anställda.

Läget är alltså ytterst bekymmersamt inom en stor region i östra Skåne. Någon alternativ sysselsättning finns inte inom området, varför nedläggning av de här berörda företagen får mycket svåra konsekvenser för många människor. Såväl Östra Göinge kommun som länsstyrelsen har vid flera tillfällen uppvaktat regeringen om det bekymmersamma sysselsättningsläget och därvid föreslagit en rad insatser som bör vidtas. Vi ser det som mycket angeläget att snara åtgärder sätts in för att rädda sysselsättningen nu närmast vid Östanå Pappersbruk och Broby Industrier. Situationen kräver ett omedelbart ingripande från regeringens sida. Det måste vara statens skyldighet att gripa in när nu det privata näringslivet och bondekooperationen sviker.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till industriministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att rädda sysselsättningen vid Östanå Pappersbruk och Broby Industrier i östra Skåne?

1978/79:95 av *Sven Andersson* i Örebro (fp) till budget- och ekonomiministern om fondering av medel i samfälligheter:

Många samfälligheter har stora problem att klara de ökande underhållskostnaderna och de stora utgifterna för förnyelse av anläggningsenheter såsom värmecentral, dagvattennät, antenner, belysningsomläggningar och garage. Många kostnadsområden har tillkommit vid en tidpunkt som nu resulterar i behov av nyinvesteringar. En växande andel av befolkningen bor i småhusområden. En satsning på boendeinflytande gör dessutom samfällighetsformen alltmer aktuell. Problemen kommer därför att bli allt vanligare.

Redan i dag kan läckor på kulvertsystem e. d. medföra plötsliga reparationskostnader på flera hundratusen kronor, en kostnad som ofta måste uttagas via direkt debitering av varje fastighetsägare. Samfälligheten kan tvingas ta upp lån på öppna marknaden för att klara den omedelbara betalningsskyldigheten. Räntekostnaderna drabbar fastighetsägarna.

Denna orimliga situation skulle undanröjas om möjligheter att fondera pengar gavs. Frågan behandlades under förarbetena till lagen om förvaltning av samfälligheter (1973:1150). Några generella lagbestämmelser om avsättning till fond ansågs då inte kunna ges. Frågorna skulle i stället regleras i föreningarnas stadgar. Härvid gäller som begränsning att föreningen inte får driva verksamhet som är främmande för dess ändamål. Som exempel nämndes i en aktuell departementspromemoria (Ds Ju 1971:16, s. 423-424) att avsättning till fond inte torde få ske i sådan omfattning att föreningen i praktiken kommer att syssla med kapitalförvaltning.

Situationen har förändrats sedan 1971. Kapital- och investeringsbehoven per projekt har ökat. Vissa anläggningar har längre livslängd. Behovet av

resultatutjämning växer. Genom kostnadsområdenas planering har allt fler människor kommit i beröring med problemet.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få fråga budget- och ekonomiministern följande:

1. Bedömer budget- och ekonomiministern samfälligheternas möjligheter att fondera pengar som tillräckliga?
2. Planeras någon förändring av lagen rörande förvaltning av samfälligheter?
3. Om så är fallet, kommer denna att ge bättre möjligheter till fonderingar och vid vilken tidpunkt kan dessa förbättringar väntas bli presenterade?

den 22 november

1978/79:96 av *Karl Erik Olsson* (c) till industriministern om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Östra Göinge kommun, m. m.:

Industriministern meddelade i går att regeringen inte kan ge Broby Industrier det stöd som krävs för att överleva, och företaget går därmed i konkurs.

Under ett halvsekel har bonde- och skogsägarrörelsen genom intensivt arbete och ekonomiska uppoffringar byggt upp både en god organisation och en betydande industripotential. Förhoppningen har varit att dessa satsningar skulle innebära en ökad trygghet för bondeskogsbruket, som därigenom inte helt skulle vara utlämnat till den uppköpande industrins goda vilja.

Ett mål, som därjämte varit av stor betydelse, inte minst i södra Sverige och i Skåneskog, har varit att nyttiggöra skogsråvara av sämre kvalitet. Härigenom har s. k. skräpskog kunnat omsättas till säljbara exportprodukter. Genom skogsägarrörelsens satsningar på förädlingsindustrin har det blivit möjligt att bygga ut en tillräcklig och effektiv industri, som verksamt har bidragit till att höja vår export med en positiv effekt på handelsbalansen. Under de senaste åren har flera olyckliga omständigheter samverkat till att försämra lönsamheten. En djup lågkonjunktur och ett stort utbud från andra massaproducerande länder kombinerat med dollarns fall på valutamarknaden har lett till en ekonomisk situation som varit omöjlig både att förutse och påverka. Även om de senaste åren inneburit stora underskott kommer ändå skogsindustrins roll som en av våra viktigaste exportindustrier att stå fast i framtiden.

Skogsägarrörelsens industrisatsningar har även inneburit ett betydande tillskott i sysselsättningen. På många orter, t. ex. Broby, är just en sådan industri stommen i näringslivet. Genom förbättrade avsättningsmöjligheter har det också tillkommit ett betydande antal arbetstillfällen i själva skogsbruket och inom transportsektorn. Den ganska lilla föreningen Skåneskog sysselsätter f. n. ca 900 personer.

Det är en stor tragedi för skogsägarna om deras industri inte kan fortsätta fungera. De förlorar satsat kapital och de förlorar avsättningsmöjligheter för virke. Dock måste man inse att den största tragedin drabbar alla de heltidsanställda människor som riskerar att förlora sina arbeten både i

Onsdagen den
22 november 1978

*Meddelande om
frågor*

industrin och i råvaruledet.

Med hänvisning till det anförda vill jag till industriministern ställa följande frågor:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidtaga för att en från vår sida helt okontrollerbar världsmarknadssituation inte skall få rasera årtiondens uppbyggnadsarbete inom skogsägarrörelsen?

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidtaga för att trygga sysselsättningen i den redan tidigare hårt drabbade kommunen Östra Göinge där Broby Industrier ligger?

§ 20 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 21 november

1978/79:159 av *Elvy Nilsson* (s) till kommunikationsministern om åtgärder för att förhindra inskränkningar i järnvägstrafiken:

Från den tidigare kommunikationsministern och regeringen har uttalats att inga nedläggningar av järnvägstrafik inom SJ får göras i avvaktan på den nya trafikpolitiska propositionen.

Delar statsrådet sin företrädares synpunkt i denna fråga?

Om svaret blir ja, kan samma sak gälla även för enskilda järnvägar? Kan statsrådet tänka sig ett statligt övertagande av den enskilda järnvägen NK LJ i Värmland?

den 22 november

1978/79:160 av *Märta Fredrikson* (c) till socialministern om åtgärder för att tidigt upptäcka symtom på grön starr:

Grön starr, glaukom, är en ögonsjukdom som dels akut, dels kroniskt drabbar ca 2 % av befolkningen. Sjukdomen kan komma sakta smygande under flera år, och många dröjer alltför länge med att söka läkarvård. Ögonsjukdomen drabbar i regel människor över 40 år, och den kan vara ärftlig. Det är av största vikt att grön starr upptäcks och behandlas i tid. Den syn som går förlorad går ej att återställa. På grund härav bör bl. a. allmänläkare ha de kunskaper som erfordras för att känna igen symtom på grön starr. Det finns i dag möjligheter för allmänläkare att skaffa sig ökade kunskaper om ögonsjukdomar genom att t. ex. tjänstgöra någon tid på ögonklinik. Allmänläkare kan också mäta trycket i ögat, och om detta är för högt remitteras patienten till ögonklinik. Undersökningen av ögats tryck tar enligt uppgift högst två minuter för varje patient.

Om en allmän undersökning av alla personer över 40 år genomförs, kan det innebära att många människor i tid skulle få eventuella symtom upptäckta

och därmed skyddas mot det handikapp som följderna av grön starr innebär.

Med hänvisning till det anförda vill jag till socialministern ställa följande frågor:

1. Anser socialministern det möjligt att organisera en allmän undersökning av ögontrycket på alla över 40 år för att på ett tidigt stadium upptäcka symtom på grön starr?
2. Avser socialministern ta initiativ härtill?

1978/79:161 av *Hilding Johansson* (s) till industriministern om den fortsatta verksamheten vid Volvo Flygmotor AB i Trollhättan:

Med anledning av de förändringar som kan väntas inom svensk flygmotortillverkning vill jag fråga industriministern:

Vilka åtgärder överväger regeringen för att tillvarata det stora tekniska kunnande som finns inom Volvo Flygmotor AB i Trollhättan och vilka sysselsättningsgarantier är regeringen beredd att ge de anställda?

1978/79:162 av *Magnus Persson* (s) till budget- och ekonomiministern om lokalisering till Karlstad av det nya organet Statshälsan:

Budgetdepartementet har i en utredning (Ds B 1978:11) om ny organisation för arbetsmiljöfrågor m. m. inom statsförvaltningen föreslagit ett nytt partsgemensamt organ kallat Statshälsan. Om lokaliseringen sägs att frågan övervägts med ledning av uttalanden i olika sammanhang om den statliga verksamhetens betydelse för regional- och sysselsättningspolitiken.

Sysselsättningssituationen i Värmlands län är f. n. och på sikt ytterst oroande. Arbetslösheten i Karlstadsregionen och i länet ligger på en oacceptabelt hög nivå, och det föreligger ett stort behov av sysselsättningskapande åtgärder. En lokalisering till Karlstad av Statshälsan skulle ligga helt i linje med de riktlinjer för regionalpolitiken som riksdagen antagit.

De statliga verk inom försvarssektorn som flyttat till Karlstad beräknades vid beslutstillfällena omfatta totalt omkring 1 100 tjänster. Rationaliseringar har emellertid gjort att omlokaliseringen omfattar färre tjänster än tidigare beräknats. Flera av de omlokaliserade verken räknar dessutom med att ytterligare minska sin personalstyrka med minst 200 personer. En följd härav blir att nyuppförda lokaler i förvaltningsbyggnaden Karolinen i Karlstad i stor utsträckning kommer att stå outnyttjade.

Med anledning av vad som anförts hemställer jag att till budget- och ekonomiministern få framställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till att det nya organet Statshälsan lokaliseras till Karlstad?

1978/79:163 av *Rolf Dahlberg* (m) till jordbruksministern om åtgärder för att hindra att rabies sprids i Sverige:

Sverige är i dag ett av de få europeiska länder som är förskonade från den fruktade sjukdomen rabies. För några dagar sedan jagades dock en misstänkt

rabiessmittad hund i Stockholm. Ett enda smittat djur som kommer in i Sverige kan medföra att vi för första gången på över 100 år får sjukdomen spridd även i vårt land.

Med hänsyn till den uppenbara risk som finns för att vi skall drabbas av rabiessjukdomen vill jag fråga jordbruksministern:

Anser statsrådet att nu gällande bestämmelser är till fyllest för att förhindra att rabies får fotfäste i Sverige?

Hur är vår beredskap uppbyggd, därest sjukdomen trots allt skulle drabba vårt land?

1978/79:164 av *Bo Lundgren* (m) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Östra Göinge kommun:

Östra Göinge kommun i Kristianstads län har under de senaste åren drabbats hårt genom olika företagsnedläggningar. Redan nu är alltså arbetsmarknadsläget i kommunen mycket dystert. Den 21 november begärdes Broby Industrier AB med ca 400 anställda i konkurs. Förhandlingar pågår också om nedläggning av Östanå Pappersbruk med ca 190 anställda. Sysselsättningsläget i kringliggande kommuner är också ansträngt. För såväl de berörda enskilda som kommunen skulle en nedläggning av dessa företag vara en katastrof.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga arbetsmarknadsministern vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att åstadkomma en tillfredsställande arbetsmarknadssituation i Östra Göinge.

1978/79:165 av *Sune Johansson* (s) till arbetsmarknadsministern om statliga medel till gruvarbete i Värmlands bergslag:

Sysselsättningen i den värmländska bergslagen har sjunkit kraftigt under de senaste åren. En bransch där sysselsättningsminskningen varit särskilt framträdande är gruvindustrin, och det återstår f. n. endast två gruvor, en i Värmlandsberg, som ägs av Ställbergsbolaget, och en i Persberg, som ägs av Uddeholmsbolaget.

På grund av låg efterfrågan på järnmalm går gruvan i Värmlandsberg just nu med neddragen kapacitet, och en viss del av de anställda är utlånade till andra gruvor i Mellansverige. I Persberg ligger malmbrytningen praktiskt taget stilla. Vissa anställda går på sysselsättningsstöd, och ett tiotal är tillfälligt utlånade till järnverket i Hagfors.

De anställda vid de nämnda gruvorna, liksom ägarbolagen, har meddelat att framtiden för bägge gruvföretagen är mycket osäker beroende på en beräknad fortsatt låg efterfrågan på järnmalm.

Värmlands bergslag är mycket rik på mineraler, och under årens lopp har både Ställbergsbolaget och Uddeholmsbolaget gjort provborringar efter mineraler. Det finns hos dem ett stort urval av borrkärnor, som de ställer till förfogande och som är värda en mer ingående analys. Motiverat är också efterföljande provbrytning av olika mineraler, som skulle kunna sysselsätta sådana gruvarbetare som riskerar att bli arbetslösa och som dessutom skulle

kunna ge en inhemsk tillgång till sådana mineraler som eljest måste importeras. Projektet kräver dock snabba insatser och skulle kunna realiseras om det exempelvis fick bedrivas som beredskapsarbete.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Är arbetsmarknadsministern villig att medverka till att medel ställs till förfogande för prospektering, provbrytning och mineralletning som kan sysselsätta arbetslöshetshotade gruvanställda i Värmlands bergslag?

1978/79:166 av *Bo Turesson* (m) till budget- och ekonomiministern om ekonomiska lättnader för skogsägare som drabbats av stormskador:

Förra veckans hårda stormar har orsakat stora skador i övre Dalarnas skogsmarker. Enligt preliminära bedömningar har tiotusentals kubikmeter virke stormfällts. Med nuvarande beskattningsregler kan detta drabba skogsägaren mycket hårt även ekonomiskt.

Vill statsrådet vidtaga några åtgärder för att minska den ekonomiska belastningen på berörda skogsägare?

1978/79:167 av *Rune Johnsson* i Mölndal (c) till kommunikationsministern om bemanningen av vissa fyrplatser:

Den 16 november besvarade kommunikationsministern en av mig ställd fråga om statsrådet ämnar vidtaga åtgärder för att bibehålla bemanningen av Lysekils lotsplats, Nordkosters lotsplats samt Nidingens fyr. Av svaret framgick att det förslag till framtida organisation för lotsväsendet som f. n. remissbehandlas inte innefattar avbemanning av Lysekils lotsplats eller Nordkosters lotsplats.

Med tanke på att sjöfartsverkets centralförvaltning och lotsarna enligt verkets generaldirektör i ett uttalande för Dagens Nyheter den 16 november inte talar samma språk, har kustbefolkningen ifrågasatt om kommunikationsministerns svar är en betryggande garanti för att den från sjöräddnings- och övervakningssynpunkt livsviktiga lotsutkiken kommer att vara bemannad på dessa två lotsplatser även i fortsättningen, när man nu konstaterat att lotsplatserna skall vara bemannade.

Med återopande av det anförda vill jag fråga kommunikationsministern:

Ämnar kommunikationsministern vidtaga åtgärder för att lotsutkiken på Lysekils lotsplats (Brofjorden) och lotsutkiken på Nordkosters lotsplats även framdeles skall vara bemannade i oförändrad utsträckning?

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 16.43.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert